

एहि वर्षक विविध मुहूर्त

विवाह : जन० ता० १९, २२, २३, २५, २६, २७। फर० १, ६, १०, १६, १७, २०, २४, २६। मा० २, ३, ८, ६। मई १, १०, ११, १२, १६, २४, २५, २६, २९। जून ८, २१, २५। जुला० २, ६, ७।

द्विरागमन : नवं० ता० २०, २१, २३। दिसं० ४, ७, ८, १२। फर० १७, २०। मार्च ३, ८, ९। मई १, २, ७, १०, ११, १२।

मुण्डन : फर० ता० १, २, ६, १०, १७। मार्च ३। मई १०, १९। जून ८। जुला० ३।

उपनयन : जन० ता० २८। फर० १, २, ६, १०, १७, २०। मार्च ३, १६। मई २, ४, १०, ११, १९। जून ८, ३०। जुला० ३।

गृहारम्भ : फर० ता० १७। अप्रै० १७। मई १०, ११, १३, १७।

गृहप्रवेश : फर० ता० ४, ६, १०, ११। मार्च ११। मई १०, ११, १२, १३। जून ८, १०।

वधुप्रवेश : दिस० ता० ४, ७, ८, १२। फर० १७, २०। मार्च ३, ८, ९।

सन् १४०२ साल

१९२३ ई० सँ प्रतिवर्ष प्रकाशित एवं प्रामाणिक

मिथिलादेशीय मकरन्दानुसारि

राजा :	चन्द्रमा
मन्त्री :	गुरु
वर्षा :	७
धान्य :	१७

विद्यापति-पञ्चाङ्गम्

वि० सं० २०५१-५२; शकः १९१६-१७, अं १९९४-९५, ल०सं० ८८५-८६;
भारतीय स्वतन्त्रताब्द - ४७-४८; ने० सं० १११४-१११५

पंचांग लेखक :
नरहानिवासी
पं० श्री रमानन्द झा
एवं वराहमिहिर

सहयोगी :
पं० श्री देवकीनन्दन झा

विद्यापति-पंचांग निर्माण विभाग

पुस्तकभंडार, पटना

(मूल्य १४ टाका)

विंशोत्तरी – महादशा – अन्तर्दशा सारिणी

र. ०। ३।१८	चं. ०।१०।०	मं. ०। ४।२७	रा. २। ८।१२	गु. २। १।१८	श. ३। ०। ३	बु. २। ४।२७	के. ०। ४।२७	शु. ३। ४। ०
चं. ०। ६।०	मं. ०। ७।०	रा. १। ०।१८	गु. २। ४।२४	श. २। ६।१२	बु. २। ८। ९	के. ०।११।२७	शु. १। २। ०	र. १। ०। ०
मं. ०। ४।६	रा. १। ६।०	गु. ०।११। ६	श. २।१०। ६	बु. २। ३। ६	के. १। १। ९	शु. २।१०। ०	र. ०। ४। ६	चं. १। ८। ०
रा. ०।१०।२४	गु. १। ४।०	श. १। १। ९	बु. २। ६।१८	के. ०।११। ६	शु. ३। २। ०	र. ०।१०। ६	चं. ०। ७। ०	मं. १। २। ०
गु. ०। ९।१८	श. १। ७।०	बु. ०।११।२७	के. १। ०।१८	शु. २। ८। ०	र. ०।११।१२	चं. १। ५। ०	मं. ०। ४।२७	रा. ३। ०। ०
श. ०।११।१२	बु. १। ५।०	के. ०। ४।२७	शु. ३। ०। ०	र. ०। ९।१८	चं. १। ७। ०	मं. ०।११।२७	रा. १। ०।१८	गु. २। ८। ०
बु. ०।१०।६	के. ०। ७।०	शु. १। २। ०	र. ०।१०।२४	चं. १। ४। ०	मं. १। १। ९	रा. २। ६।१८	गु. ०।११। ६	श. ३। २। ०
के. ०। ४।६	शु. १। ८।०	र. ०। ४। ६	चं. १। ६। ०	मं. ०।११। ०	रा. २।१०। ६	गु. २। ३। ६	श. १। १। ९	बु. २।१०। ०
शु. १। ०।०	र. ०। ६।०	चं. ०। ७। ०	मं. १। ०।१८	रा. २। ४।२४	गु. २। ६।१२	श. २। ८। ९	बु. ०।११।२७	के. १। २। ०
यो. ६। ०।०	यो. १०। ०।००	यो. ७। ०। ०	यो. १८। ०।०	यो. १६।०। ०	यो. १९। ०।०	यो. १७।०। ०	यो. ७। ०। ०	यो. २०।०। ०

प्राचीन मतसँ विवाहार्थ वर्ग विचार

अ क च ट त-प य श वर्गाः खगेशमार्जारसिंहश्वुनाम्।
सर्पाखुमृगावीनां निजपञ्चमवैरिणामष्टौ।।

कन्यापक्ष ओ वरपक्षमे परस्पर संतोष भ जाय त अविहित नक्षत्र मात्रोमे विवाहक आदेश अछि।

मनसश्चक्षुषोर्यस्मिन् वरे यस्यां च योषिति।
सन्तोषो जायते तत्र नान्यत् किञ्चिद्विचिन्तयेत्।।

गुरुशुद्धि– कन्याक जन्मराशिसँ २।५।७।९।११ राशिस्थ गुरु श्रेष्ठ, १।३।६।१० मध्यम तथा ४।८।१२ अधम।
रविशुद्ध – वरक राशिसँ ३।६।१०।११म राशिस्थ रवि शुभ, २।५।९म मध्यम तथा १।४।७।१२ निन्दित।
चन्द्रशुद्धि – वर कन्याक राशिसँ ४।८।१२ राशिस्थ चन्द्रमा अशुभ।
युग्मिन्दे जन्मतः स्त्रीणां शुभदं पाणिपीडनम्। एतत्पुंसामयुग्मेऽब्दे व्यत्यये नाशनं तयोः।।
नाड़ी दोषक विचार – रोहिण्यार्द्रामृगेन्द्राग्नी पुष्यश्रवणपौष्णभम्। अहिर्बुध्न्यर्क्षमेतेषां नाड़ीदोषो न विद्यते।।

ॐ आब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामाराष्ट्रे राजन्यः शूर इषव्योऽतिव्याधी महारथो जायताम् दोग्ध्री धेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरन्धिर्योषा जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायताम्। निकामे निकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्ताम्। योगक्षेमो नः कल्पताम्। ॐ मन्त्रार्थाः सिद्धयः सन्तु पूर्णाः सन्तु मनोरथाः। शत्रूणां बुद्धिनाशोऽस्तु मित्राणामुदयस्तव।।
ॐ दीर्घायुर्भव (पुरुषक हेतु); सौभाग्यवती भव (स्त्रीक हेतु) अंतमे कही।

प्रत्यन्तर्दशा साधन सारिणी

प्रत्यन्तर स्वामी	रवि मा.दि.	चंद्र मा.दि.	मंगल मा.दि.	राहु मा.दि.	[illegible] मा.दि.	शनि मा.दि.	बुध मा.दि.	केतु मा.दि.	शुक्र मा.दि.	महा०
र.	०। ५	०। ९	०। ६	०।१७	०।१[illegible]	०।१७	०।१५	०। ६	०।१८	रवि ६ वर्ष
चं.	०। ९	०।१५	०।११	०।२७	०।२[illegible]	०।२९	०।२६	०।११	१। ०	
मं.	०। ६	०।१०	०। ७	०।१९	०।१[illegible]	०।२१	०।१७	०। ७	०।२१	
रा.	०।१६	०।२७	०।१९	१।१८	१।१[illegible]	१।२१	१।१६	०।१९	१।२४	
गु.	०।१५	०।२४	०।१७	१।१३	१।[illegible]	१।१६	१।११	०।१७	१।१८	
श.	०।१७	०।२९	०।२०	१।२२	१।[illegible]	१।२४	१।१९	०।२०	१।२७	
बु.	०।१५	०।२५	०।१७	१।१६	१।[illegible]	१।१८	१।१३	०।१८	१।२१	
के.	०। ७	०।११	०। ८	०।१८	०।[illegible]	०।२०	०।१८	०। ७	०।२१	
शु.	०।१४	१।००	०।२१	१।२४	१।[illegible]	१।२०	१।२१	०।२१	२। ०	
चं.	०।१५	०।२५	०।१८	१।१५	१।[illegible]	१।१८	१।१३	०।१८	१।२०	चन्द्र १० वर्ष
मं.	०।१०	०।१७	०।१२	१। २	०।२[illegible]	१। ३	०।२९	०।१२	१। ५	
रा.	०।२७	०।१५	१। १	२।२१	२।१[illegible]	२।२६	२।१७	१। १	३। ०	
गु.	०।२४	१।१०	०।२८	२।१२	२।[illegible]	२।१६	२। ८	०।२८	२।२०	
श.	०।२९	१।१८	१। ४	२।२५	२।[illegible]	३। ०	२।२३	१। १	३। ५	
बु.	०।२५	१।१२	०।२९	२।१७	२।[illegible]	२।२०	२।१२	१। ०	२।२५	
के.	०।११	०।१८	०।१३	१। १	०।२[illegible]	१। ४	१।००	०।१२	१। ५	
शु.	१। ०	१।२०	१। ५	३। ०	२।२[illegible]	३। ५	२।२५	१। ५	३।१०	
र.	०। ९	०।१५	०।१०	०।२७	०।२[illegible]	०।२८	०।२५	०।१०	१। ०	
मं.	०। ८	०।१२	०। ८	०।२२	०।[illegible]	०।२४	०।२१	०। ९	०।२४	मंगल ७ वर्ष
रा.	०।१९	१। २	०।२२	१।२६	१।२[illegible]	२।००	१।२४	०।२२	२।०३	
गु.	०।१६	०।२८	०।२०	१।२१	१।१[illegible]	१।२३	१।१७	०।१९	१।२६	
श.	०।२०	१। ३	०।२३	१।२९	१।२[illegible]	२। ३	१।२७	०।२४	२। ७	
बु.	०।१८	१।००	०।२१	१।२४	१।१[illegible]	१।२५	१।२०	०।२१	१।२९	
के.	०। ८	०।१२	०। ८	०।२२	०।२[illegible]	०।२४	०।२१	०। ८	०।२५	
शु.	०।२१	१। ५	०।२५	२। ३	१।२[illegible]	२। ६	१।२९	०।२५	२।१०	
र.	०। ६	०।११	०। ७	०।१९	०।१[illegible]	०।२१	०।१६	०। ७	०।२१	
चं.	०।१०	०।१७	०।१२	१। २	०।[illegible]	१। ३	१।००	०।१२	१। ५	

प्रत्यन्तर स्वामी एवं हुनक अवधि

प्रत्यन्तर स्वामी	रवि मा.दि.	चंद्र मा.दि.	मंगल मा.दि.	राहु मा.दि.	बृह० मा.दि.	शनि मा.दि.	बुध मा.दि.	केतु मा.दि.	शुक्र मा.दि.	महा०
रा.	०।१८	२।२१	१।२१	४।२५	४।१०	५। ४	४।१८	१।२७	५।१२	राहु १८ वर्ष
गु.	१।१३	२।०३	१।२१	४।१०	३।२५	४।१०	४।०३	१।२०	४।२४	
श.	१।२२	२।२६	२।००	५।०४	४।१७	५।१२	४।२६	२। ०	६।२१	
बु.	१।१६	२।१६	१।२३	४।१८	४। ३	४।२५	४।१०	१।२४	५। ३	
के.	०।१९	१। २	०।२२	१।२६	१।२०	२।००	१।२३	०।२२	२। ३	
शु.	१।२४	३। ०	२। ३	५।१२	४।२४	५।२१	५। ३	२। ३	६। ०	
र.	०।१६	०।२७	०।१९	१।१९	१।१३	१।२२	१।१६	०।१९	१।२४	
चं.	०।२७	१।१५	१। २	२।२७	२।१२	२।२५	२।१७	१। १	३। ०	
मं.	०।१९	१। १	०।२२	१। ७	१।२१	२।००	१।२३	०।२२	२। ३	
गु.	१। ८	२। ४	१।१४	३।२५	३।१२	४। ३	३।१८	१।१५	४। ८	बृहस्पति १६ वर्ष
श.	१।१६	२।१६	१।२४	४।१७	४। २	४।२४	४।१०	१।२३	५। २	
बु.	१।११	२। ८	१।१७	४। ३	३।१८	४। ९	३।२५	१।१८	४।१६	
के.	०।१७	०।२८	०।२०	१।२०	१।१५	१।२३	१।१८	०।१९	१।२६	
शु.	१।१८	२।२०	१।२६	४।२४	४। ८	५। २	४।१६	१।२६	५।१०	
र.	०।१४	०।२४	०।१७	१।१३	१। ९	१।१६	१।११	०।१७	१।१८	
चं.	०।२४	१।१०	०।२८	२।१२	२। ४	२।१६	२। ८	०।२८	२।२०	
मं.	०।१७	०।२८	०।१९	१।२१	१।१४	१।२३	१।१७	०।२०	१।२६	
रा.	१।१३	२।१२	१।२१	४।०९	३।२६	४।१०	४। ३	१।२०	४।२४	
श.	१।२४	३। ०	२। ३	५।१२	४।२५	५।२१	५। ४	२। ३	६। १	शनि १९ वर्ष
बु.	१।१९	२।२१	१।२७	४।२५	४। ९	५। ३	४।१७	१।२७	५।१२	
के.	०।२०	१। ३	०।२३	२।००	१।२३	२। ४	१।२७	०।२४	२। ६	
शु.	१।२७	३। ५	२। ६	५।२१	५। २	६। ०	५।११	२। ६	६।१०	
र.	०।१७	०।२९	०।२०	१।२१	१।१६	१।२४	१।१८	०।२०	१।२७	
चं.	०।२८	१।१७	१। ४	२।२६	२।१६	३। ०	२।२१	१। ३	३। ५	
मं.	०।२०	१। ३	०।२३	२।००	१।२३	२। ४	१।२६	०।२३	२। ६	
रा.	१।२१	२।२६	२। ०	५। ३	४।१७	५।१२	४।२५	२। ०	५।२१	
गु.	१।१६	२।१६	१।२३	४।१७	४। १	४।२५	४।१०	१।२३	५। २	

प्रत्यन्तर स्वामी	रवि मा.दि.	चंद्र मा.दि.	मंगल मा.दि.	राहु मा.दि.	बृह० मा.दि.	शनि मा.दि.	बुध मा.दि.	केतु मा.दि.	शुक्र मा.दि.	महा०
बु.	१।१४	२।१२	१।२१	४।१०	३।२५	४।१७	४। २	१।२१	४।२४	बुध १७ वर्ष
के.	०।१८	१। ०	०।२१	१।२४	१।१८	१।२७	१।२१	०।२०	२। ०	
शु.	१।२१	२।२५	१।२९	५। ३	४।१६	५।१२	४।२४	२।००	५।२०	
र.	०।१५	०।२६	०।१८	१।१६	१।११	१।१९	१।१४	०।१८	१।२१	
चं.	०।२५	१।१२	१। ०	२।१६	२। ८	२।२०	२।१२	१। ०	२।२५	
मं.	०।१८	१। ०	०।२०	१।२४	१।१७	१।२६	१।२१	०।२०	१।२९	
रा.	५।१६	२।१६	१।२४	४।१७	४। ३	४।२६	४।१०	१।२४	५। ३	
गु.	१।११	२। ८	१।१८	४। ३	३।१८	४। ९	३।२५	१।१८	४।१६	
श.	१।१८	२।२१	१।२६	४।२५	४।१०	५। ३	४।१८	१।२६	५।१२	
के.	०। ८	०।१२	०। ८	०।२२	०।२०	०।२४	०।२१	०। ८	०।२४	केतु ७ वर्ष
शु.	०।२१	१। ५	०।२५	२। ३	१।२६	२। ६	२। ०	०।२५	२।१०	
र.	०। ६	०।११	०। ७	०।१९	०।१७	०।२०	०।१८	०। ७	०। २	
चं.	०।१०	०।१७	०।१३	१। २	०।२८	१। ४	१। ०	०।१२	१। ५	
मं.	०। ८	०।१२	०। ८	०।२२	०।१९	०।२३	०।२१	०। ९	०।२४	
रा.	०।१९	१। २	०।२२	१।२६	१।२१	२। ०	१।२४	०।२२	२। ३	
गु.	०।१६	०।२८	०।२०	१।२१	१।१४	१।२३	१।१७	०।१९	१।२६	
श.	०।२०	१। ३	०।२३	२। ०	१।२४	२। ३	१।२६	०।२४	२। ७	
बु.	०।१८	१। ०	०।२१	१।२३	१।१७	१।२६	१।२०	०।२१	२। ०	
शु.	२। ०	३।१०	२।१०	६। ०	५।१०	६।१०	५।२०	२।१०	६।२०	शुक्र २० वर्ष
र.	०।१८	१। ०	०।२१	१।२४	१।१८	१।२७	१।२१	०।२१	२।००	
चं.	१। ०	१।२०	१। ५	३। ०	२।२०	३। ५	२।२५	१। ५	३।१०	
मं.	०।२१	१। ५	०।२४	२। ३	१।२६	२। ७	१।२९	०।२५	२।१०	
रा.	१।२४	३। ०	२। ३	५।१२	४।२४	५।२१	५। ३	२। ३	६।००	
गु.	१।१८	२।२०	१।२६	४।२४	४। ८	५। २	४।१६	१।२६	५।१०	
श.	१।२७	३। ५	२। ७	५।२१	५। २	६। ०	५।१२	२। ६	६।१०	
बु.	१।२१	२।२५	१।२९	५। ३	४।१६	५।१२	४।२४	२।००	५।२०	
के.	०।२१	१। ५	०।२५	२। ३	१।२६	२। ६	२। ०	०।२४	२।१०	

परिशिष्ट

शुद्धाशुद्ध निर्णय (सन् १४०२ सालक शुद्ध समय)

श्रावणकृष्ण प्रतिपदा शनिसँ श्रावणशुक्ल दशमी मंगल धरि शुद्ध। भाद्रशुक्ल त्रयोदशी शनिसँ कार्तिककृष्ण पड़िवा बृहस्पति धरि शुद्ध। पौषशुक्ल १३ शनिसँ चैत्रशुक्ल पड़िव शनि धरि शुद्ध। वैशाखकृष्ण अमावस्या शनिसँ - आषाढ़ पूर्णिमा बुध धरि शुद्ध।

गतवर्षक सिंहावलोकन

प्रस्तुत पंचांगमे लिखल छल जे अधिकारी वर्गमे केवल शुभ ग्रहे छथि। रोहिणीक वास सन्धिमे - खण्डवृष्टि - उपज संतोषप्रद नहि, विविधोत्पात - समय प्रतिकूल इत्यादि फल अक्षरशः चरितार्थ भेल।

वर्तमान २०५१ वर्षक पदाधिकारी – सर्वजित् नामक संवत्सर अछि। एहिमे मकरन्क अनुसार ग्रहमंत्रिमंडलक पदाधिकारी आबो निर्वाचित छथि।

राजा – चन्द्रमा, प्रधानमंत्री – गुरु, गृहमंत्री – शनि, मेघमंत्री – सूर्य, सिंचाईमंत्री – चन्द्रमा। खाद्यमंत्री – शनि, रक्षामंत्री – मंगल। पुष्कर नामक मेघ। रोहिणीक वास – समुद्रमे, ग्रहमंत्रिमंडलमे अधिकांश पापग्रहे छथि।

वर्षफल, २०५१–५२

सर्वजित् नामक सम्वत्सरक फल – मेघ पूर्ण वर्षा करत, सब प्रकारक अन्नसँ पृथ्वी परिपूर्ण रहतीह आ सब वस्तुक समर्घता रहत।

राजा चन्द्रमाक फल – वृक्ष सब पूर्ण पुष्पित आ पल्लवित रहत, पृथ्वी स्वच्छ आ शोभायमान रहतीह, गाय पूर्ण दुग्धवती रहतीह, ब्राह्मण लोकनि अनेको प्रकारक धनसँ सानन्द रहताह। जलद्वारा धानक पूर्ण वृद्धि होयत।

प्रधानमंत्री गुरुक फल – मेघ पूर्ण जल देत। ब्राह्मण लोकनि सदा सानन्द रहताह। पृथ्वी धानसँ सर्वदा युक्त रहतीह। जनसमुदाय सदा सानन्द रहताह। राजालोकनि मैत्रीक उपकार मे सानन्द निरत रहताह। आ आमोद-प्रमोद कथामे सदा संलग्न रहताह।

गृहमंत्री शनिक फल – पृथ्वी शस्य समूहसँ विहीन रहतीह। सूर्यक प्रचण्ड किरणसँ धान्यादि दग्ध होयत। जलरोगसँ मानवगण रोगसँ पीड़ित रहताह। सर्पक उपद्रवसँ जीव वर्ग आतंकित रहत। चोरक उपद्रव विशेष होयत आ गाय तथा स्त्रीगणक गर्भनाश सेहो अधिक होयत।

मेघमंत्री सूर्यक फल – मेघ सदा जलसँ विहीन रहत आ पृथ्वी स्वल्प धानसँ युक्त रहतीह।

सिंचाईमंत्री चन्द्रमाक फल – पृथ्वी जल आ धानसँ पूर्ण युक्त रहतीह।

खाद्यमंत्री शनिक फल – धान आ जलक अभाव रहत तथा पृथ्वी अनेक प्रकारक दुःखसँ युक्त रहतीह। गाय आ स्त्रीगणक गर्भपात सेहो होयत।

रक्षामंत्री मंगलक फल – क्रूर वर्ग - कुत्सितवस्त्र आ दुष्कर्मनिरत रहत। मानवगण धन, धर्म, क्रियासँ हीन भय नित्य उत्सवमे रहताह।

पुष्कर नामक मेघक फल – संसार विचित्र स्थितिमे रहत। सदा खण्डवृष्टि होयत आ धन कतहु-कतहु होयत। रोहिणीक वास समुद्रमे - अधिक जलसँ पृथ्वी पूरित रहतीह।

चैत्रशुक्ल पड़िव तिथिक फल – पृथ्वी अनेक प्रकारक धानसँ पूर्ण रहतीह आ प्रजा लोकनि अनेक प्रकारक धान्यसँ सम्पन्न रहताह।

अथ लोकव्यवहारार्थं विश्वा लिख्यते

वर्षा - ७, धान्य १७। शीत - ११, तृण - ९, उष्ण- ११, वायु - १३, प्रजावृद्धि - १५, प्रजाक्षय - १५, विग्रह- ११, क्षुधा - ११, तृष्णा - ३, निद्रा - ३, आलस्य - १, उद्यम - ९, शान्ति - ५, क्रोध - ११, दण्ड - ३, मैत्री- १, उत्सव - १३, पाप - ७, पुण्य - ११, रसादि - ९, उन्नत्व - ५, रसोत्पत्ति - १७, फलोत्पत्ति - १३, रोग- १५, रोगक्षय - ९, आचार - ५, अनाचार - ७, मरण - १९, जनन - ९। चौरभय - १३, चौरशान्ति - १७, अग्निभय - ५, अग्निशान्ति - १३।

आय-व्ययचक्रम्

राशि	मेष वृश्चिक	वृष तुला	मिथुन कन्या	कर्क	सिंह	धनु मीन	मकर कुम्भ
आय	१४	८	११	५	८	२	५
व्यय	२	११	८	८	२	११	५
फल	विजय	सौख्य	सौख्य	रोग	लाभ	रोग	लाभ

राशिफल

मेष राशिक फल - ग्रह स्थितिक अनुसार ई वर्ष उत्तम अछि। पदोन्नति, उत्तम स्थानक लाभ एवं व्यापारमे लाभ अछि, किन्तु उदर विकारक सम्भावना अछि। अतः कारी वस्त्र, लोह धारणसँ पूर्ण लाभ थीक। शिवक आराधनासँ विशेष शान्ति भेटत। आयसँ व्यय परमाल्प अछि, परिणाममे विजय अछि।

वृष राशिक फल - ई वर्ष ग्रहगोचर द्वारा मध्यम कोटिक अछि। स्वास्थ्यमे किंचु बाधा थीक। उदर विकार एवं शनिक प्रकोप द्वारा कष्ट होयत, समाधानक हेतु राहु-शनिक आराधना, आ कारी वस्त्र - लोह धारणसँ विशेष शान्ति भेटत। मांगलिक कार्यमे व्यय अधिक होयत। परिणाम नीक रहत। स्थानान्तरणक सम्भावना थीक।

मिथुन राशिक फल - ग्रह स्थितिक अनुसार ई वर्ष उत्तम अछि। मांगलिक कार्य एवं निर्माण कार्यमे व्यय अधिक होयत। अवरुद्ध कार्य सम्पन्न होयत। आयसँ व्यय अल्प रहत। परिणाम नीक अछि। विशेष फलक हेतु दुर्गाक आराधना श्रेयस्कर रहत।

कर्क राशिक फल - ग्रहगतिक अनुसार ई वर्ष अनिष्टकारक थीक। स्वजनसँ विवाद, वायु-विकार, अर्थाभाव इत्यादि अनिष्टक सम्भावना अछि। प्रगतिमे बाधा, पारिवारिक कलह सेहो सम्भव थीक। आयसँ व्यय अधिक अछि, परिणाममे अनिष्ट थीक। एतदर्थ श्रीहनुमानजीक आराधना एवं शिवार्चन श्रेयस्कर रहत।

सिंह राशिक फल - ग्रह स्थितिक द्वारा ई वर्ष मध्यम कोटिक अछि। सम्पन्न कार्यमे विघ्न-बाधाक सम्भावना अछि। शनिक पूर्णदृष्टि पड़ैछ, तें स्वास्थ्य आ दाम्पत्य सुखक ह्रास रहत। पारिवारिक कलह सेहो रहत। आयसँ व्यय अल्प रहत। परिणाममे लाभ होयत, गृहिणी पीड़ित रहतीह। एतदर्थ कारी वस्त्र आ लोहक सेवन लाभप्रद रहत। विशेषक हेतु शंकर भगवानक आराधना श्रेयस्कर रहत।

कन्या राशिक फल - ग्रहस्थितिक अनुसार ई वर्ष उत्तम रहत। पारिवारिक सुख नीक अछि। धन-धान्यक लाभ होयत। सन्तान सुख मध्यम कोटिक रहत। आयसँ व्यय अधिक रहत। परिणाम नीक थीक। सन्तान उन्नतमे रहत। लाल मूँगा, लाल वस्त्र धारणसँ विशेष शान्ति भेटत।

तुला राशिक फल - ग्रहगोचर द्वारा ई वर्ष उत्तम प्रतीत होइछ। शुभकार्यमे व्यय विशेष रहत। परिणाममे सुख-शान्ति भेटत। दाम्पत्य जीवन सुन्दर रहत। पदोन्नतिक योग अछि, आयसँ व्यय अधिक थीक। किन्तु परिणाममे सुख-शान्ति रहत। स्थानान्तरणक योग सेहो अछि। शंकर भगवानक उपासनासँ विशेष शान्तिक लाभ रहत।

वृश्चिक राशिक फल - ग्रहगोचरवश। ई वर्ष मध्यम कोटिक प्रतीत होइछ। शनिक दृष्टि पूर्ण पड़ैछ तें शारीरिक कष्ट आ अर्थाभाव - मानसीव्यथा सेहो रहत। तदर्थ शनिक आराधना, पार्थिव पूजा, कारी वस्त्र - लोह धारणसँ लाभ रहत। आयसँ व्यय अत्यल्प अछि। परिणाममे विजय थीक गृहिणी वात विकार सँ पीड़ित रहतीह।

धनु राशिक फल - ई वर्ष ग्रह स्थितिक अनुसार सामान्य कोटिक अछि। पूर्वक अवरुद्ध कार्य निर्विघ्न सम्पन्न होयत। रोगक अधिकतासँ अपव्यय अधिक होयत। पारिवारिक सुख साधारण रहत। आयसँ व्यय अधिक अछि। परिणाम नीक नहि थीक। एतदर्थ दुर्गापाठ आ शंकर भगवानक आराधनासँ विशेष कल्याण होयत।

मकर राशिक फल - ग्रहस्थितिकवश ई वर्ष अनिष्टकारक प्रतीत होइछ। शनिक साढ़ेसाती द्वारा विशेष कष्टक सम्भावना अछि। पारिवारिक सुख एवं विकास कार्यक ह्रास अछि। पदोन्नतिमे बाधा, स्थानान्तरण इत्यादिसँ मानस अशान्त रहत। तै शंकर भगवानक पूजन, शनि पूजन आ कारी वस्त्र, लोह धारणसँ सुख-शान्ति भेटत। आय-व्यय समान अछि। परिणाममे लाभ रहत।

कुम्भ राशिक फल - ई वर्ष अनिष्टकारी अछि। सफलतामे बाधा होयत। शनिक साढ़ेसाती द्वारा विकास कार्य अवरुद्ध रहत। स्थानान्तरण सम्भव थीक। पारिवारिक सुख साधारण रहत। मांगलिक कार्य कष्टपूर्वक सम्पन्न होयत। आय-व्यय समान अछि। परिणाम नीक अछि। विशेष शान्तिक हेतु हनुमानजीक आराधना, पार्थिव पूजनसँ तथा कारी वस्त्र, लोह धारण शान्तिप्रद थीक।

मीन राशिक फल - ग्रह स्थितिक वश ई वर्ष साधारण अछि। पारिवारिक सुख साधारण रहत। दाम्पत्य जीवन साधारण थीक। शनिक साढ़ेसाती द्वारा विकास कार्यमे बाधा अछि। उत्तम कार्यमे अड़चन होयत। कठिनतासँ कार्य सम्पादन होयत। आयसँ व्यय अत्यधिक अछि। परिणाम नीक अछि। विशेष सुखानुभवक हेतु शंकर भगवानक पूजा आ दुर्गापाठसँ तथा कारी वस्त्र, लोह धारणसँ नीक होयत। रोग शमन होयत।

मासफल

श्रावण मासक फल – एहि वर्ष वस्तुमात्रक भावमे सामान्यतया समता रहत। खाद्यान्नक भावमे समते रहत। रसपदार्थक भाव सामान्य स्थितिक रहत। वर्षा नीक होयत। अतः बाढ़िक प्रकोप सम्भव थीक। भूकम्पक सम्भावना सेहो थीक। ईशान देशक भंग सेहो भंग सेहो सम्भव थीक। मासक उत्तरार्द्धमे खाद्यान्नक भावमे वृद्धि होयत। एहि मासमे ५ टा शनि आ ५ टा रवि पड़ैछ, तै दुर्भिक्ष, छत्रभंगक सम्भावना अछि।

भाद्र मासक फल – खाद्यान्नक भाव पूर्ववत् रहत। रस पदार्थ आ शाक-सब्जीक भाव किछु उन्नत रहत। ग्रहस्थितिक अनुसार ई मास किछु कष्टकारक बुझना जाइछ। जनसमुदाय रोगसँ संत्रस्त रहत। आकस्मिक दुर्घटनाक सम्भावना अछि। एतदर्थ देवी-देवताक आराधना श्रेयस्कर होयत। एहि मासमे ५ टा सोम पड़ैछ तँ धन-धान्यक वृद्धि आ पृथ्वी सुखी रहतीह।

आश्विन मासक फल – ग्रह स्थितिक अनुसार ई मास अनिष्टकर थीक। खाद्यान्नक भावमे साधारण तेजी रहत। तेल आ शाक-सब्जीक भाव किछु उन्नत रहत। राजनैतिक उथल-पुथल होयत। देश अशान्त रहत। प्रसिद्ध जनक निधन संभव थीक। विविधोत्पातक सम्भावना थीक। एहि मासमे ५ टा मंगल पड़ैछ तँ छत्रभंग आ रक्तसँ पृथ्वी पूरित होइतीह।

कार्तिक मासक फल - ग्रह स्थितिक अनुसार एहि मासमे खाद्यान्न पदार्थक भाव सामान्य रहत। अराजकताक प्रकोप होयत। तेलहन आ शाक-सब्जीक भाव पूर्ववत् रहत। आकस्मिक दुर्घटनासँ धनक्षय प्रतीत होइछ। राजनीतिक प्रकोपसँ प्रजावर्ग अशान्त रहत। एहि मासमे ५ टा गुरु आ ५ टा शुक्र पड़ैछ, तँ पश्चिम देशमे विग्रह-पीड़ा-युद्ध इत्यादि सम्भव। एवञ्च – प्रजावृद्धि आ सुभीक्ष सम्भव थीक।

अग्रहण मासक फल - ग्रहगतिक द्वारा खाद्यान्न पदार्थक भावमे तेजीक सम्भव। तेलहन (तीसी-तोरी-सरिसो) आदिक भाव उन्नत रहत। चीनी, गुड़, मधु आदि मधुर पदार्थक भावमे तेजी होयत। प्रशासन विभागमे सुधार होयत। एहि मासमे ५ टा शनि आ ५ टा रवि पड़ैछ। तँ छत्रभंग, दुर्भिक्ष आ ईशान देशक (चीन-मंगोलिया आदि देशक) भंग - भूकम्प आदिक संभावना थीक।

पूस मासक फल – ग्रहगति द्वारा ई मास सामान्य कोटिक प्रतीत होइछ। खाद्यान्नक भाव तेजे रहत। आकस्मिक दुर्घटनाक सम्भावना अछि। साम्प्रदायिक विवाद सेहो होयत। प्रशासन सुदृढ़ रहत। एहि मासमे ५ टा सोमवार पड़ैछ। तँ पृथ्वी सुखी रहतीह आ धान्य-धनक वृद्धि सेहो होयत।

माघ मासक फल – ग्रह स्थितिक अनुसार ई मास मध्यम कोटिक रहत। खाद्य पदार्थक भाव यथावत् रहत। तीसी- राइ, गुड़, लाल मरिचाई आदिक भाव तेज रहत। राजनीतिक उथल-पुथलसँ प्रजावर्गमे क्रान्ति होयत। पृथ्वी रक्तसँ व्याप्त होइतीह। छत्रभंगक सम्भावना अछि, शीतलहरीसँ जीववर्ग पीड़ित रहत। करकापातक (ओला) सम्भावना अछि। छिट-फुट वर्षाक सम्भावना अछि। कारण जे एहिमासमे ५ टा मंगल पड़ैछ।

फाल्गुन मासक फल – ग्रह गतिक द्वारा ई मास साधारण कोटिक अछि। खाद्यान्न पदार्थक भाव उन्नत रहत। साधारण वर्षाक योग अछि। व्यापारी वर्ग (संग्रही) भावमे रहत। साम्प्रदायिक उपद्रवक सम्भावना थीक। संक्रामक रोगक वृद्धि सम्भव। जनवर्ग पीड़ित रहत। पश्चिमान्त सीमापर विवाद (युद्ध) सम्भव थीक। आ सुभीक्ष तथा प्रजावृद्धि सेहो होयत।

चैत्र मासक फल – ग्रह स्थितिक द्वारा ई मास सामान्य कोटिक अछि। खाद्यान्न पदार्थक भाव सामान्य कोटिक रहत, शाक-सब्जीक भाव साधारणे रहत। तीसी आदिक, लाल पदार्थक भाव सेहो पूर्ववत् रहत, प्रशासनिक कार्य सुदृढ़ रहत। एहि मासमे ५ टा शनिवार पड़ैछ, तँ साधारण भूचालक सम्भावना आ ईशान देशक भंग सेहो सम्भव थीक।

वैशाख मासक फल – ई मास ग्रहगोचर द्वारा मध्यम कोटिक अछि। खाद्यान्नक भाव साधारण रहत, शाक-सब्जी सेहो पूर्ववत् रहत। तेलहन आ सुपारी आदिक भावमे तेजी होयत। जनवर्गमे भीषण शत्रुता रहत। 'बस' आदि सवारीक दुर्घटना सम्भव थीक। एहि मासमे ५ टा रविवार पड़ैछ। तँ छत्रभंग आ दुर्भिक्ष आदि सम्भव थीक।

ज्येष्ठ मासक फल – ग्रहस्थितिक द्वारा ई मास सामान्य कोटिक रहत। खाद्यान्न पदार्थक भाव तेज होयत। तेलहन आ सुपारी, चीनी, मरीच, मिरचाई आदिक भावमे तेजी रहत। सूती वस्त्रक भाव उन्नत रहत। एहि मासमे ५ टा सोमवार आ ५ टा मंगलवार पड़ैछ, तँ धन-धान्यसँ पृथ्वी पूरित रहतीह तथा छत्रभंगक सम्भावना अछि। दक्षिण-पश्चिम सीमापर विवाद होयत। वर्षा साधारण होयत।

आषाढ़ मासक फल – ई मास ग्रह द्वारा नीक बुझना जाइछ। खाद्यान्नक भाव साधारण रहत। शाक-सब्जी सस्त रहत, आपसी विरोध विशेष रहत। वर्षा साधारण अछि। एहि मासमे ५ टा बुधवार पड़ैछ तँ सुभीक्ष होयत आ प्रजा सुखी रहत।

***

अहाँक जीवन अहाँक हाथमे

— *सियारामशरण*

हस्तरेखा -विचार

एहिठाम हस्तरेखाक विदेशी प्रणाली देखाओल गेल अछि, हेतु जे विदेशमे एकर विशेष विकास भेल अछि।

जखन ककरो हाथ देखबाक हो त बामा आ दहिना दुनू तरहत्थीक

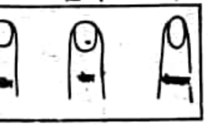

अध्ययन करक चाही। बामा हाथसँ ज्ञात होइछ जे अहाँक पास जन्मजात गुण कतेक अछि आओर कोना अछि। दहिना हाथसँ ई ज्ञात होइछ जे अहाँ एहि जन्ममे की कएलहुँ एवं अहाँक की उपलब्धि भेल। कोनो व्यक्तिक बामा हाथ बली होइछ एवं ओ बामा हाथेसँ लिखैत अछि। एहन व्यक्तिक संग ई बात विपरीत होइछ। ओकर दहिना हाथ जन्मजात गुणकें एवं बामा हाथ एहि जन्ममे प्राप्त उपलब्धि आदिक बोध करबैत अछि। ओना भारतीय विधिमे पुरुषक दहिना आओर स्त्रीक बामा हाथ देखल जाइत अछि।

१. *आँगुरक नोंक* : (चित्र - १ देखू) - साधारणतः आँगुरक नोंक किंवा चौकोर होइछ अथवा गोल वा नोंकदार।

चित्र १ (चौकोर, गोल, नोंकदार)

चौकोर नोंक – चौकोर नोंकवाला व्यक्ति व्यावहारिक अथवा वास्तविकताक निकट रहैत छथि। ओ सभ काज नियम एवं तरीकासँ करए चाहैत छथि।

नोंकदार नोंक – एहन व्यक्ति बड़ कम होइत छथि। ओ अपना जीवनकेर भौतिक तथा व्यावहारिक पक्षमे कम रुचि लैत छथि। हुनक जीवन कल्पना, सपना एवं आदर्शमे डूबल रहैत छन्हि। हुनका पास कवित्व, कलासृष्टि आओर संगीतक शक्ति होइत छन्हि। यद्यपि ओ अव्यावहारिक होइत छथि तें एकर उपयोग कम करैत छथि।

गोल नोंक – एहन व्यक्तिक जीवन चौकोर आओर नोंकदार आँगुर वाला व्यक्तिक बीचक होइत अछि। सामान्यतः एहन व्यक्ति अधिक पाओल जाइत छथि। एहन व्यक्ति जीवनक सूक्ष्म तथा नीक बातकें जनैत छथि। ओ रोजमर्राक व्यावहारिक जीवनसँ सेहो दूर नहि रहैत छथि।

२. *आँगुरक प्रकार* : (चित्र २ देखू) – अधिकांश व्यक्तिक आँगुर सामान्य लंबा होइछ, किन्तु किछु व्यक्तिक आँगुर तरहत्थीक अपेक्षा बहुत छोट वा बहुत पैघ होइछ।

छोट आँगुर - (चित्र २ देखू) – एहन व्यक्ति कोनो काजक लक्ष्य वा बातक तह धरि सीधा एवं जल्दी पहुँचए चाहैत छथि, परंच तत्सम्बन्धी सूक्ष्मता सभपर ध्यान नहि दैत छथि। कम-कम एवं सावधानीपूर्वक विश्लेषण हुनका पसंद नहि।

लम्बा आँगुर – एहन व्यक्ति कोनो काज करबासँ पहिने बड़ी काल धरि सोचैत छथि आ हुनक कार्य करबाक गति सेहो मन्द होइत छैन्हि। ओ बहुत सावधान होइत छथि आ मामूलियो बात पर पूर्ण ध्यान दैत छथि। आगाँ-पाछाँ सोचिए कए कोनो काज करैत छथि। फलतः एहन व्यक्ति अनेको नीक अवसर गँवा दैत छथि। तेजीसँ काज कएनिहार एवं नीक क्षमतावाला व्यक्ति हिनकासँ ऊबि (अकच्छ भ) जाइत अछि। कए बेरि हुनका संग तनावपूर्ण स्थिति सेहो उपस्थित भ जाइत छैन्हि।

एहन व्यक्ति कोनो घटना वा बातकें बड़ सूक्ष्मता आ विस्तारसँ कहताह जे सामान्य व्यक्तिक हेतु नीक नहि लगैछ। (चित्र २ (ख))।

चिक्कन आँगुर - (चित्र २ (ग देखू)) – एहन व्यक्ति अपन भावना वा केवल प्रथम छाप पर अपन निर्णय ल लैत छथि। एहन व्यक्ति सोचबामे तेज होइत छथि एवं हुनक काज मात्र प्रेरणा तथा

अन्तर्ज्ञान द्वारा होइत छैन्हि, कोनो तर्क अथवा विश्लेषणक अनुसार नहि। एहन व्यक्ति सुन्दर, सुसंस्कृत वस्तु पसिंद करैत छथि।

शक्तियुक्त आँगर (चित्र २ (घ) देखु।) — एहन व्यक्ति पूर्ण विश्लेषण आ पूर्ण जाँचक बाद कोनो कार्य करैत छथि। यदि ऐहन व्यक्ति, एहेन कोनो गुणकेँ बढ़ावा देथि त संशयवादी एवं कल्पनाहीन भऽ जाइत छथि।

३. आँगुर सभक गिरह (पोर) : (चित्र ३) — दुनू हाथक आँगुरक गिरहकेँ तीन भागमे बाँटि सकैत छी - (क) भौतिक प्रवृत्तिक द्योतक, (ख) भावनात्मक प्रवृत्तिक द्योतक, (ग) मानसिक प्रवृत्तिक द्योतक।

सामान्यत: गिरह एकके आकारक होइत अछि। एकर अर्थ भेल जे एहन व्यक्तिक भौतिक, भावनात्मक आओर मानसिक प्रवृत्ति सभ संतुलनमे अछि। किन्तु, कतहु एक तरहक गिरह मोट, पातर, लंबा आ छोट होइत अछि। एहि तरहक व्यक्तिक प्रवृत्तिसभमे तदनुसार अंतर पड़ैछ। एकर अर्थ भेल जे एहि तरहक व्यक्तिक प्रवृत्तिक दिस बेशी झुकाव रहैत छन्हि।

४. अँगूठा : एकरा हेतु बहुत बातपर ध्यान देब आवश्यक। आँगुर सभक जकाँ देखु जे अँगूठा चौकोर अछि कि गोल वा नोंकदार अछि। ताहि अनुसार व्यक्तिक झुकाव व्यावहारिक, कलात्मक वा आदर्शवादी हैत।

सख्त अँगूठा : एहन अँगूठा अधिक सख्त होइत अछि। एक नोंक पाछू दिस झुकौला पर नहि झुकए वा कम झुकैत अछि। एहिसँ ज्ञान होइछ जे ओ व्यक्ति जिद्दी अछि एवं ओकर विचार अटल रहैत छैक। एहन व्यक्ति प्रकृतिक अनुसार अपनाकेँ नहि बदलैत अछि। एहन व्यक्ति रुपैया खर्च नहि कए ओकरा बचएबाक कोशिशमे रहैत अछि ने ओ संकुचित हृदयक होइत अछि।

मोलायम अँगूठा : एहन अँगूठाक नखवाला गिरह पाछू झुकौला पर अनायास झुकि जाइत अछि। एहन लोक विशाल हृदय ओ दाता प्रवृत्तिक होइत अछि। एकरा दान करबामे आनन्द होइत छैक। परिस्थितिक अनुसार ओ बदलियो सकैत अछि। ओ बहुमुखी होइछ। दोसरक बात केँ सुननिहार आओर बरदाश्त कएनिहार होइछ। नव विचार तकरो ध्यानसँ सोचैत परखैत अछि।

पैघ अँगूठा : ई शक्ति, उन्नति, गुण, आत्मविश्वास एवं भीतरी शक्तिक द्योतक थीक। एहन व्यक्ति कोनो देशक नेता भए सकैछ। ओ व्यावहारिक तथा कर्मठ होइछ। हाथमे देखाओल अन्य गुण सभकेँ पैघ अँगूठा बढ़बैत अछि।

छोट अँगूठा : छोट अँगूठा कमजोर व्यक्तित्वक द्योतक थिक। ई नेता नहि बनि, ककरो नेतृत्वमे कार्य करब पसिंद करैत अछि। एहन व्यक्तिमे आत्मविश्वासक कमी होइत छैक। ओकरामे कोनो कार्य करबाक इच्छा कम होइत छैक। ओ तुरत हताश भऽ जाइछ। छोट अँगूठा हाथमे दर्शित गुण सभमे अन्य गुणकेँ कमजोर करैत अछि।

सामान्य अँगूठा : एहन अँगूठा ने लम्बा होइत अछि आ ने बहुत छोट। एहन व्यक्तिक गुण सामान्य होइत छैक।

आत्मविश्वास एवं तर्कशक्ति - ***अँगूठाक प्रथम गिरह*** – ई आत्मविश्वास आओर दृढ़ निश्चयक द्योतक थिक। सामान्यत: अँगूठाक दोसर गिरह पहिल गिरहसँ लम्बा होइत अछि। एहिसँ संतुलित आत्मविश्वास एवं तर्कशक्तिक पता चलैछ। एहन व्यक्ति योजना बनाकए सफलतापूर्वक योजनाकेँ कार्यान्वित करैत छथि। किन्तु, यदि दोसर गिरह जरूरतसँ अधिक लम्बा हो त एहन व्यक्ति योजना त नीक बनबैत छथि, मुदा ओकरा पूरा करबामे सन्देह रहैत छन्हि।

यदि अँगूठाक नखवाला गिरह लम्बा हो त हुनक आत्मविश्वास आओर दृढ़ निश्चय तर्क-शक्तिसँ अधिक छन्हि। ओ कोनो कार्य सोचबसँ पहिनहि कए लैत छथि।

रेखा सभक प्रकार (चित्र - ४) : रेखाक प्रकारक विषयमे एहि हेतु जानब आवश्यक जे रेखा जाहि वस्तुकेर गुणक प्रतिनिधित्व कऽ रहल अछि, ओ कमजोर अछि की मजबूत।

१. गहींड़ आ सुस्पष्ट रेखा — उत्तमताक लक्षण थिक।

२. पातर रेखा — जकरामे कोनो दोष नहि हो, रेखा निर्बल बना दैछ।

३. सोझ (छिछला) रेखा — नीक गुण सभकेँ घटबैछ।

४. टूटल रेखा — जतऽ-जतऽ टूटल रेखा रहैछ, ओ अनेक समस्या उपस्थित करैछ। किन्तु, जौ ओ एक-दोसराक ऊपर चढ़ल हो तऽ समस्या ओतेक गहन नहि होइछ।

५. जंजीरवत् रेखा — ई रेखा सभकेँ निर्बल आ निरर्थक बना दैछ।

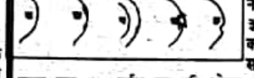
६. यदि कोनो रेखा पर टापू वा द्वीप बनल हो तऽ ओहि विशेष उमरपर ओ समस्या सभ उपस्थित करैछ।

७. अनेक खंडमे वा टुकड़ामे बनल रेखा दोषपूर्ण होइत अछि।

जीवन-रेखा : मुख्य चिन्ह ई रेखा चित्र - ५मे देखाओल गेल अछि। ई तरहत्थीक बगलसँ तर्जनी आओर अँगूठाक बीचसँ आरंभ होइछ एवं शुक्रक उभारसँ गोल घुमैत सामान्यत: कलाइ (पहुँची) तक समाप्त भऽ जाइत अछि। एहिसँ लोकक स्वास्थ्य आ भौतिक अवस्थाक पता चलैछ। जीवन-रेखाकेँ अध्ययनक व्यक्तिक आयु (उम्र) क अंदाज लगएबाक चाही। चित्र - ५ अहाँक जीवन-रेखाक उम्रक संकेत दैछ। जीवन-रेखापर जतए-जतए खास निशान वा परिवर्तन भऽ सकैछ, चित्र- ५ क अनुसार जीवनमे ओहि उमरपर कोनो विशेष-विशेष घटना घटबे करैछ, किन्तु छोट जीवन-रेखासँ ई नहि बुझी जे व्यक्तिक उम्र (आयु) कम अछि। जाहि उम्रक बाद रेखा समाप्त भऽ जाइछ ओकरा बादो व्यक्तिकेँ स्वास्थ्य सम्बन्धी अनेक परेशानी आदि रहि सकैछ।

चित्र - ५ (क) मे — व्यक्तिक स्वास्थ्य ३५ वर्ष धरि कमजोर छल। एकरा बाद ओकर स्वास्थ्य ६० वर्ष धरि बहुत नीक रहल। ओकरा बाद ओकर स्वास्थ्य खराप होइत गेल।

चित्र -५ (ख) मे — जीवनक आरम्भमे स्वास्थ्य नीक छलैक, किन्तु २६सँ ३८क मध्य टापू होएबाक कारण स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्या सभ खराप रहलैक। तकरा बाद ५० वर्षक उम्र धरि ओकर स्वास्थ्य सुधरैत रहल। पुन: स्वास्थ्यक समस्या उपस्थित भेलैक, रेखा एक - दोसरक ऊपर चढ़ल रहबाक कारण किछु सुधार भेलैक। एकरा बादक रेखा पातर रहबाक कारण पहिलुका जकाँ स्वास्थ्य सेहो नहि रहलैक।

चित्र -५ (ग) मे — जीवन-रेखा जंजीरनुमा हेबाक कारण कमजोर बुझि पड़ैछ अछि। एहिना सामान्यत: होइछ। किन्तु एहिमे एक विशेष रेखा मंगल-रेखा जीवन-रेखाक समानान्तर अछि, जाहिसँ जीवन-रेखाकेँ पर्याप्त बल भेटैछ। मंगल - रेखा सभकक हाथमे नहि पाओल जाइछ, किन्तु जकरा हाथमे ई रेखा रहैछ ओकर स्वास्थ्य बड़ नीक रहत।

चित्र - ५ (घ) मे — जीवन-रेखा बीचमे टूटल अछि, जाहिसँ ज्ञान होइछ जे ३८ सँ ४५ वर्षक बीच कोनो-ने-कोनो समस्या हेतैक, किन्तु दुनू टूटल रेखा एक आधनसँ बान्हल अछि, जाहिसँ स्पष्ट होइछ जे स्वास्थ्यमे पूर्ण सुधार भ जएतैक।

चित्र ५ (ङ) मे — एहिमे ४३-५४क मध्य दिशासभ बदलल अछि, जाहिसँ ई स्पष्ट होइछ जे व्यक्तिक स्वास्थ्यक ऊपर थोड़ेक असर पड़ल अछि।

मस्तिष्क-रेखा — ***चित्र सं. ६ के ६ (घ) तक देखु*** : मस्तिष्क-रेखा तरहत्थीक तर्जनी आओर अँगूठाक मध्यसँ आरम्भ भऽ कऽ जीवन-रेखाक ऊपरसँ तरहत्थीक दोसर दिस जा रहल अछि। (मूल चित्र देखु)। हम की छी? जीवनमे की करब? — ई बात हमरा मस्तिष्कपर निर्भर करैछ। अत: मस्तिष्क-रेखा बहुत प्रमुख थिक। यदि मस्तिष्क रेखा तरहत्थीक मात्र आधा दूर धरि जाए तऽ बुझू जे ओहि व्यक्तिक मानसिक क्षमता अत्यन्त

कम छैक। यदि मस्तिष्क-रेखा तरहत्थीक दोसर दिस खूब दूर धरि चल जाए तऽ बुझू जे मस्तिष्कक राज्य ओकरा हृदय पर छैक।

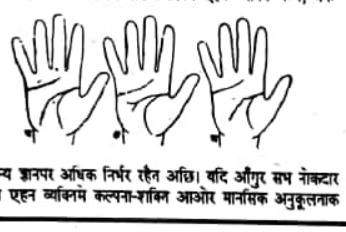
निष्क्रिय हाथ एवं क्रियाशील हाथ : दुनू हाथकेँ ध्यानसँ देखु, जाहिसँ ज्ञान हैत जे ओ व्यक्ति अपन क्षमता घटओलक अछि वा बढ़ओलक अछि। सामान्यत: मस्तिष्क-रेखा आओर जीवन-रेखा आदिमे मिलल रहैत अछि। जतएसँ मस्तिष्क-रेखा, जीवन-रेखासँ पूर्णत: स्वतन्त्र

होबए लगैत अछि ननएसँ व्यक्ति अपन पारिवारिक प्रभावसँ स्वतन्त्र होबए लगैत अछि। किछु व्यक्ति बहुत कम वयसमे परिवारसँ स्वतन्त्र भS जाइत अछि। एहन व्यक्तिक जीवन-रेखा आओर मस्तिष्क-रेखाक अलगावक अध्ययनसँ बात स्पष्ट भS जाएत।

किछु व्यक्तिक मस्तिष्क-रेखा, जीवन-रेखासँ बिल्कुल पृथक रहैछ। (चित्र ९ देखू)। एहन व्यक्ति पूर्णतः स्वतन्त्र, आत्मविश्वासी एवं दृढ़ होइत छथि।

मस्तिष्क-रेखाक प्रकारसँ स्नायुतन्त्रक विषयमे ज्ञान होइत अछि। सुस्पष्ट, गहींड़ मस्तिष्क-रेखा, स्वस्थ मानसिक स्थितिक द्योतक थिक, किन्तु टूटल रेखा, जंजीरनुमा रेखा, छोट टापूवाला रेखा निर्दयता, अशान्ति, बेचैनी, भीतरी शान्तिक कमी एवं घबराहटक द्योतक होइत अछि। एहन स्थितिमे व्यक्तिक नख भुरभुर तथा रुखड़ा होइत अछि। चित्र - ६ (क) मे मस्तिष्क-रेखा सामान्य अछि। किन्तु ओहिसँ एक रेखा निकलिकए गुरुक उभार धरि तर्जनी दिस जाइत अछि। एहन व्यक्ति महत्वाकांक्षी होइत छथि। ओ प्रख्यात, महान एवं सफल होबए चाहैत छथि। भौतिक वा कलात्मक क्षेत्रमे उपलब्धि प्राप्त करए चाहैत छथि। एहन रेखाक रहब बहुत उत्तम थीक।

चित्र ६ (ख) मे : मस्तिष्क-रेखा मंगलक उभार धरि जा रहल अछि। ई व्यावहारिक चिन्तकंकर लक्षण थिक। एहन व्यक्ति तथ्य, तर्क

एवं सामान्य ज्ञानपर अधिक निर्भर रहैत अछि। यदि आँगुर सभ नोकदार नहि हो त एहन व्यक्तिमे कल्पना-शक्ति आओर मानसिक अनुकूलताक कमी रहैत अछि। यदि आँगुर सभक नोक चौकोर हो त एहन व्यक्ति तथ्यपर अधिक जोर दैत छथि।

चित्र - ६ (ग)मे - मस्तिष्क-रेखा चन्द्रमाक उभार दिस जाइछ। एहन व्यक्ति अव्यावहारिक, कल्पनाशील तथा संवेदनशील होइछ।

चित्र - ६ (घ)मे — मस्तिष्क-रेखा चन्द्रमाक उभार धरि आबिकए मुड़ि जाइत अछि आओर ई जंजीरनुमा वा टापूमे बदलि जाइत अछि। एहन व्यक्ति बहुत अधिक कल्पना तथा स्वप्नमे तल्लीन रहैत अछि।

चित्र - ६ (ङ) - मस्तिष्क-रेखा द्विशूलनुमा भए जाइत अछि, जकर एक नोक मंगलक उभार दिस आ दोसर नोक चन्द्रमा दिस होइत अछि। एहन व्यक्ति कोनो समस्याकेर दुनू पहलू पर सोचि सकैत अछि। ओ विशाल-हृदय एवं बहुमुखी होइत अछि। दुनु नोकमे जे नोक अधिक गहींड़ आ लंबा होइत अछि ताही अनुसार व्यक्ति अधिक व्यावहारिक वा कल्पनाशील होइत अछि। कोनो हाथमे मस्तिष्क-रेखाक दिशा गड़बड़ा जाइत छैक। ओ छिछला एवं जंजीरनुमा होइत अछि, ओहिमे अनेको टापू होइत अछि। एहन व्यक्तिक मानसिक स्थिति कोनो विशेष आयुमे ठीक नहि रहैत अछि। मस्तिष्क रेखा अनेको प्रकारक होइत अछि।

चित्र - ७ हृदय-रेखा *(चित्र - ७ क सँ ङ धरि देखू)*: सामान्यतः हृदय-रेखा गुरुक उभार वा शनिक उभारसँ आरम्भ होइत अछि और तरहत्थीक दोसर दिस सूर्य एवं बुधक उभार धरि जाइत कनिष्ठा धरि चल जाइत अछि। हृदय-रेखासँ केवल भौतिक हृदयक कमजोरी वा शक्तिएक ज्ञान नहि होइत अछि, वरं व्यक्तिक प्रकृतिमे स्नेहक पुट कतेक अछि, एकरो ज्ञान होइत अछि।

कदाचित् कोनो व्यक्तिकेँ हृदय-रेखा रहिते नहि छैक। एहन व्यक्ति व्यवहारमे अत्यन्त ठंढा और हृदयविहीन होइत अछि, विशेषतः जखन आँगुर पातर आओर रक्तविहीन रहए। हृदय-रेखा जतएसँ आरम्भ होइत अछि ओहिसँ व्यक्तिक प्रेम एवं प्रकृतिक पता चलैत अछि जे ओ केहन अछि।

चित्र - ७ मे : हृदय-रेखा गुरुक उभारसँ आरम्भ होइत अछि। एहन व्यक्ति जीवनमे प्रेममात्र सब किछु थिक। एहन व्यक्ति अपन प्रेम-भावनाकेँ व्यक्त करैत अछि। सामान्यतः ओ प्रेमहिक हेतु विवाह करैत अछि। केवल अपन जीवन-साथीक सफलताकेँ ओ सफलता बुझैत अछि।

चित्र - ७ (क) मे : हृदय-रेखा गुरु आ शनिक उभारक बीचसँ आरम्भ होइत अछि। एहन व्यक्तिक प्रेम शक्तिशाली होइत छैक, किन्तु

ओ भावनामे नहि बहैत अछि एवं बीचक धार अपनबैत अछि।

यदि हृदय-रेखा द्विशूलनुमा वा त्रिशूलनुमा हो तS एहन व्यक्तिक हृदय मस्तिष्कपर राज्य करैत छैक आवत धरि ओकर मस्तिष्क-रेखा सोझ एवं शक्तिशाली नहि हो।

यदि हृदय-रेखा मस्तिष्क-रेखाक बहुत प्रवेदीक वा लग हो तS बुझू जे ओहि व्यक्तिक मस्तिष्क हृदयपर राज्य करैत छैक। दूनू हाथक हृदय-रेखाक मिलान करब नहि बिसरी। एहिसँ ज्ञान हैत जे व्यक्ति प्रेम- प्रवृत्तिमे जन्मजात गुणसँ की परिवर्तन भेल, हेतु जे भS सकैत अछि जे बचपनमे शिशु बहुत स्नेही रहल हो, किन्तु बेमेल विवाह जँ ओकर प्राकृतिक प्रेमकेँ नष्ट कएने हो तँ ओकर हाथक रेखामे असर आबि जाएत। हृदय-रेखाक लम्बाइएसँ पता चलैछ जे व्यक्तिक हृदयमे कतेक प्रेम छैक।

चित्र - ७ (ग) देखू — यदि हृदय-रेखा संख्या (१) क अनुसार लंबा हो तS ओ अत्यन्त संवेदनशील एवं भावुक होइत अछि, किन्तु जँ ओकरा पर्याप्त प्रेम नहि भेटैक त ओ दुखी सेहो रहि सकैत अछि।

ओही चित्रमे संख्या (२) क अनुसार जँ ओ. रेखा बहुत छोट हो तS ओकरा हृदयमे प्रेमक मात्रा कम होइत छैक।

चित्र - ७ (घ) मे — हृदय-रेखा थोड़ेक दूरक हेतु मस्तिष्क-रेखाक दिस बहकि गल अछि। एहन समयमे व्यक्तिक अधिकांश निर्णय मस्तिष्क और तर्कसँ हैत। ई समय व्यक्तिक हेतु दुखद हैत। कदाचित् हृदय-रेखा अप्राकृतिक रूपसँ इम्हर-ओम्हर बहकि जाइत अछि।

चित्र - ७ (ङ) देखू — एहि समयमे ई हृदयक भौतिक एवं भावुक हृदयक असामान्य स्थितिक द्योतक थिक।

चित्र ८ भाग्यरेखा - चित्र - ८ (क) देखू : जेना कि मूल चित्रमे संख्या ८ रेखा देखाओल गेल अछि, भाग्यरेखा प्रायः कलाइसँ आरम्भ होइत अछि आ संपूर्ण तरहत्थीकेँ पार करैत बिचला आँगुरक नीचाँ शनिक उभारपर समाप्त होइत अछि। ई रेखा अनेक प्रकारक होइत अछि।

किन्तु वास्तविक भाग्यरेखाकेँ शनिक उभारे पर समाप्त हैब आवश्यक अछि। अपन उम्र आ अपन भाग्यक सम्बन्धकेँ बुझबाक हेतु चित्र ८ के देखू, जाहिसँ स्पष्ट हैत जे, उम्रपर, भाग्य रेखापर कोन बिन्दु वा कोन अंश काज कS रहल अछि?

ओ अहाँक जीवनक सबसँ सफल वर्ष भS सकैत अछि यदि अहाँ ओहिसँ लाभ उठाबए चाही। जहाँधरि अहाँक जीविका तथा उपलब्धिक सम्बन्ध अछि, ई रेखा अध्यवसाय, क्षमता, उद्योग आ श्रमक द्योतक थिक। भाग्यरेखा सफलताक सीढ़ी थिक। निठल्ला बैसनिहार केँ भाग्यरेखा साथ नहि दैत छैक।

सामान्यतः भाग्यरेखा चित्र ८ (क) के अनुसार 'A' विन्दु, 'B' विन्दु, 'C' विन्दु वा 'D' विन्दुसँ आरम्भ होइत अछि।

जाहिठाम भाग्यरेखा 'A' विन्दुसँ आरम्भ होइत अछि ओहिठाम ओहि व्यक्तिक सफलता ओकर माता-पिता, नजदीकी सम्बन्धी वा कोनो प्रेमी वा स्नेहीक सहयोगसँ होइत छैक। यदि भाग्यरेखा विन्दु 'B'सँ आरम्भ होअए त व्यक्तिकेँ सफलता श्रमसँ प्राप्त होइत अछि तथा ई सफलता जीवनक प्रारंभेमे प्राप्त भए जाइत अछि।

यदि भाग्यरेखा 'C' विन्दुसँ प्रारम्भ होअए त ओहिमे एतबे अंतर होइत अछि जे ओ सफलता किछु विलम्बसँ प्राप्त होइत अछि। जखन भाग्यरेखा 'D' अर्थात् चन्द्रमाक उभारसँ आरम्भ होइत अछि, तखन व्यक्तिकेँ, यदि ओ पुरुष अछि त कोनो स्त्रीसँ वा स्त्री अछि त कोनो पुरुषसँ वा कोनो विदेशीसँ जीविकामे सफलता तथा अत्यन्त सहायता भेटैत छैक।

चित्र ८ (ख) मे भाग्यरेखा जंजीरनुमा अछि वा टूटल अछि वा टापू अछि त भाग्यरेखा जीवनमे बराबरि खास-खास उम्रकेँ परेशानी उत्पन्न करत। ई परेशानी जीविका सम्बन्धी एवं आर्थिक हैत।

चित्र ९ : सूर्यरेखा - सूर्यरेखा प्रतिभा तथा रचनात्मक प्रवृत्तिक द्योतक थिक। किन्तु व्यक्ति कोन क्षेत्रमे चमकत, एकरा जानबाक हेतु आँगुरक गिरह, नोंक, अँगूठा एवं मस्तिष्क-रेखाक जाँच आवश्यक, जाहिसँ ज्ञान हैत जे व्यक्ति व्यावहारिक अछि कि कलात्मक, भावुक अछि कि कल्पनाशील वा भौतिकवादी, संगहि ओ आर्थिक चिन्तनमे मशगूल अछि कि नहि! यदि आँगुर सभ नोंकदार हो, अँगूठा छोट एवं कमजोर हो, मस्तिष्क-रेखा चन्द्रमाक उभारपर मुड़ल हो तS ओहि व्यक्तिकेँ व्यवसायमे बहुत पैघ सफलता नहि भेटतैक।

(शेष पृष्ठ ३५ पर देखू)

अथ मेषादिषड्राशीनां लग्नसारणी

अंशाः	००	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
मे.	२	२	२	३	३	३	३	३	३	३	३	४	४	४	४	४	४	४	५	५	५	५	५	५	५	६	६	६	६	६
	३९	४७	५४	१	८	१६	२३	३०	३८	४६	५४	३	११	१९	२८	३६	४४	५३	१	१०	१८	२६	३५	४३	५१	००	८	१६	२५	३३
३।३८	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	२२	३४	६	२८	५०	१२	३४	५६	१८	४०	१२	२४	४६	७	३०	५२	१४	३६	५८	२०	४२
वृ.	६	६	६	७	७	७	७	७	७	७	८	८	८	८	८	८	९	९	९	९	९	१०	१०	१०	१०	१०	१०	११	११	११
	४२	५०	५८	७	१५	२३	३२	४०	४९	५९	९	१९	२९	३९	४९	५९	९	१९	३०	४०	५०	००	१०	२०	३०	४०	५०	००	११	२१
४।११	४	२६	४८	१०	३२	५४	१६	३८	००	६	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	००	६	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	०	६
मि.	११	११	११	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१३	१३	१३	१३	१३	१४	१४	१४	१४	१४	१४	१५	१५	१५	१५	१५	१६	१६	१६	१६	१६
	३१	४१	५१	१	११	२१	३१	४१	५२	३	१४	२६	३७	४९	००	१२	२३	३४	४६	५७	९	२०	३२	४३	५४	६	१७	२९	४०	५२
५।३	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	००	२६	५२	१८	४४	१०	३६	२	२८	५४	२०	४६	१२	३८	४	३०	५६	२२	४८	१४	४०	६
क.	१७	१७	१७	१७	१७	१८	१८	१८	१८	१८	१८	१९	१९	१९	१९	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२१	२१	२१	२१	२१	२२	२२	२२	२२
	३	१४	२६	३७	४९	००	१२	२३	३५	३६	५८	९	२१	३२	४४	५५	७	१९	३०	४३	५३	५	१६	२२	४०	५१	३	१४	२६	३७
५।४३	३२	५८	२४	५०	१६	४२	८	२४	००	३३	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	४०	४	४२	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४
सिं.	२२	२३	२३	२३	२३	२३	२३	२४	२४	२४	२४	२४	२५	२५	२५	२५	२५	२६	२६	२६	२६	२६	२६	२७	२७	२७	२७	२७	२८	२८
	४९	१	१२	२४	३५	४७	५८	१०	२२	३३	४४	५५	७	१८	२९	४०	५२	३	१४	२५	३७	४८	५९	११	२२	३३	४४	५६	७	१८
५।१७	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	२६	००	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१६	३२	४८	४	२०	३६
क.	२८	२८	२८	२९	२९	२९	२९	२९	३०	३०	३०	३०	३०	३०	३१	३१	३१	३१	३१	३२	३२	३२	३२	३२	३३	३३	३३	३३	३३	३३
	२९	४१	५२	३	१४	२६	३७	४८	००	११	२२	३३	४५	५६	७	१८	३०	४१	५२	३	१५	२६	३७	४९	००	११	२२	३४	४५	५६
५।३८	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१६	३२	४८	४	२०	३६

अथ तुलादिषड्राशीनां लग्नसारणी

अंशाः	००	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
तु.	३४	३४	३४	३४	३४	३५	३५	३५	३५	३५	३६	३६	३६	३६	३६	३६	३७	३७	३७	३७	३७	३८	३८	३८	३८	३८	३९	३९	३९	३९
	७	१९	३०	४१	५२	४	१५	२६	३८	४९	१	१२	२४	३५	४७	५८	१०	२२	३३	४५	५६	८	१९	३१	४३	५४	६	१७	२९	४०
५।३८	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	३४	८	४२	१६	५०	२४	५८	३२	६	५०	१४	४८	२२	५६	३०	४	३८	१२	४६	२०	५४
वृ.	३९	४०	४०	४०	४०	४०	४१	४१	४१	४१	४१	४१	४२	४२	४२	४२	४२	४३	४३	४३	४३	४३	४४	४४	४४	४४	४४	४५	४५	४५
	५२	४	१५	२७	३८	५०	१	१३	२५	३६	४७	४९	१०	२२	३३	४५	५६	७	१९	३०	४२	५३	५	१६	२७	३९	५०	३	१३	२५
५।१७	२८	२	३६	१०	४४	१८	५२	२६	००	२६	५२	१८	४४	१०	३६	२	२८	५४	२०	४६	१२	३८	४	३०	५६	२२	४८	१४	४०	६
ध.	४५	४५	४५	४६	४६	४६	४६	४६	४७	४७	४७	४७	४७	४७	४८	४८	४८	४८	४८	४८	४९	४९	४९	४९	४९	४९	५०	५०	५०	५०
	३६	४७	५९	१०	२२	३३	४५	५६	८	१८	२८	३८	४८	५८	८	१८	२८	३८	४९	५९	९	१९	२९	३९	४९	५९	९	१९	३०	४०
५।४३	३१	५७	२४	५०	१६	४२	८	३४	००	६	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	००	६	२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	००	६
म.	५०	५१	५१	५१	५१	५१	५१	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५२	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५३	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५४	५५
	५०	००	१०	२०	३०	४०	५०	००	११	१९	२७	३६	४४	५२	१	९	१७	०६	३४	४३	५१	५९	८	१६	२४	३३	४१	४९	५८	६
५।३	१२	१८	२४	३०	३६	४२	४८	५४	००	२२	४४	६	२८	५०	१२	३४	५६	१८	४०	२	२४	४०	७	३७	५२	१४	३६	५८	२०	४२
कु.	५५	५५	५५	५५	५५	५५	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५६	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५७	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८	५८
	१५	२३	३१	४०	४८	५६	५	१३	२२	२९	३६	४३	५१	५८	५	१२	२०	२	३४	४१	४९	५६	३	११	१८	२५	३२	४०	४७	५४
४।११	४	२६	४८	१०	३२	५४	१६	३८	००	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	१८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१६	३२	४८	४	२०	३६
मी.	५९	५९	५९	५९	५९	५९	५९	५९	००	००	००	००	००	००	००	००	००	१	१	१	१	१	१	१	१	२	२	२	२	२
	१	९	१६	२३	३०	३८	४५	५२	००	७	१४	२१	२९	३६	४३	५०	५८	५	१२	१९	२७	३४	४१	४९	५६	३	१०	१८	२५	३२
३।३८	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१६	३२	४८	४	२०	३६	५२	८	२४	४०	५६	१२	२८	४४	००	१०	३२	५८	४	२०	३६

महामृत्युञ्जय-मन्त्र—ॐ हौं ॐ जूं सः भूर्भुवः स्वः त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिम् पुष्टिवर्द्धनम् । उर्व्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् । भूर्भुवः स्वरों जूं सः हौं ॐ ।

लघुमृत्युञ्जयक मन्त्र—ॐ जूं सः ।

ध्यानम्—चन्द्रोद्भासितमूर्द्धजं सुरपतिं पीयूषपात्रं वहद्धस्ताब्जेन दधत् सुदीप्तममलं हास्यास्यपङ्केरुहम् । सूर्येन्द्वग्निविलोचनं करतल पाशाक्षसूत्रांकुशाम्भोजं विभ्रतमक्षयं सुरपति मृत्युञ्जयं संस्मरेत् ।

अद्धाधिकत्वाद्द्वार्विंशत्ययनांशे मिथिलायां प्रथमलग्नसारिणी लग्नानयनार्थपद्यम् ॥ इष्टार्कराश्यंशतले घटीपलं स्वामीष्टनाडीपलसंयुतं च ॥ यद्राशिभागस्य तले स्थितं भवेत्तदेव लग्नं च कलाऽनुपातात् ।

गोचरी ग्रहक विचार—जन्मराशिसँ वा नाम राशिसँ, सूर्य, मंगल-शनि तथा राहु १।२।४।५।७।८।९।१०।१२ स्थानमे हो तऽ अशुभ । १०म सूर्य अशुभ नहि होइछ । केतुक फल राहुक समान । चन्द्र—४।६।८।१२ अशुभ । बुध—१।३।५।७।९।१२ अशुभ । बृ. १।३।४।६।८।१०।१२ । शुक्र ६।७।८।१० अशुभ । उपर्युक्त लिखित फल साधारण थिक । विशेष फलाफल जन्म कुण्डलीक आधारपर मिलैछ । धर्मेण हन्यते व्याधिर्धर्मेण शुभदा ग्रहाः । धर्मेण हन्यते शत्रुर्यतो धर्मस्ततो जयः ॥

वेळान्तर सारिणी

ता.	ज.	फ.	मा.	अ.	म.	जू.	जु.	अ.	सि.	अ.	न.	दि.
१	०४	१४	१२	४	३	२	४	६	+	१०	१६	११
२	४	१४	१२	४	३	२	४	६	X	११	१६	१०
३	५	१४	१२	३	३	२	२	६	१	११	१६	१०
४	५	१४	१२	३	३	२	४	६	१	११	१६	१०
५	६	१४	१२	३	४	२	४	६	१	१२	१६	९
६	६	११	११	२	४	२	४	६	२	१२	१६	९
७	७	१४	११	२	४	१	५	६	२	१२	१६	८
८	७	१४	११	२	४	१	५	५	२	१२	१६	८
९	७	१४	११	२	४	१	५	५	३	१३	१६	७
१०	८	१४	१०	१	४	१	५	५	३	१३	१६	७
११	८	१४	१०	१	४	१	५	५	३	१३	१६	६
१२	९	१४	१०	१	४	X	५	५	४	१४	१६	६
१३	९	१४	१०	X	४	X	५	५	४	१४	१६	६
१४	९	१४	९	X	४	X	६	४	५	१४	१५	५
१५	१०	१४	९	X	४	X	६	४	५	१४	१५	५
१६	१०	१४	९	+	४	०	६	४	५	१४	१५	४

वेळान्तर सारिणी

ता.	ज.	फ.	मा.	अ.	म	जू.	जु.	अ.	सि.	अ.	न.	दि.
१७	०१०	१४	८	+१	४	०१	६	४	+६	१५	१५	४
१८	११	१४	८	१	४	१	६	४	६	१५	१५	३
१९	११	१४	८	१	४	१	६	३	६	१५	१४	३
२०	११	१४	८	१	४	१	६	३	७	१५	१४	२
२१	१२	१४	७	१	४	२	६	३	७	१५	१४	२
२२	१२	१४	७	२	४	२	६	३	७	१५	१४	१
२३	१२	१४	७	२	३	२	६	२	८	१६	१३	१
२४	१२	१३	६	२	३	२	६	२	८	१६	१३	X
२५	१३	१३	६	२	३	२	६	२	८	१६	१३	X
२६	१३	१३	६	२	३	३	६	२	९	१६	१२	०१
२७	१३	१३	५	२	३	३	६	१	९	१६	१२	१
२८	१३	१३	५	३	३	३	६	२	९	१६	१२	२
२९	१३	१२	५	३	३	३	६	२	१०	१६	११	२
३०	१४	X	४	३	३	३	६	X	१०	१६	११	३
३१	१४	X	४	X	३	X	६	X	X	१६	X	३

स्टैंडर्ड टाइमसँ लोकल टाइम बनएबाक विधि–प्रायः सम्पूर्ण भारतमे स्टैण्डर्ड टाइम एके अछि, एहिमे सर्वत्र एकहि साथ १२ बजैत अछि। किंतु धूप-घड़ीक समय प्रत्येक स्थानक भिन्न-भिन्न होइछ। अन्तरक निवारणार्थ दूटा संस्कार देशान्तर तथा वेळान्तरक आवश्यक होइछ। स्टैण्डर्ड टाइममे मिथिला (दरभंगा) क हेतु १३ मि. ४८ से. सर्वदा जोड़ी–जे रेखांशान्तर (देशान्तर) अछि। कोष्ठ मे ० चिह्नसँ लगातार ऋण+चिह्नसँ लगातार धनक ळेल मिनट रूपक वेळान्तर अछि। पटनाक हेतु १०।५२ युक्त करी।

मुजफ्फरपुर–१२।२४, जमशेदपुर–१४।४०, जयनगर–१३।३६, मुंगेर–१२।०, गया हेतु–१०।१।

बालकमरणाशौचविचारः

ब्राह्मणबाळे सप्तमासात् प्राक्मृते ब्राह्मणानां स्पर्शशौचम्, केशनखच्छेदनं स्नानञ्च। सप्तममासमारभ्य जन्मतो द्वितीयवर्षपर्यन्तमेकाहोरात्रमशौचम् उभयत्र भूमिखननं शमश्रवादिच्छेदनञ्च। तदूर्ध्वं षड्वर्षं यावत्त्रिरात्रम्, तत्र दाहं कृत्वा पिण्डदानं द्वितीयदिनेऽस्थिसञ्चयनं तदसम्भवे तृतीय दिने पिण्डदानमस्थिसंचयनं नखकेशच्छेदनञ्च चतुर्थदिने ब्राह्मणभोजनमिति। षड्वर्षानन्तरं त्रयाणां ब्राह्मणादीनां सम्पूर्णाशौचमिति।

क्षत्रियाणां सप्तमासपर्यन्तं सद्यः अनन्तरं २ वर्षपर्यन्तं द्व्यहम्। तदूर्ध्वं ६ वर्षपर्यन्तं ६ दिनमशौचम्। वैश्यानां ७ मासपर्यन्तं सद्यः, अनन्तरं २ वर्षपर्यन्तं त्र्याहं, ऊर्ध्वं ५ वर्षपर्यन्तं नवरात्रम्। षड्वर्षानन्तरं ब्राह्मणक्षत्रियविशां सम्पूर्णाशौचम्, एकादशाहादिक्रियाश्च। शूद्राणां ७ मासं यावत् सद्यः, अनन्तरं २ वर्षं यावत् पञ्चाहं भूमिखननञ्च। तदूर्ध्वं षोडशवर्षपर्यन्तं अविवाहिते मृते १२ दिनम्, अनन्तरं मासमशौचं श्राद्धादिक्रियाश्च। पञ्चवर्षानन्तरं १६ वर्ष अभ्यन्तरे च विवाहिते मृते मासमशौचं श्राद्धादिक्रियाश्च।

जन्मतो द्वितीयवर्षपर्यन्तं कन्यामरणे सर्ववर्णानां सद्यश्शौचम्। द्वितीयवर्षादूर्ध्वं तुभ्यमेषा कन्या दातव्या इति वाक्प्रयोगपर्यन्तमेकाहोरात्रमशौचम् तादृशवाक्यप्रयोगानन्तरं विवाहपर्यन्तं पितृकुळे पतिकुळेच त्रिरात्रम्। यत्र वाग्दानं नास्ति तत्र द्वितीयवर्षानन्तरं विवाहपर्यन्तमेकाहोरात्रमशौचम्। दाहकर्तुस्तत्रापि त्रिरात्रमशौचमेव, 'दहित्वा च वहित्वा च त्रिरात्रमशुचिर्भवेत्' इति वचनात्। असम्बन्धिद्विजान् दहित्वा वहित्वा च सद्यःशौचम्। सम्बन्धे सति त्रिरात्रमिति पैठीनसि-वचनात्। (कृत्यसारसमुच्चये)

ग्रहाणां यजुर्वेदीयशान्तिमन्त्राः

अथ सूर्यस्य–ॐ आकृष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्न-मृतं मर्त्यञ्च-हिरण्ययेन सविता रथेना देवोयाति भुवनानि पश्यन्।

अथ चन्द्रस्य–ॐ इमं देवा असपत्नग्वं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्येष्ठ्याय महते जानराज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय इमममुष्यै पुत्रममुष्य पुत्रमस्यै विश एष वोऽमी राजा सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाग्वं राजा।

अथ कुजस्य–ॐ अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् अपाग्वं रेताग्वंसि जिन्वति॥

अथ बुधस्य–ॐ उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृह्हित्वमिष्टापूर्त्तेसग्वं सृजेथामयञ्च। अस्मिन्त्सधस्थे अध्युत्तरस्मिंन् विश्वेदेवा यजमानश्च सीदत॥

अथ गुरोः–ॐ बृहस्पते अतियदर्यो अर्हाद्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु यद्दीदयच्छवस ऋत प्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्॥

अथ शुक्रस्य–ॐ अन्नात्परिस्रुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिवत्क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ऋतेन सत्यमिन्द्रियं, विपानग्वं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु॥

अथ शनेः–ॐ शन्नो देवीरभीष्टय आपो भवन्तु पीतये संयोरभिस्रवन्तु नः।

अथ राहोः–ॐ कयानश्चित्र आभुव दूती सदा वृधः सखा कया शचिष्ठया वृता॥

अथ केतोः–ॐ केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्य्या अपेषसे समुषद्भिरजायथाः॥

इति नवग्रहमन्त्राः। तान्त्रिक मन्त्र तथा शान्ति-द्रव्य-सामग्री आदि पृष्ठ ३५ में देखू।

वास्तु (गृह) विचार

वास्तु (गृह) विचार–गृहारम्भ प्रवेश मुहूर्त्त लिखल अछि। गृह-निर्माणसँ पहिने भूमिपरीक्षा, प्लव एवं पृष्ठ विचार, शल्यशोधन, काकिणी विचार, वंध विचार, खात विचार, गृहकाष्ठ विचार, अहिवळचक्र विचार, जळदीपादि परीक्षा, गृह-समीप वृक्षजळाशयादि विचार आ पिण्ड आदि विचार परम आवश्यक। पुकारक नाम राशिसँ गामक राशि २-५ ९-१०-११ म शुभ होइछ। स्ववर्गं द्विगुणं कृत्वा परवर्गेण योजयेत्। अष्टभिस्तु हरेद्भागं योऽधिकः स ऋणी भवेत्॥ किन्तु कश्यप, वसिष्ठ, नारद आदिक विचारसँ ग्रामक काकिणीसँ पुरुषक काकिणी अधिक होयबाक चाही।

विशेष–गृहक नक्षत्र तथा गृहपतिक नक्षत्र एक्के नहि होएबाक चाही।

वर्षासु प्रवलो वायुस्म्मामिथ्याटकस्य । [illegible]

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः क. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	क.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	श.	४७।४२	रा. १२।२५	उ. ८।१७	दि. ८।३५	प्री. ५५।२१	बा. १९।१	मकर	६।३०।१९	३३।३८	५।१९	६।४४	७।६	७	२३
२	र.	४६।२४	'' ११।५१	श्र. १०।४	'' ९।१९	आ. ५१।५९	तै. १७।३	म. ४०।३३	७।२६।४८	३३।३५	५।१७	६।४३	७।३	८	२४
३	चं.	४६।२२	'' ११।५१	ध. ११।२	'' ९।४३	सौ. ४८।३२	व. १६।२३	कुम्भ	८।२३।१७	३३।३२	५।१८	६।४२	७।००	९	२५
४	मं.	४७।४१	'' १२।२२	श. १३।१९	'' १०।३८	शो. ४८।१०	व. १७।१	कुम्भ	९।१९।४६	३३।२९	५।१८	६।४२	६।५६	१०	२६
५	बु.	५०।७	'' १।२२	पू. १६।५०	'' १।१३	अ. ४७।३७	कौ. १८।५४	कु. ०।५७	१०।१६।१५	३३।२६	५।१९	६।४१	६।५२	११	२७
६	बृ.	५३।४२	'' २।४८	उ. २१।३०	'' १।५५	सु. ४८।००	ग. २१।५४	मीन	११।१२।४४	३३।२३	५।१९	६।४१	६।४९	१२	२८
७	शु.	५८।५	'' ४।३४	रे. २७।३	'' ४।१०	धृ. ४९।३	वि. २५।५३	मी. २७।३	१२।९।१३	३३।२०	५।२०	६।४०	६।४५	१३	२९
८	श.	६०।००	अहोरात्र	अ. ३३।१६	सं. ६।३९	शू. ५०।३३	बा. ३०।३४	मेष	१३।५।४२	३३।१८	५।२१	६।३९	६।४१	१४	३०
८	र.	३।४	प्रा. ६।३५	भ. ३९।५१	रा. ९।१७	गं. ५२।११	कौ. ३।४	मे. ५६।२७	१४।२।५७	३३।१४	५।२१	६।३९	६।३८	१५	३१
९	चं.	८।६	दि. ८।३६	कृ. ४६।१४	'' ११।५२	वृ. ५३।३८	ग. ८।६	वृष	१५।००।११	३३।११	५।२२	६।३८	६।३४	१६	१
१०	मं.	१२।४८	'' १०।२९	रो. ५१।५८	'' २।९	ध्रु. ५४।३८	वि. १२।४८	वृष	१५।५७।२५	३३।८	५।२२	६।३८	६।३०	१७	२
११	बु.	१६।५२	'' १२।८	मृ. ५७।७	'' ४।१४	व्या. ५४।५९	बा. १६।५२	वृ. २४।३२	१६।५४।३९	३३।५	५।२३	६।३७	६।२७	१८	३
१२	बृ.	१९।५२	'' १।२१	आ. ६०।००	अहोरात्र	ह. ५४।२४	तै. १९।५२	मिथुन	१७।५१।५३	३३।२	५।२४	६।३६	६।२३	१९	४
१३	शु.	२१।५१	'' २।८	आ. १।१	प्रा. ५।४८	व. ५२।२५	व. २१।५१	मि. ४८।४	१८।४९।७	३२।५९	५।२४	६।३६	६।१९	२०	५
१४	श.	२२।२७	'' २।२४	पु. ३।४६	दि. ६।५५	सि. ५०।२५	श. २२।२७	कर्क	१९।४६।२१	३२।५६	५।२५	६।३५	६।१६	२१	६
३०	र.	२१।४५	'' २।७	पु. ५।१५	'' ७।३१	व्य. ४६।५४	ना. २१।४५	कर्क	२०।४३।४०	३२।५३	५।२५	६।३५	६।१२	२२	७

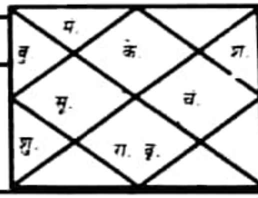
विशेष कथन — 'सिंहकर्कटयोर्मध्ये सर्वा नद्यो रजस्वलाः। तासु स्नानं न कुर्वीत वर्जयित्वा समुद्रगाः'' ''तपनस्य सुता गंगा गोमती न सरिद्वरा। रजसा न न दुष्यन्ति ...।। ''उपाकर्मणि नोत्सर्गे प्रेतस्नाने तथैव च। चन्द्रसूर्यग्रहे नैव रजो दोषो न विद्यते।'' नदीतीरवासिनानु रजोयोगेऽपि सर्वदा नदीस्नाने दोषाभावमाह निगमः- ''न दुष्येत्तीरवासिनाम्।'' मौना पञ्चमीमे सर्पक माता मनसा देवी (विसहरा) क पूजन कर्त्तव्य। मनसा देवीक पूजा कएलासँ सर्पक भय दूर होइछ। मड़रै आदि मूलक (माण्डर ब्राह्मण) किछु ब्राह्मण तथा शूद्रकेँ छोड़ि सभक हेतु इएह पंचमी होइत अछि। नागपूजाक हेतु वर्षा ऋतु उपयुक्त समय, कारण जे एही ऋतुमे सर्पकेँ बाहर होएबाक समय होइछ। शीतकालमे तऽ सर्प बाहर नहि होइछ, प्रायः गर्मीमे नुकाइछ आ वर्षामे त विवर (बिअरि) मे जल प्रवेशक कारण विवश भ बाहर होयबाहि पड़ैत छैक। एहि हेतु प्रत्यक्ष नागपूजाक इएह समय उचित, एहि समयमे कतहु ने कतहु ओकर दर्शन भए जाइछ। सर्पपूजन सदासँ प्रचलित अछि — 'नमोऽस्तु सर्पेभ्यः' — एहि वैदिक मन्त्रसँ ज्ञात होइछ जे नागक पूजा सेहो संस्कृत अछि।

अं. ता.	श्रावणकृष्णपक्षः।
२३	अशून्यशयनव्रतम्। शुद्धसमयः।
२४	पुनर्वसौ बुधः २४।४३। पञ्चकारम्भः (घटवा) १०।४ उ.। पुंसवनसीमन्तोन्नयनदिनम्।
२५	प. १६।२३ उ. ४६।२२ या.। सोमवारव्रतम्।
२६	श्रीगणेश् ४ व्रतम्। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
२७	द. नि. ५०।७ उ.। मौना ५ पंचमी। श्रीमनसादेव्युत्थानम्। मधुश्रावणीव्रतारम्भः नागपूजा च।
२८	द. नि. ५३।४२ या.। प. ५३।४२ उ.। दक्षिणां विना यात्रा। मकरे कुजः ३२।१० ।
२९	प. २५।५३ या.। गं. १५।३ उ. ३०।३ या.। उत्तरफल्गुन्यां शुक्रः ३७।१९ । पञ्चकान्तः (घटवा) मर्यादि २७।३ उ.।
३०	श्राद्धः। मन्वन्तरादिः। कृष्णवस्त्रधारणम्।
३१	कर्के शु: ६।२० । रोगविमुक्तस्नानदिनम् रिक्तायाम्।
१	प. ४०।२७ उ.। पुष्ये शु: ५०।४४। कन्यायां शुक्रः ४५।१४ । सोमवारव्रतम्। अगस्त ८ ।
२	प. १२।४८ या.। मुनीस्नानम्। पुंसवनसीमन्तोन्नयनदिनम्।
३	कामदा एकादशीव्रतं सर्वेषाम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा। शिशोस्तान्नूलभक्षणम्।
४	आश्लेषायां रविः ३०।५०। स्त्रियोर्योगः। शीतलच्छाया। पश्चिमदिशि यात्रा। प्रदोष व्रतं त्रयोदशी व्रतम्। मुनीस्नानम्।
५	प. २१।५१ उ. ५२।१९ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
६	पश्चिमोत्तरयोर्यात्रा।
७	गं. ५४।२९ उ.। श्रावणी अमा - ३० । पार्वणम्।

आकाशक बात — (काल - पश्चिममे)।

याम्यायन — सौम्य गोल - वर्षाऋतु, शुद्ध समय, श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, शु. पश्चिमोदित, मं. बु. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त।

मौसम - एहि पक्षमे साधारण वर्षाक योग अछि, किछु वात प्रकोप सेहो रहत, कृषकलोकनि अप्रसन्न रहताह, समय साधारण रहत।

श्रा.कृ. १ श. मि. मा. ४६।४९		
र.	[illegible]	[illegible]
च.	[illegible]	[illegible]
मं.	[illegible]	[illegible]
बु.	[illegible]	[illegible]
गु.	[illegible]	[illegible]
शु.	[illegible]	[illegible]
श.	[illegible]	[illegible]
रा.	[illegible]	[illegible]
अ.	[illegible]	

श्रा.कृ. ८ श. मि. मा. ४६।३९		
र.	[illegible]	[illegible]
च.	[illegible]	[illegible]
मं.	[illegible]	[illegible]
बु.	[illegible]	[illegible]
गु.	[illegible]	[illegible]
शु.	[illegible]	[illegible]
श.	[illegible]	[illegible]
रा.	[illegible]	[illegible]
अ.	[illegible]	

श्रा.कृ. १४ श. मि. मा. ४६।२८		
र.	[illegible]	[illegible]
च.	[illegible]	[illegible]
मं.	[illegible]	[illegible]
बु.	[illegible]	[illegible]
गु.	[illegible]	[illegible]
शु.	[illegible]	[illegible]
श.	[illegible]	[illegible]
रा.	[illegible]	[illegible]
अ.	[illegible]	

तिथय:				नक्षत्राणि		योगा:	करणानि	राशय:	सूर्यांशा:	दि. मा.	सू.उ.	सू.अ.	क.लग्न	ने.	अं.
ति.	वा.	द. प.	घंटा. मि.	न. द. प.	घं. मि.	यो. द. प.	क. द. प.	ग. द. प.	क.मि. राशौ	द. प.	घं. मि.	घं. मि.	घं. मि.	गते	ता.
१	चं.	१९।५१	दि. १।२२	श्ले. ५।२९	दि. ७।३८	व. ४२।२६	व. १९।५१	क. ५।२९	२१।४०।५९	३२।५०	५।२६	६।३४	६।८	२३	८
२	मं.	१६।५०	'' १२।११	म. ४।३४	'' ७।१७	प. ३७।७	कौ. १६।५०	सिंह	२२।३८।१८	३२।४७	५।२७	६।३३	६।५	२४	९
३	बु.	१२।५२	'' १०।३६	पू. २।४२	प्रा. ६।३२	शि. ३१।७	ग. १२।५२	सिं. १७।१	२३।३५।३७	३२।४४	५।२७	६।३३	६।१	२५	१०
४	बृ.	८।३	'' ८।४१	ह. ५६।३५	रा. ४।१६	सि. २४।२४	वि. ८।३	कन्या	२४।३२।५५	३२।४१	५।२८	६।३२	५।५७	२६	११
५	शु.	२।३९	प्रा. ६।३२	चि. ५२।४२	'' २।३३	सा. १७।१४	बा. २।३९	क. २४।३८	२५।३०।१३	३२।३८	५।२८	६।३२	५।५४	२७	१२
७	श.	५०।३७	रा. १।४४	स्वा. ४८।३५	'' १२।५५	शु. ९।४६	ग. २३।४०	तुला	२६।२७।३१	३२।३६	५।२९	६।३१	५।५०	२८	१३
८	र.	४४।२६	'' ११।१६	वि. ४४।२३	'' ११।१५	शु. २।८	वि. १७।३१	तु. ३०।२६	२७।२५।१४	३२।३२	५।३०	६।३०	५।४६	२९	१४
९	चं.	३८।२२	'' ८।५१	अ. ४०।२०	'' ९।३८	ऐ. ४४।५७	बा. ११।२४	वृश्चिक	२८।२२।३७	३२।२९	५।३०	६।३०	५।४३	३०	१५
१०	मं.	३२।४०	सं. ६।३५	ज्ये. ३६।३८	'' ८।१०	वै. ३९।४४	तै. ५।३१	वृ. ३६।३८	२९।२०।१०	३२।२६	५।३१	६।२९	५।४०	३१	१६
११	बु.	२७।३०	दि. ४।३२	मू. ३३।२८	मं. ६।५५	वि. ३३।००	व. ०।५	धनु	००।१७।४३	३२।२३	५।३२	६।२८	५।३७	३२	१७
१२	बृ.	२३।५	'' २।४६	पू. ३१।७	दि. ५।५९	प्री. २६।५४	बा. २३।५	ध. ४५।४३	१।१५।१६	३२।२०	५।३२	६।२८	मि.७।४५	१	१८
१३	शु.	१९।२९	'' १।२१	उ. २९।३३	'' ५।२२	आ. २१।२७	तै. १९।२९	मकर	२।१२।४९	३२।१७	५।३३	६।२७	७।४१	२	१९
१४	श.	१६।५७	'' १२।२०	श्र. २९।२	'' ५।१०	सौ. १६।४९	व. १६।५७	म. ५९।२२	३।१०।२२	३२।१४	५।३३	६।२७	७।३७	३	२०
१५	र.	१५।३७	'' ११।५९	ध. २९।४३	'' ५।२७	शो. १३।६	ब. १५।३७	कुम्भ	४।८। ७	३२।१०	५।३४	६।२६	७।३३	४	२१

विशेष कथन : —**मधुश्रावणीमे** सौभाग्यवृद्धिक हेतु सधवा स्त्री विशेषतः नव विवाहिता स्त्रीलोकनिसँ श्रीगौरीक पूजन कर्तव्य। नागपंचमी दिन तिक्त अम्लरस ग्रहणक विधान सेहो अछि। श्रा. शु. सप्तमीमे मेघाडम्बर रहए त आगू नीक वर्षा होइछ, शुक्लपक्षक पंचमीमे दक्षिण वा पश्चिम बसात बहए त दुर्भिक्ष होइछ। **रक्षाबन्धनक मन्त्र** – "येन बद्धो बली राजा दानवेन्द्रो महाबलः। तेन त्वां प्रति बध्नामि रक्षे मा चल मा चल"। "भद्रायां द्वे न कर्तव्ये श्रावणी फाल्गुनी तथा। श्रावणी नृपतिं हन्ति ग्रामं दहति फाल्गुनी।" **देशक मुख्य चारि पावनि** – रक्षाबन्धन (राखी), विजयादशमी, दीपावली, होलिकोत्सव, क्रमशः ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य और शूद्रसँ सम्बन्धित अछि, तथापि सभ पावनिमे सभक समानु समादर होइछ, कारण जे संगठित समाजक कोनो अंगक कार्य समग्र समाजहिक कार्य मानल जाइछ। कहल जाइछ जे बृहस्पति द्वारा श्रावणीमे एहि रक्षा-सूत्र धारण कयलाक बाद इन्द्र, महाबली दानवराजकेँ वध कैलन्हि। रक्षाबन्धनक प्रभावसँ आयु-आरोग्यक वृद्धि होइछ। श्रावणी (पूर्णिमा) और श्रवणा (नक्षत्र) जाहि श्रवणाक पति विष्णु मानल जाइत छथि जे सर्वजगतक पालक छथि, हुनक अतिरिक्त आयु-आरोग्य दोसर के भए सकैछ? श्रावणी-श्रवणाक योग श्रावणीटामे होइछ। **श्रीमङ्गलागौरी व्रतं स्कन्दे** – विवाहानन्तरं चाद्ये श्रावणे शुक्लपक्षके। प्रथमं भौमवारस्य व्रतमेतत्तु कारयेत्। यस्यानुष्ठानमात्रेण अवैधव्यं प्रजायते। विवाहानन्तरं पञ्च वर्षाणि व्रतमाचरेत्॥

श्रावणशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. अगस्त १९९४ ई.।

श्रावणं वर्जयेच्छाकं दधि भाद्रपदे त्यजेत्। दुग्धमाश्विनयुजे मासि कार्तिके द्विदलं त्यजेत्॥

अं. ता.	
८	मं. ९।२९ भा.। **आश्लेषायां बुधः २२।१२ । सोमवारव्रतम्।**
९	पूर्वदिशि यात्रा दि. घं. ७।१७ उ.। **श्रीमंगलागौरीव्रतम्।** वस्तुविक्रयदिनम्।
१०	**उत्तराफाल्गुनीक्षयः द.** ५७।१६। भ. ४०।२७ उ.। **मधुश्रावणीव्रतम्।** श्रीगणेश ४ व्रतम्।
११	भ. ८।३ या.। **स्वात्यां ३ च. गुरुः २८।१२। हस्ते भृगुः।** सूर्योस्नानम्।
१२	**षष्ठीक्षयः द.** ५४।५। द. ति. २।३९ उ. ५६।४४ या.। **नाग ५ पंचमी।** वासुकीनाम नागराजः रक्तवर्णः।
१३	भ. ५०।३७ उ.। **तुलसीदासजयन्ती।**
१४	**ब्रह्मक्षयः द.** ५२।२१। मघायां सिंह बुधः ५०।५०। भ. १७।३१ या.।
१५	**सोमवारव्रतम्।** स्वनवनादिवसः।
१६	गं. ३०।३८ उ. ४५।३८ या.। मामान्तः। लतापादपादिरोपणम्।
१७	भ. ०।५ उ. २७।३० या.। **मघायां सिंहे रविः** २८।१४ विष्णुपदी संक्रान्तेः पुण्यकालः २८।१४ या.। मु. ३० फलं साम्यम्। **पुत्रदा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। अशुद्धारम्भः** २८।१४ उ.।
१८	श्रीधर द्वादशी, दूर्वादलेन पारण। प्रदोष १३ व्रतम्। **मासादिः।**
१९	चतुर्दशी १४ व्रतम्। दक्षिणदिशि यात्रा त्रयोदश्याम्। अन्नप्राशनदिनम्।
२०	भ. १६।५७ उ. ४६।१७ या.। **पञ्चकारम्भः** (भदवा) भदवा २९।२ उ.।
२१	**श्रावणीपूर्णिमा** - १५। क्षेवस्नानम्। **रक्षाबन्धनम्।** संस्कृतदिवसः।

श्रा.शु. ७ श. मि. मा. ४६।१८		
र.	३।२६।२७।३१	५७।२६
मं.	२।४।२७।२६	४१।२७
बु.	३।२५।१८।५२	११०।२
बृ.	६।१६।२८।४२	६।५०
शु.	५।१४।४।४५	६२।५८
श.	१०।११।५८।१२	४।८
के.	०।२५।२२।४०	३।११
रा.	६।२५।२२।४०	३।११
अ.	२२।२५।४७	

आकाशक वात – (काल – पश्चिम-उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्य गोल - वर्षाऋतु, शुद्ध समय। श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, शु. पश्चिमोदित, मं. बु. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त।

मौसम – एहि पक्षमे खण्ड वृष्टिक योग अछि। वात प्रकोप सेहो रहत। मौसम अप्रिय।

श्रा. शु. १४ श. मि. मा. ४६।७		
र.	४।३।१०।२२	५७।३८
मं.	२।९।१४।५०	५०।५९
बु.	४।८।१५।२	११३।१३
बृ.	६।१७।१९।२	७।५९
शु.	५।२१।१६।३८	६०।१७
श.	१०।११।२९।२९	४।३२
के.	०।२५।०।२६	३।११
रा.	६।२५।०।२६	३।११
अ.	२२।२५।४८	

भाद्रकृष्णपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. अगस्त-सितम्बर १९९४ ई.।

माघे कुंभे च महिषी श्रावणे वडवा दिवा। सिंहे गावः प्रसूयन्ते स्वामिनो मृत्युदायकाः॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः च. दं. प.	सूर्यांशाः वि. कली	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	सि.लग्न घं. मि.	ने. मते	अं. ता.
१	चं.	१५।३१	दि. ११।५७	श. ३१।३९	दि. ५।५१	अ. १०।२४	कौ. १५।३१	कुम्भ	५।५।५२	३२।६	५।३५	६।२५	७।२९	५	२२
२	मं.	१६।४६	'' १२।१८	पू. ३४।५३	रा. ७।३३	सु. ८।४२	ग. १६।४६	कु. १९।५	६।३।३७	३२।२	५।३६	६।२४	७।२५	६	२३
३	बु.	१९।१०	'' १।१६	उ. ३९।१५	'' ९।१८	धृ. ७।५७	वि. १९।१०	मीन	७।१।२२	३१।५९	५।३६	६।२४	७।२१	७	२४
४	बृ.	२२।४४	'' २।४३	रे. ४४।३७	'' ११।२८	शू. ८।६	बा. २२।४४	मी. ४४।३७	७।५९।७	३१।५६	५।३७	६।२३	७।१७	८	२५
५	शु.	२७।११	'' ४।२९	अ. ५०।४२	'' १।५४	गं. ९।००	तै. २७।११	मेष	८।५६।५२	३१।५३	५।३७	६।२३	७।१३	९	२६
६	श.	३२।७	सं. ६।२९	भ. ५७।११	'' ४।३०	वृ. १०।१९	व. ३२।७	मेष	९।५४।३७	३१।५०	५।३८	६।२२	७।९	१०	२७
७	र.	३७।१४	रा. ८।३२	कृ. ६०।००	अहोरात्र	ध्रु. ११।५४	वि. ४।४०	मे. १३।५७	१०।५२।३४	३१।४६	५।३९	६।२१	७।५	११	२८
८	चं.	४२।३	'' १०।२९	कृ. ३।३७	प्रा. ७।७	व्या. १३।२०	बा. ९।३८	वृष	११।५०।३१	३१।४२	५।४०	६।२०	७।१	१२	२९
९	मं.	४६।११	१२।८	रो. ९।३६	दि. ९।३०	ह. १४।२३	तै. १४।७	वृ. ४२।१३	१२।४८।२८	३१।३८	५।४०	६।२०	६।५७	१३	३०
१०	बु.	४९।१९	१।२५	मृ. १४।५१	'' ११।३७	व. १४।४९	व. १८।५५	मिथुन	१३।४६।२५	३१।३४	५।४१	६।१९	६।५३	१४	३१
११	बृ.	५१।२४	'' २।१९	आ. १९।१२	'' १।१९	सि. १४।२१	व. २०।२२	मिथुन	१४।४४।२१	३१।३०	५।४२	६।१८	६।४९	१५	१
१२	शु.	५२।९	'' २।३५	पु. २२।४	'' २।३३	व्य. १३।४	कौ. २१।५७	मि. ६।१९	१५।४२।१७	३१।२७	५।४३	६।१७	६।४५	१६	२
१३	श.	५१।३५	'' २।२१	पु. २३।४९	'' ३।१५	व. १०।४३	ग. २१।५२	कर्क	१६।४०।१३	३१।२४	५।४३	६।१७	६।४१	१७	३
१४	र.	४९।४८	'' १।३९	श्ले. २४।२०	'' ३।२८	प. ७।२३	वि. २०।४२	क. २४।२०	१७।३८।२६	३१।२०	५।४४	६।१६	६।३८	१८	४
३०	चं.	४६।५४	'' १२।३१	म. २३।४०	'' ३।१३	शि. ३।३	च. १८।२१	सिंह	१८।३६।३९	३१।१६	५।४५	६।१५	६।३५	१९	५

२२ श्रीदुर्गा रथयात्रा। अन्नप्राशनम्। लतापादपादिरोपणदिनम्।
२३ भ. ४७।५८ उ.। पश्चिमदिशि यात्रा। वस्तुविक्रयभूषाघटनदिनम्।
२४ भ. १९।१० या.। कज्जली - ३। सिंहार्या बुधः २२।४०। अन्नप्राशनदिनम् १९।१० उ.।
२५ गं. ३२।३७ उ. ४७।३७ या.। बहुलाचूता। [illegible]: (भदवा) समाप्ति ४४।३७ उ.।
२६ वेला ५ पंचमी। पश्चिमोदितो बुधः ४१।५०। पूर्वदिशि यात्रा। गवां क्रयविक्रयदिनम्।
२७ भ. ३२।७ उ.। चन्दनषष्ठी। वस्तुविक्रयदिनम्।
२८ भ. ४।४० या.।
२९ [illegible] कृष्णाष्टमी [illegible] लतापादपादिरोपणम्। विपणिर्दिनम् रोहिण्याम्।
३० द. ति. ४६।११ उ.। रोगविमुक्तस्नानदिनम्। मृगशिरसि।
३१ द. ति. ४९।१९ या.। भ. १८।५५ उ. ४७।१९ या.। पूर्वफाल्गुन्यां रविः १७।५१। सिद्धयोगः।
१ सितम्बर - १। अजा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
२ कन्यायां बुधः १४।१०। तुलायां शुक्रः २१।५१। औषधिसेवनम्। नवाम्बरधारणम्।
३ भ. ५१।३५ उ.।
४ भ. २०।४२ या.। गं. १३।२० उ. २८।२० या.।
५ सिद्धयोगः दं. ५४।५०। स्वात्यां ४ च. युतः ७।१९। मध्ये अमा - ३०। पार्वणम्। सोमवारीव्रतम्। सोमकल्पमा। कुशी अमावास्या कुशोत्पाटनम्।

भा.कृ. ६ श. मि. मा. ४५।५५		
र.	४।९।५४।३७	५७।५४
मं.	२।२३।५९।२	४०।३२
बु.	४।२१।२६।४	१००।१९
बृ.	६।२८।१६।३७	८।५१
शु.	५।२८।१४।४५	५७।३१
श.	१०।१०।५६।५४	४।४७
के.	०।२४।३८।११	३।११
रा.	६।२४।३८।११	३।११
अ.	२३।२५।४९	

भा.कृ. १३ श. मि. मा. ४५।४२		
र.	४।१६।४०।१३	५८।५
मं.	२।२८।४१।३	३९।५१
बु.	५।३।५३।२२	१०३।३३
बृ.	६।२९।२०।१८	९।२१
शु.	६।४।३५।५	५२।१२
श.	१०।१०।२२।५४	५।१
के.	०।२४।१५।५५	३।११
रा.	६।२४।१५।५५	३।११
अ.	२३।२५।५०	

आकाशक बात — (काल - उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्य गोल — वर्षाऋतु, शुद्ध समय। श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी; शु. पश्चिमोदित, मं. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त।

मौसम - एहि पक्षमे वर्षाक योग साधारण अछि। समय साधारण रहत।

विशेष कथन — बहुला गणेश चतुर्थी व्रत कएलासँ अनेक शुभ मनोरथ सिद्ध होइछ। श्रीकृष्णाष्टमी व्रत प्रत्येक नर-नारीकेँ कर्तव्य थिक — "नरो वा यदि वा नारी कृष्णजन्माष्टमीव्रतम्। न करोति तदा घोर व्याली भवति कानने" (भविष्य पुराण) कुशी अमावस्यामे उपाड़ल कुश वर्ष पर्यन्त शुद्ध रहैछ। चिता-स्थान, रास्ता, यज्ञभूमि, शय्या, आसन तथा पिण्ड एहिठाम सभक कुश अशुद्ध मानल गेल अछि। कुशोत्पाटन मन्त्र - "कुशाग्रे वसते रुद्रः कुशमध्ये तु केशवः। कुशमूले वसेद् ब्रह्मा कुशान्मे देहि मेदिनि!" कुश प्रतिनिधीनाह स्नानसूत्रभाष्ये — कुशाः काशमथा दूर्वा उशीराश्च सकुन्दकाः। इति कुशाः कुशाकार्यकरणः—कुश स्वयं उपाड़बाक चाही अन्य द्वारा शूद्र द्वारा च कुशग्रहणमनुचितमुक्तं स्मृतेन - "समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणः स्वयमाहरेत्। शूद्रानीतैः क्रयक्रीतैः कर्म कुर्वन् पतत्यधः"॥ काल विचार - पौषे मासे तथा माघे पूर्वस्यां राहुसंस्थितिः फाल्गुने च तथा चैत्रे वैशाखे दक्षिणे भवेत्॥ ज्येष्ठे मासि तथाषाढे श्रावणेऽपि च पश्चिमे। भाद्रे तथाश्विने मासे कार्तिके चोत्तरे भवेत्॥ दक्षिणे सम्मुखे राहौ स्त्रीयात्रा परिवर्जयेत्। गृहारम्भप्रवेशौ च सम्मुखे नैव वर्जयेत्॥ (ज्यो . त. ८७ श्लो.)

अजा गावो महिष्यश्च ब्राह्मणी च प्रसूतिका। दश रात्रेण शुद्ध्यन्ति भूमिस्थं च नवोदकम्॥

ति.	वा.	तिथयः घ. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. घ. प.	घं. मि.	योगाः यो. घ. प.	करणानि क. घ. प.	राशयः रा. घ. प.	सूर्यांशाः सि.क. राशी	दि. मा. घ. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	सिं.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	मं.	४३।००	रा. १०।५८	पू. २१।५८	दि. २।१३	शु. ५१।५७	कि. १४।५७	सिं. ३६।३५	११।३४।५१	३१।२२	५।४६	६।२४	६।३२	२०	६
२	बु.	३८।२६	" ९।१४	उ. २०।३५	" १।५६	शु. ४५।२३	बा. १०।३८	कन्या	२०।३३।१३	३१।१८	५।४६	६।२४	६।२९	२१	७
३	बृ.	३३।००	सं. ९।५९	ह. १६।२०	" १२।२५	शु. ३८।२६	तै. ५।३८	क. ४४।२७	२१।३१।२५	३१।१४	५।४७	६।२३	६।२६	२२	८
४	शु.	२८।१८	दि. ५।१३	चि. १२।२४	" १०।४६	ब्र. ३०।४७	व. ०।३४	तुला	२२।२९।२७	३१।००	५।४८	६।२२	६।२३	२३	९
५	श.	२१।१४	" २।२५	स्वा. ८।२८	" ९।१८	ऐ. २३।१८	बा. २१।१४	वृ. ५०।४७	२३।२७।३९	३०।५६	५।४९	६।२१	६।२०	२४	१०
६	र.	१४।५५	" ११।४८	वि. ४।१४	" ७।२८	वै. १५।२३	तै. १४।५५	वृश्चिक	२४।२६।१६	३०।५२	५।५०	६।२०	६।१६	२५	११
७	चं.	८।५६	" ९।२४	ज्ये. ५६।१८	रा. ४।२६	वि. ७।४७	व. ८।५६	वृ. ५६।१६	२५।२४।३३	३०।४८	५।५०	६।२०	६।१२	२६	१२
८	मं.	३।२५	" ७।१९	मू. ५२।४८	" २।५८	प्री. ०।२८	व. ३।२५	धनु	२६।२३।००	३०।४४	५।५१	६।१९	६।८	२७	१३
१०	बु.	५३।४४	रा. ३।२२	पू. ५०।४२	" १।५७	सौ. ४७।१८	तै. २५।५६	धनु	२७।२१।२६	३०।४०	५।५२	६।१८	६।५	२८	१४
११	बृ.	५०।२०	" १।५७	उ. ४४।२५	" १२।५	शो. ४१।२४	व. २१।५७	म. ४।४५	२८।१९।५२	३०।३६	५।५३	६।१७	६।००	२९	१५
१२	शु.	५०।१३	" १।५५	श्र. ४७।४०	" १२।५८	अ. ३६।३०	व. २०।१७	मकर	२९।१८।२८	३०।३२	५।५४	६।१६	५।५८	३०	१६
१३	श.	४६।२९	" १२।२६	ध. ४८।३	" १।७	सु. ३२।२८	गौ. १८।२१	म. १७।५२	००।१६।४४	३०।२८	५।५४	६।१५	५।५५	३१	१७
१४	र.	४६।२४	" १२।२५	श. ४९।४२	" १।४८	धृ. २९।२६	व. १६।२६	कुम्भ	१।१५।२६	३०।२४	५।५५	६।१५	क. ७।५६	१	१८
१५	चं.	४७।३०	" १२।५६	पू. ५२।३६	" २।५८	शू. २७।२६	वि. १६।५८	कु. ३६।५२	२।१४।१८	३०।२०	५।५६	६।१४	७।५२	२	१९

हस्ते इः २८।५५। तृतीस्नानम् उत्तरफल्गुन्याम्।
चन्द्रदर्शनम्। अब्दारम्भम्। शिरोस्नानमूलनक्षत्रदिनम्।
हरितालिका (तीज) व्रतम्। विनायक ४ चतुर्थी (चौठचन्द्र)। चन्द्रा दर्शनम्। [illegible] श्रीगणेश ४ व्रतम्।
प. ०।३४ उ. २८।८ या.। सिद्धिविनायकपूजा।
ऋषिपंचमी ५ व्रतम्। सप्तर्षिपूजनम्।
अनुराधायाम्: दै. ५५।५३। लोलार्क (सूर्य) षष्ठीव्रतम्।
प. ८।५६ उ. ३६।६ या.। नं. ५०।६ उ.।
नवमीक्षयः दै. ५४।५३। आनुराधायाम्: दै. ५३।४४ द. ति. ५८।८ उ.। नं. ५।६ या.। गोपाष्टमी। श्रीमहालक्ष्मी व्रतारम्भः। श्रीराधाष्टमी। दूर्वाष्टमी व्रतम्।
दं. ति. ५३।४४ या.। उत्तरफल्गुन्यां रविः ३।५२। स्त्रीपुंसयोर्योगः। विलासो युगः ४।५२।५।
प. २१।५७ उ. ५०।२० या.। श्रीहरेः पार्श्वपरिवर्तनम्। कर्मा-धर्मा एकादशीव्रतं कर्तव्यम्।
श्रीहृषीकेश १२। कुष्माण्डेन पारणा। मासान्तः। [illegible] (पदवा) ४७।४० उ.।
प्रदोष १३ व्रतम्। कन्यायां रविः २८।२९। षडशीति संक्रान्तेः पुण्यकालः २८।२९ उ.। मु. ३० फलं साम्यम्। विश्वकर्मापूजा। शुक्रारम्भः २८।२९ उ.।
प. ४६।२४ उ.। श्रीअनन्तचतुर्दशी व्रतम्। चतुर्दशी १४ व्रतम्। मासादिः।
प. १६।५८ या.। [illegible] पूर्णिमा - १५। क्षेत्रस्नानम्। [illegible] सत्ययुगान्तः।

भा.शु. ५ श. मि. मा. ४५।२८		
र.	४।२३।२७।३९	५८।१
मं.	२।२३।२६।२५	३८।२
बु.	५।२५।५४।२४	१०१।३०
बृ.	६।२०।२६।५७	९।१३
शु.	६।२०।३२।३९	४८।१५
श.	१०।१५।५८।२८	४।५८
के.	०।२३।५३।३९	३।११
रा.	६।२३।५३।३९	३।११
ल.	२२।२५।५१	

भा.शु. १३ श. मि. मा. ४५।१४		
र.	५।१०।२६।५४	५८।३६
मं.	२।२७।३३।५२	३५।३३
बु.	५।२७।२।५६	७६।२१
बृ.	६।२१।३६।५८	१०।२१
शु.	६।२५।५२।५४	४०।००
श.	१०।१९।२५।३०	४।५०
के.	०।२३।३०।२२	३।११
रा.	६।२३।३०।२२	३।११
ल.	२२।२५।५२	

आकाशक बात — (काल - उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्य गोल — वर्षाऋतु, शुद्ध समय। श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, शु. बु. पश्चिमोदित, मं. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त।
मौसम – एहि पक्षमे वर्षाक योग साधारणतया नीक। समय सुहावन।

विशेष कथन — महर्षि नारद कृष्णकें कहलथिन्ह जे अहाँ भाद्रशुक्ल चतुर्थीचन्द्रकें देखने छी, 'तें अहाँकें व्यर्थ कलंक लागल। हुनक कथनानुसार भाद्रशुक्ल चतुर्थीमे गणेशजीक व्रत-पूजनसँ मिथ्या अपवादक शुद्धि होइछ। "सिंहः प्रसेनमवधीत् सिंहो जाम्बवता हतः। सुकुमारक, मारोदीस्तव ह्येष स्यमन्तकः" एहि मन्त्रसँ चन्द्रमा के दर्शन फलफूल पक्वान्नपूरित वंश पात्र (चङेरा) लय करबाक विधान अछि, 'दधिशंखतुषाराभं क्षीरोदार्णवसम्भवम्। नमामि शशिनं भक्त्या शम्भोर्मुकुटभूषणम्।' एहि मन्त्रसँ दधिपात्र समर्पण कएलाक बाद - "रूपं देहि यशो देहि भाग्यं भगवन् प्रदेहि मे। पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वान् कामान् प्रदेहि मे" — प्रार्थना करी। अगस्ति-तर्पण – कुम्भयोनिसमुत्पन्न मुनीनां मुनिसत्तम। उदयं ते लंकाद्वारे अर्घोऽयम्प्रतिगृह्यताम्। शंख पुष्पं फलं तोयं रत्नानि विविधानि च॥ उदयं॥ काशपुष्पप्रतीकाशवह्निमारुतसम्भव॥ उदयं॥ आतापिर्भक्षितो येन वातापी च महाबलः। समुद्रः शोषितो येन स मेऽगस्त्यः प्रसीदतु॥ -

मूर्ये कन्यांगते श्राद्धं यो न कुर्याद्गृहाश्रमी। धनं पुत्राः कुलन्तस्य पितुनि:श्वासपीडनात्॥

ति.	वा.	तिथयः द. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः क. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	क.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	मं.	४९।५५	रा. १।५५	उ. ५६।३८	रा. ४।३६	गं. २६।२५	वा. १८।४३	मीन	३।२२।५०	३०।२६	५।५७	६।३	७।४८	३	२०
२	बु.	५३।२९	" ३।२२	रे. ६०।००	अहोरात्र	वृ. २६।२७	तै. २१।४२	मीन	४।२१।३२	३०।२२	५।५८	६।२	७।४४	४	२१
३	बृ.	५७।५१	" ५।२०	रे. १।४६	प्रा. ६।४०	ध्रु. २६।५५	व. २५।४४	मी. १।४६	५।२०।२४	३०।१८	५।५८	६।२	७।४०	५	२२
४	शु.	६०।००	अहोरात्र	अ. ७।४२	दि. ९।३	व्या.२८।५	व. ३०।३१	मेष	६।८।५६	३०।१५	५।५९	६।२	७।३६	६	२३
४	श.	३।३	प्रा. ७।२३	भ. १४।५	" ११।३८	ह. २८।३३	वा. ३।३	मे. ३०।४३	७।७।३८	३०।१२	६।००	६।००	७।३२	७	२४
५	र.	८।२५	दि. ९।२८	कृ. २०।३७	" २।२५	व. ३०।५९	तै. ८।२५	वृष	८।६।३६	२९।५८	६।००	६।००	७।२८	८	२५
६	चं.	१३।२०	" ११।२७	रो. २६।४५	" ४।४३	सि. ३२।५	व. १३।२०	वृ. ५९।३१	९।५।३४	२९।५४	६।२	५।५९	७।२४	९	२६
७	मं.	१७।२४	" १।००	मृ. ३२।२३	रा. ६।५५	व्य. ३२।३९	व. १७।२४	मिथुन	१०।४।३२	२९।५०	६।२	५।५८	७।२०	१०	२७
८	बु.	२०।४२	" २।२९	आ. ३६।४०	" ८।४३	व. ३२।२२	कौ. २०।४२	मिथुन	११।३।३०	२९।४६	६।३	५।५७	७।१६	११	२८
९	बृ.	२२।५१	" ३।२२	पु. ४०।२	" १०।४	प. ३१।२६	ग. २२।५१	मि. २४।२१	१२।२।२८	२९।४२	६।४	५।५६	७।१२	१२	२९
१०	शु.	२३।४२	" ३।३३	पु. ४२।५	" १०।५४	शि. २९।८	बि. २३।४२	कर्क	१३।१।२६	२९।३८	६।४	५।५६	७।८	१३	३०
११	श.	२३।२४	" ३।२३	श्ले.४२।५४	" ११।२५	सि. २५।५८	वा. २३।२४	क. ४२।५४	१४।०।२३	२९।३४	६।५	५।५५	७।४	१४	१
१२	र.	२१।३३	" २।४३	म. ४२।३२	" ११।७	व्या. २१।५०	तै. २१।३३	सिंह	१४।५९।३७	२९।३०	६।६	५।५४	७।००	१५	२
१३	चं.	१८।५६	" १।४२	पू. ४१।००	" १०।३१	शु. १६।५०	व. १८।५६	सिं. ५५।२६	१५।५८।५२	२९।२६	६।७	५।५३	६।५६	१६	३
१४	मं.	१४।५६	" १२।५	उ. ३८।४४	" ९।३८	शु. ११।२	श. १४।५६	कन्या	१६।५८।५	२९।२२	६।८	५।५२	६।५२	१७	४
३०	बु.	१०।२०	" १०।२६	ह. ३५।३६	" ८।२२	ब्र. ४।३२	ना. १०।२०	कन्या	१७।५७।२८	२९।१८	६।८	५।५२	६।४८	१८	५

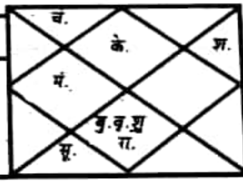
अं. ता.	आश्विनकृष्णपक्षः।
२०	**पितृपक्षारम्भः (पार्वणारम्भश्च)।** मुर्नीम्नानम्। पुंसवनम्।
२१	गं. ४९।४६ उ.। **तुलायां बुधः** १२।३२। **विशाखा १ च. राहुः भरणी ३ च. केतुः** ३६।३२। पश्चिमदिशि यात्रा।
२२	गं. ४।४६ या.। भ. २५।४४ उ. ५७।५१ या.। **पञ्चकान्तः** (भदवा) समाप्ति : १।४६ या.। मुर्नीम्नानम्।
२३	**कर्के भौमः** ४५।२२। श्रीगणेश ४ व्रतम्।
२४	**वसुधारा ५।**
२५	विपणिव्यापारादिनम्। लतापाटपाटिरोपणं रोहिण्याम्।
२६	भ. १३।२० उ. ४५।२७ या.। **शतभिषायां शनिः** २१।२१। दक्षिणदिशि यात्रा। विपणिव्यापारादिनम्।
२७	द. नि. १७।२४ उ.। **हस्ते रविः** १।५३। सौपुंभयोर्योगः। **स्वात्यां बुधः** २१।२२। विशाखायां शुक्रः १।२५। श्रीमहालक्ष्मीव्रतम्। **श्रीजीमूतवाहनव्रतम्। (जितिया)** मुर्नीम्नानम्।
२८	द. नि. २०।४२ या.। शाकाष्टका ८। **जीमूतवाहनव्रतस्य पारणा दिवा घं. २ मि. १९ उ.।**
२९	भ. ५३।२६ उ.। **पुष्ये भौमः** ३२।८। **मातृनवमी** (मातृकृत्यम्)।
३०	भ. २३।४२ या.। उत्तरदिशि यात्रा।
१	गं. ३१।५४ उ. ४६।५४ या.। **इन्दिरा एकादशी व्रतम्** सर्वेषाम्। **अक्तूबर -१०।**
२	गुड़ेन पारणा। प्रदोष त्रयोदशी व्रतम्। **गान्धी जयन्ती।**
३	भ. १८।५६ उ. ४८।५६ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। मन्वन्तरादिः।
४	सुर्नीम्नानम्। शस्त्रादिहतानामद्यैव श्राद्धम्।
५	ऐन्द्रक्षयः। द. ५२।५६। आश्विनी अमा - ३०। पार्वणम्। **महालयान्तश्च** १०।२० उ.। **पार्वणान्तः।**

विशेष कथन — जितिया पारणक दिन पारणसँ पूर्व असमर्थावस्थामे दूध-शरबत आदि-पेय पदार्थ ग्रहण कयल जा सकैछ, भविष्योत्तरमे एहन प्रमाण भेटैछ। "शालिवाहनराजस्य पुत्रो जीमूतवाहनः। तस्यां पूज्यः स नारीभिः पुत्रसौभाग्यलिप्सया।"— ई व्रत पुत्रवती स्त्रीगणसँ अवश्य कर्तव्य। **कथाक सारांश** – नर्मदा नदीक पश्चिम बाहूटाल नामक मरुस्थलमे गृध्रपाकाड़क धोधांड़मे गिदरनी एवं डारिपर एक चिल्होंड़ रहैत छलि। स्त्रीगण द्वारा जितीया व्रत-पूजादि करैत देखि ओहो दुनू व्रत कैलक। गिदरनी चुप्पे मुर्दाक मांस खा लेलक आ चिल्होंड़ नियमानुसार नवमीमे पारण कैलक। दोसर जन्ममे गिदरनी मलयकेतुक रानी (कर्पूरावती) भेलि आ चिल्होंड़ बुद्धसेनक रानी शीला भेलि। जितीयाव्रतक प्रभावसँ शीलाकेँ क्रमशः सात पुत्र भेलैन्ह जे जीवित रहलन्हि आ कर्पूराकेँ सेहो सात टा पुत्र भेलैन्ह मुदा व्रत-भंगक दुष्प्रभावसँ सातो पुत्र नष्ट भ गेलैन्ह। ईर्ष्यासँ कर्पूरा पारणक दिन शीलाक सातो पुत्रक मूड़ी कटवा कS बाँसक डालामे वस्त्रसँ झाँपि शीलाक सातो पुतोहुकेँ पारणाक हेतु पठौलन्हि, मुदा जीमूतवाहन, अपन व्रतक प्रभावसँ सातो पुत्रकेँ जीवित कए देल।

आकाशक वात — (काल – उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्य गोल — शरदृतु, शुद्ध समय। श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, बु. शु. पश्चिमोदित, मं. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त।

*मौसम – एहि पक्षमे साधारणतया वर्षा मध्यम कोटिक अछि। कतहु छिट-फुट वर्षा सेहो होयत। किन्तु वातप्रकोप सेहो रहत। समय साधारण।

आ.कृ. ४ श. मि. मा. ४५।१		
र.	५।७।७।३८	५८।८
मं.	३।२।३७।५१	३३।२२
बु.	६।४।३२।२९	४२।८
बृ.	६।२२।५१।४	११।३३
शु.	६।२९।२३।२८	१५।२१
श.	१०।८।४५।४२	३।२५
के.	०।२३।१८	३।२१
रा.	६।२३।१८	३।२१
अ.	२२।२५।५३	

आ.कृ. ११ श. मि. मा. ४४।४७		
र.	५।१४।००।२३	५९।५
मं.	३।५।२१।४२	३१।२३
बु.	६।७।२८।२९	१५।३१
बृ.	६।२४।२३।५	११।५७
शु.	६।२०।२८।००	५।७
श.	१०।८।२३।६	३।८
के.	०।२२।४६।५२	३।२१
रा.	६।२२।४६।५२	३।२१
अ.	२२।२५।५४	

आश्विनशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. अक्तूबर १९९४ ई.।

स्नानं कृत्वा तु वै कंचित् पुष्पं प्रेंटकंने वटि। टंकास्नान गृहनिन पुजा भवति निष्फला॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगा यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः क.सू. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	क.लग्न घं. मि.	रे. गते	अं. ता.
१	बृ.	५।५	दि. ८।२१	चि. ३१।५७	सं. ६।५६	वै. ५०।२	ब. ५।५	क. ३।४७	१८।५६।३१	२९।२४	६।९	५।५१	६।४४	१९	६
३	शु.	५३।२९	रा. ३।३०	स्वा.२७।५४	दि. ५।२०	वि. ४२।२२	तै. २६।२९	तुला	१९।५५।४४	२९।२०	६।२०	५।५०	६।४२	२०	७
४	श.	४७।२७	" १।५	वि. २३।४२	" ३।३९	प्री. ३४।३४	व. २०।२८	वृ. ९।४४	२०।५४।५७	२९।१६	६।२१	५।४९	६।३८	२१	८
५	र.	४२।२२	" १०।४४	अ. १९।३२	" २।२	आ. २६।५१	व. १४।२९	वृश्चिक	२१।५४।२७	२९।१२	६।२२	५।४८	६।३५	२२	९
६	चं.	३५।४४	" ८।३०	ज्ये. १५।३८	" १२।२७	सौ. १९।२७	कौ. ८।३३	वृ. १५।३८	२२।५३।५७	२८।५८	६।२२	५।४८	६।३२	२३	१०
७	मं.	३०।४२	मं. ६।२९	मू. १२।२०	" ११।५	शो. १२।६	ग. ३।२३	धनु	२३।५३।२७	२८।५४	६।२३	५।४७	६।२९	२४	११
८	बु.	२६।२१	दि. ४।४६	पू. ९।२०	" ९।५८	अ. ५।२७	व. २६।२१	ध. २३।५१	२४।५२।५६	२८।५०	६।२४	५।४६	६।२६	२५	१२
९	बृ.	२२।५१	" ३।२३	उ. ७।२४	" ९।२३	धृ. ५४।२४	कौ. २२।५१	मकर	२५।५२।२५	२८।४६	६।२५	५।४५	६।२३	२६	१३
१०	शु.	२२।२४	" ३।२३	श्र. ६।२१	" ८।४७	शू. ४७।५२	ग. २२।२४	म. ३६।२४	२६।५१।५४	२८।४३	६।२५	५।४५	६।२०	२७	१४
११	श.	१९।१९	" १।५६	ध. ६।२७	" ८।५१	गं. ४६।३०	वि. १९।१९	कुम्भ	२७।५१।२३	२८।४०	६।२६	५।४४	६।२९	२८	१५
१२	र.	१९।८	" १।५६	श. ७।४६	" ९।२३	वृ. ४।४०	बा. १९।८	कु. ५४।४३	२८।५१।८	२८।३६	६।२७	५।४३	६।२८	२९	१६
१३	चं.	२०।२९	" २।३०	पू. १०।२३	" १०।२७	ध्रु. ४२।४४	तै. २०।२९	मीन	२९।५०।५३	२८।३२	६।२८	५।४२	६।२८	३०	१७
१४	मं.	२३।००	" ३।३०	उ. १४।२०	" १२।६	व्या. ४२।२७	व. २३।००	मीन	००।५०।३८	२८।२८	६।२८	५।४२	तु.८।२४	१	१८
१५	बु.	२६।३९	" ४।५९	रे. १९।५	" १।५७	ह. ४२।४०	व. २६।३९	मे. १९।५	१।५०।२३	२८।२४	-६।२९	५।४२	८।२०	२	१९

अं. ता.	
६	द्वितीयाक्षयः दं. ५४।२५। शारदीय नवरात्रारम्भः। दुर्गोत्सवः। कलशस्थापनम्। दोलारोहणम्। फलमगुणम्। शस्यनाशः।
७	वक्री बुधः ४६।२७। शिरांसलाम्बुलभक्षणम्। अवप्रारान्दिनम्। नवाम्बरधारणम्।
८	प. २०।२८ उ. ४७।२७ या.।
९	सूतीस्नानम्। उत्तरदिशि यात्रा। भैषज्यसंवन्दिनम्। लनापादपादिरोपणम्।
१०	गं. ९।३८ उ. २४।३८। या.। बिल्वाभिमन्त्रणम्। गजपूजा च।
११	द. ति. ३०।४२ उ.। प. ३०।४२ उ. ५८।३१ या.। पत्रिकाप्रवेशः। निशापूजा। चित्रायां रविः ९।५४। सर्वपुण्यसंयोगः। श्रीकमलाकराकन्यटितम्ः।
१२	सुवर्णाक्षयः दं. ५४।००। द. ति. २६।२१ या.। महाष्टमी ८ व्रतम्। वक्री शुक्रः १४।३७।
१३	महानवमी ९ व्रतम्। त्रिशूलिनीपूजा। बलिदानादिकृत्यम्। मन्वादिः।
१४	प. ५०।४६ उ.। विजयादशमी। अपराजितापूजा। देवी विसर्जनम्। गजवाहनम्। फलं शुभम्। सुवृष्टिः। पश्चिमोदितो बुधः। कलशारम्भः (पटना) ६।२९ उ.।
१५	प. १९।१९ या.। पापांकुशा एकादशीव्रतम् सर्वेषाम्।
१६	मासान्तः। पद्मनाभ द्वादशी। गुडेन पारणा। प्रदोष त्रयोदशी १३ व्रतम्। दुग्धपानम्।
१७	तुलायां रविः ५३।५८। मु. ४५ फलं समम्।
१८	प. २३।०० उ. ५४।५० या.। पवित्रुसंक्रान्तेः पुण्यकालः दि. घं. १२ या.। मासादिः। सुतीस्नानम्। कोजागरा। प्रदोषे लक्ष्मीपूजनम्।
१९	गं. ७।५ उ. २२।५ या.। आश्विनी पूर्णिमा - १५। क्षेत्रस्नानम्। स्वातौ शुः २४।५०। कलशान्तः (पटना) कलशेष १९।५ या.।

आ.शु. ४ श. मि. या. ४४।३१		
र.	५।२०।५४।५७	५९।२०
मं.	३।८।५४।२८	२९।२०,
बु.	६।८।३०।८	९।५४
बृ.	६।२५।३६।३५	१३।२
शु.	६।२०।२३।४२	१७।५२
श.	१०।८।००।४५	२।५१
के.	०।२२।२४।३७	३।२१
रा.	६।२२।२४।३७	३।२१
अ.	२२।२५।५५	

आ.शु. ११ श. मि. या. ४४।२०		
र.	५।२७।५१।२३	५९।३१
मं.	३।२।२९।८	२९।२२
बु.	६।३।४२।४४	८५।२८
बृ.	६।२७।२।४०	१३।२७
शु.	६।२७।२४।२२	३०।३३
श.	१०।०७।४३।३६	२।२७
के.	०।२२।२।२१	३।२१
रा.	६।२२।२।२१	३।२१
अ.	२२।२५।५६	०.

आकाशक बात — (काल – उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्य - याम्यगोल, शरदृतु, शुद्ध समय। श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, बु. शु. पश्चिमोदित, मं. पूर्वोदित, वृ. श. पश्चिमास्त। ता. ७ के बु. वक्री, ता. १२ के शुक्र वक्री, ता. १४ के बुध पश्चिमास्त।

मौसम - एहि पक्षमे साधारण वर्षाक योग अछि। किन्तु तापमान सेहो रहत। समय अप्रिय रहत।

विशेष कथन — खञ्जन दर्शन-मन्त्र - नीलकण्ठ, शुभग्रीव, सर्वकामफलप्रद! पृथिव्यामवतीर्णोऽसि खञ्जरीट नमोस्तु ते। त्वं योगयुक्तो मुनिपुत्रकस्त्वमदृश्यतामेषि शिखोद्गमेन। संदृश्यसे प्रावृषि निर्गतायां त्वं खञ्जनाश्चर्य! नमोनमस्ते॥ दर्शन फल — पूर्वमे कार्यसिद्ध, अग्निकोणमे भय, दक्षिणमे अग्निभय, नैऋत्यमे कलह, पश्चिममे लाभ, वायव्यमे अन्न-वस्त्र, उत्तरमे दिव्यांगनाक प्राप्ति, ईशानमे अनिष्ट, उड़ैत खञ्जन-दर्शनसँ अर्थागम। कमल, गाय, घोड़ा, हाथी, सर्प ओ पवित्र दूभि पर देखलासँ आरोग्य, अर्थागम; छाउर, हड्डी, काष्ठ, केश, नख, (लौह) आर भुस्सा पर देखलासँ दुःख। अशुभफल-शान्ति आदि कृत्यसारमे देखी। दुर्गाक पाठ — यथाश्वमेधः क्रतुराड् देवानां च यथा हरिः। स्तवानामपि सर्वेषां तथा सप्तशती स्तवः। "चण्ड्याः शतावृत्तिपाठात् सर्वाः सिद्ध्यन्ति सिद्धयः" नवरात्र भगवानक सबसँ पैघ शक्ति काल मानल जाइछ — "सोऽनन्तोऽन्तकरः कालोऽनादिरादिकृदव्ययः। जनं जनेन जनयन् मारयन्मृत्युनान्तकम्" भगवान्नाक समय रूप शक्तिक अनुभूयमान स्वरूप ऋतुचक्र (संवत्सर) जे सामान्यतः ३६० मानल जाइछ, जाहिमे ४० (४० × ९ = ३६०) नवरात्र होइछ, जाहिमे चैत्रशुक्ल आओर आश्विनशुक्ल नवरात्र शक्ति-पूजाक हेतु प्रधान मानल जाइछ।

कार्त्तिककृष्णपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. अक्तूबर-नवम्बर १९९४ ई.।

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणः स्वयमाहरेत्। शूद्रानीतैः क्रयक्रीतैः कर्मकुर्वन् पतत्यधः॥

ति.	वा.	तिथयः द. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. द. प.	घं. मि.	योगाः यो. द. प.	करणानि क. द. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः सू. राशी	दि. मा. द. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	तु.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	बृ.	३१।१२	ग. ६।४९	अ. २४।५०	दि. ४।१९	व. ६३।३८	कौ. ३१।१२	मेष	२।५०।८	२८।२०	६।२०	५।४०	८।६	३	२०
२	शु.	३९।१६	" ८।५१	भ. ३१।११	ग. ६।४९	सि. ४४।५९	तै. ३।४४	मे. ७।४९	३।४९।५३	२८।१६	६।२१	५।३९	८।२	४	२१
३	श.	४१।३६	" ११।००	कृ. ३७।४५	" ९।२८	व्य. ४६।२६	व. ८।५६	वृष	४।४९।३७	२८।१२	६।२२	५।३८	७।५८	५	२२
४	र.	४६।३६	" १।००	रो. ४४।००	" ११।५८	व. ४७।३४	व. १४।६	वृष	५।४९।३८	२८।८	६।२२	५।३८	७।५४	६	२३
५	चं.	५०।५७	" २।४६	मृ. ४९।३९	" २।१५	प. ४८।१५	कौ. १८।५७	वृ. १६।४९	६।४९।३८	२८।४	६।२३	५।३७	७।५०	७	२४
६	मं.	५४।१७	" ४।७	आ. ५४।२२	" ४।९	शि. ४८।१२	गं. २२।३७	मिथुन	७।४९।३८	२८।००	६।२४	५।३६	७।४६	८	२५
७	बु.	५६।३३	" ५।२	पु. ५७।५९	" ५।३७	सि. ४७।१७	वि. २५।२५	मि. ४२।५	८।४९।३८	२७।५७	६।२५	५।३५	७।४२	९	२६
८	बृ.	५७।२९	" ५।२५	पु. ६०।००	अहोरात्र	सा. ४५।२२	बा. २४।३१	कर्क	९।४९।३८	२७।५४	६।२५	५।३५	७।३८	१०	२७
९	शु.	५७।५	" ५।१६	पु. ००।२२	प्रा. ६।३५	शु. ४२।२८	तै. २७।१७	कर्क	१०।४९।३८	२७।५१	६।२६	५।३४	७।३४	११	२८
१०	श.	५५।२९	" ४।३९	श्ले. १।२६	" ७।१	शु. ३८।३२	व. २६।१७	क. १।२६	११।४९।३८	२७।४८	६।२७	५।३३	७।३०	१२	२९
११	र.	५२।४५	" ३।३४	म. १।१९	" ७।००	ब्र. ३३।४३	व. २४।७	सिंह	१२।४९।५३	२७।४४	६।२८	५।३२	७।२६	१३	३०
१२	चं.	४९।३	" २।६	पू. ०।५	" ६।३१	ऐ. २८।३	कौ. २०।५४	सि. १४।३४	१३।५०।८	२७।४०	६।२९	५।३१	७।२४	१४	३१
१३	मं.	४४।३०	" १२।१७	ह. ५५।४	ग. ४।३१	वै. २१।४२	ग. १६।४७	कन्या	१४।५०।२३	२७।३६	६।२९	५।३१	७।२१	१५	१
१४	बु.	३९।१९	" १०।१४	चि. ५१।३१	" ३।६	वि. १४।४५	वि. १५।५५	क. २३।१८	१५।५०।३८	२७।३३	६।३०	५।३०	७।१८	१६	२
३०	बृ.	३४।३६	८।२०	स्वा. ४७।३३	" १।३१	प्री. ७।१९	च. ६।५५	तुला	१६।५०।५३	२७।३०	६।३०	५।३०	७।१५	१७	३

अं. ता.	
२०	मृतीस्नानम्। कार्तिकस्नानमारम्भः। विपणिदिनम्। भैषज्यसेवनम्।
२१	क्षीणः शुक्रः ४४।८। अशुद्धारम्भः ४४।८ उ.।
२२	प. ८।५६ उ. ४१।३६ या.। धान्यच्छेदनम्।
२३	लतापादपादिरोपणम्। बीजरक्षणम्।
२४	स्वात्यां रविः ३४।५५। स्त्रीपुंभयोर्योगः। आश्लेषायां कुजः। कन्यायां बुधः ३२।१२। अन्नप्राशनम्।
२५	प. ५४।१७ उ.।
२६	प. २५।२५ या.। पश्चिमास्तो शुक्रः ४४।८। विशाखा ३ च. गुरुः ४४।२२। दक्षिणपश्चिमयोर्यात्रा।
२७	पूर्वोदितो बुधः ४४।३२। स्वात्यां शुक्रः १५।२। गवां क्रयविक्रयदिनम्।
२८	गं. ५०।२६ उ.। * निशीथे श्यामा पूजा। रात्रिशेषे शूर्पवादनम् दरिद्रानिःसारणम् च।
२९	गं. ५।२६ या.। प. २६।१७ उ. ५५।२९ या.। नौकाघटनम्।
३०	द.ति. ५२।४५ उ.। मार्गी बुधः २२।१२। रम्भा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
३१	द.ति. ४९।३ या.। उत्तराफल्गुनीक्षयः द. ५७।५७। शिशोस्ताम्बूलभक्षणम्।
१	प. ४४।३० उ.। प्रदोष त्रयोदशी व्रतम्। धन्वन्तरिजयन्ती (धनतेरस)। मूर्तीस्नानम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा।
२	प. १५।५५ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। श्रीहनुमज्जयन्ती। श्रीहनुमद्ध्वजारोपणम्। दिवाऽभोजनम्। यमदीपदानम्।
३	आयुष्मानक्षयः द. ५२।१९। कार्तिकी अमा - ३०। पार्वणम्। दीपमालिका। सुखरात्रिः। प्रदोषे लक्ष्मी पूजनम्। उल्का भ्रमणम्। पितृविसर्जनम्। *

का. कृ. ३ श. मि. मा. ४४।६		
र.	६।४।४९।३७	५९।११
मं.	३।१५।४१।४६	२८।४७
बु.	५।२४।१७।४२	३९।१२
बृ.	६।२८।३०।४१	१२।३८
शु.	६।१३।४३।४९	२७।२९
श.	१०।७।३०।२२	१।२०
के.	०।२१।४०।५	३।११
रा.	६।२१।४०।५	३।११
अ.	२२।२५।५७	

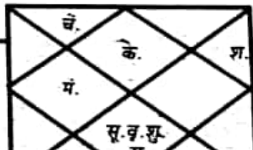
का.कृ. १० श. मि. मा. ४३।५४		
र.	६।११।४९।३८	६०।६
मं.	३।१९।१३।१९	२८।१८
बु.	५।२३।१७।१०	२८।३४
बृ.	६।२९।५९।५	१२।४२
शु.	६।१०।४०।५	२१।१५
श.	१०।७।२६।२२	००।१७
के.	०।२१।१७।४८	३।११
रा.	६।२१।१७।४८	३।११
अ.	२२।२५।५८	

विशेष कथन — देशमे सर्वोत्तम ऋतु दुइएटा अछि — शरद तथा वसन्त। अतएव शरद ऋतुमे राजासँ रंक तक लक्ष्मीक पूजन करैत छथि। इजोरिया राति दीपावलीक हेतु ताहन उपयोगी नहि, जतेक अमावस्याक घोर अन्धकार, कारण जे एहिमे रोगक कीटाणुक प्रादुर्भाव रहैत, जे दीपावलीक प्रकाशसँ अनायासे नष्ट भऽ जाइत। एहि दिन सन्ध्यामे सर्वत्र दीपमालाक आयोजन करक चाही। कारण, एहि अर्द्धरात्रिमे लक्ष्मी भ्रमण करैत छथि जे घर सभक प्रकाश, धूप-दीप आदिसँ अलंकृत रहैत अछि, ततए निवास करैत छथि। अतः, सम्पूर्ण रात्रि दीपादि प्रकाशसँ जगमगैने रहक चाही। रात्रिक चतुर्थ प्रहरमे सूप आदि बजाक दरिद्राकेँ बहार करबाक प्रथा त प्रचलिते अछि। उल्का भ्रमण — "शस्त्राशस्त्रहतानां च भूतानां भूतदर्शयोः। उज्ज्वलज्योतिषा देहं निर्दहे व्योमवह्निना॥ अग्निदग्धाश्च ये जीवा येऽप्यदग्धाः कुले मम। उज्ज्वलज्योतिषा दग्धास्ते यान्तु परमाङ्गतिम्। यमलोकं परित्यज्य आगता ये महालये। उज्ज्वलज्योतिषा वर्त्म प्रपश्यन्तो व्रजन्तु ते।" पितरलोकसँ मार्ग दर्शनार्थ ऊक भाँजल जाइछ।

आकाशक बात — (काल - उत्तरमे)।

याम्यायन — सौम्यगोल, शरदृतु, शुद्ध-अशुद्ध समय। श. बु. शु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, शु. पश्चिमोदित, मं. पूर्वोदित, बु. वृ. श. पश्चिमास्त। ता. २६ के शु. पश्चिमास्त। ता. ३० के बु. मार्गी। ता. २७ के बुध पूर्वोदित।

मौसम — एहि पक्षमे साधारण वर्षाक योग अछि। खण्डवृष्टिक सम्भावना। समय सुहावन नहि।

कार्त्तिकशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. नवम्बर १९९४ ई.।

ईशः शालयां मुदगाः सरोम्भः क्वचितं पयः। शरदंनानि पव्वानि प्रदोषे चेंद्रग्रम्भवः॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः तु.सू. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	वु.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.	कार्त्तिकशुक्लपक्षः।
१	शु.	२७।४९	सं. ५।३५	वि. ४३।२३	ग. ११।५२	सौ. ५१।४५	व. २७।४९	तु. २६।४३	१७।५१।१८	२७।२७	६।३१	५।२९	७।१२	१८	४	गुर्वस्तः ३।२५।
२	श.	२१।४०	दि. ३।११	अ. ३९।११	" १०।११	शो. ४३।५५	कौ. २१।४०	वृश्चिक	१८।५१।२२	२७।२४	६।३१	५।२९	७।९	१९	५	तुलायां बुधः २२।... भ्रातृद्वितीया - यम द्वितीया च। चित्रगुप्तपूजा।
३	र.	१५।४८	" १२।५१	ज्ये. ३५।९	" ८।३६	अ. २६।१०	ग. १५।४८	वृ. ३५।९	१९।५१।४९	२७।२०	६।३२	५।२८	७।६	२०	६	भ. ४३।२ उ.। गं. २९।९ उ. ४४।९ या.। विशाखायां रविः ५४।५६। उत्तरदिशि यात्रा।
४	चं.	१०।१६	" १०।३९	मू. ३१।३४	" ७।११	सु. २८।४९	वि. १०।१६	धनु	२०।५२।१६	२७।१७	६।३३	५।२७	७।३	२१	७	भ. १०।१६ या.। * सायंकालीनार्घदानम्। भ. ५७।४० उ.। अन्नप्राशनम्।
५	मं.	५।१८	" ८।४०	पू. २८।३४	सं ५।५९	धृ. २१।५४	बा. ५।१८	ध. ४३।२	२१।५२।४३	२७।१४	६।३३	५।२७	७।००	२२	८	प्रतिहारषष्ठीव्रतस्य पूर्वदिनकृत्यम्। (खरना)। सामापूजा प्रारम्भः।
६	बु.	१।४	प्रा. ७।००	उ. २६।२७	दि. ५।९	शू. १५।४०	तै. १।४	मकर	२२।५३।१९	२७।११	६।३४	५।२६	६।५७	२३	९	सप्तमीक्षयः दं. ५६।३६। मार्गी शनिः २।१६। पूर्वोदितः शुक्रः १२।४१। प्रतिहार षष्ठी व्रतम् (छठि)*
८	बृ.	५५।१९	ग. ४।४२	श्र. २५।९	" ४।३८	गं. १०।९	वि. २६।३०	म. ५५।३	२३।५३।३५	२७।८	६।३४	५।२६	६।५४	२४	१०	प. २६।३० या.। स्वात्यां बुधः ५४।२०। पञ्चकारम्भः (भदवा) २५।९ उ.। **
९	शु.	५४।१२	" ४।१६	ध. २४।५७	" ४।३४	वृ. ५।२८	बा. २४।४६	कुम्भ	२४।५४।४१	२७।५	६।३५	५।२५	६।५१	२५	११	अक्षय ९ नवमी। त्रेतायुगादिः। कुम्भाण्डदानम्। धात्रीमूले भोजनम्। ** प्रातःकालीनार्घनादम् - पारणञ्चेति। गोपाष्टमी ८। यमदंष्ट्रारम्भः।
१०	श.	५४।१८	" ४।१९	श. २५।२६	" ४।५८	ध्रु. १।४३	तै. २४।१५	कुम्भ	२५।५४।२७	२७।२	६।३६	५।२४	६।४८	२६	१२	व्यापातक्षयः दं. ५७।१७। पुष्टः शुक्रः १२।४०। गजाश्वारोहणम्।
११	र.	५५।४५	" ४।५४	पू. २८।४	मं. ५।५०	ह. ५७।१८	व. २५।२	कु. १२।४०	२६।५५।५७	२६।५८	६।३६	५।२४	६।४५	२७	१३	द.ति. ५५।४५ उ.। भीष्मपंचकारम्भः। भ. २५।२ उ. ५५।४६ या.। देवोत्थान एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
१२	चं.	५८।२४	" ५।५९	उ. ३१।४६	ग. ७।१९	व. ५६।२८	व. २७।५	मीन	२७।५५।४७	२६।५५	६।३७	५।२३	६।४२	२८	१४	द.ति. ५८।२४ या.। श्री दामोदर द्वादशी। तुलसीदलेन पारण। मन्वन्तरादिः। विपणिव्यापारदिनम्।
१३	मं.	६०।००	आसेन्न	रे. ३६।२५	" ९।१२	सि. ५६।३४	कौ. ३०।१९	मी. ३६।३५	२८।५६।२७	२६।५२	६।३८	५।२२	६।३९	२९	१५	गं. २४।२५ उ. ३९।२५ या.। मासान्तः। प्रदोष त्रयोदशी व्रतम्। सुतीस्नानम्। ***
१३	बु.	२।१३	प्रा. ७।३१	अ. ४१।५८	" ११।२५	व्य. ५७।२०	तै. २।१३	मेष	२९।५७।७	२६।४९	६।३८	५।२२	६।४०	३०	१६	वृश्चिके रविः ४६।४०। मु. ३० फलं साम्यम्। चतुर्दशी १४ व्रतम्। *** पञ्चकान्तः (भदवा) समाप्तिः ३६।२५ या.। पश्चिमदिशि यात्रा। श्रीविद्यापतिपर्व।
१४	बृ.	६।५३	दि. ९।२४	भ. ४८।१०	" १।५५	व. ५८।३३	व. ६।५३	मेष	०।५७।४७	२६।४६	६।३९	५।२१	वृ.८।३३	१	१७	भ. ६।५३ उ. ३९।२८ या.। विष्णुपदीसंक्रान्तेः पुण्यकालः दिवा घं. १२ या.। मासादिः। सामाविसर्जनम्।
१५	शु.	१२।२	" ११।२८	कृ. ५४।४९	" ४।३१	प. ५९।५५	व. १२।२	मे. ४।४७	१।५८।२७	२६।४३	६।३९	५।२१	" ८।२९	२	१८	कार्त्तिकी पूर्णिमा - १५। श्री हरिहरक्षेत्रमेला। (सोनपुर मेला)। सर्वदेवोत्थानम्। गुरुनानकजयन्ती। भीष्मपंचकसमाप्तिः।

प्रतिहारषष्ठी निर्णयः

वर्द्धस्मिन् सप्तम्याः क्षयः — अस्यामवस्थायां स्मृत्यन्तरं - षष्ठी च सप्तमी चैव रात्रिशेषे यदाष्टमी। त्रिस्पृशानाम सा प्रोक्ता तथा चैकादशी पुनः। शुद्धैव सप्तमी ज्ञेया उपोष्याफलकांक्षिभिः। अष्टम्यां पारणं कुर्याद्व्रतमंत्राधिपेत्यादि वचनबलात् षष्ठ्यामतीतायां सप्तम्यां बुधे सायंकालीनार्घदानं प्रभातेऽष्टम्यां गुरौ प्रातः कालीनार्घदानं पारणञ्चेति दिक्।

का.शु. २ श. मि. मा. ४३।४२		
र.	६।१८।५१।२२	६०।२१
मं.	३।२२।१७।४	२७।३७
बु.	५।२९।४१।४८	७५।२२
बृ.	७।१।२९।००	१२।५७
शु.	६।८।१९।३४	१९।२१
श.	१०।७।२५।१७	०।५
के.	०।२०।५५।३३	३।११
रा.	६।२०।५५।३३	३।११
अ.	२२।२५।५९	

का.शु. १० श. मि. मा. ४३।३१		
र.	६।२५।५४।२७	६०।३६
मं.	३।२५।२७।२०	२६।६
बु.	६।८।४९।२८	८३।३९
बृ.	७।३।००।१३	१३।५
शु.	६।६।५।६	१६।५६
श.	१०।७।२९।२९	१।४४
के.	०।२९।३३।१८	३।११
रा.	६।२०।३३।१८	३।११
अ.	२२।२६।००	

विशेष कथन — **यमद्वितीयायाम्** - या तु भोजयते नारी भ्रातरं युग्मके तिथौ। अर्चयिन्चापि ताम्बूलैर्न सा वैधव्यमाप्नुयात्॥ भ्रातुरायुःक्षयो राजन् न भवेत्तत्र कर्हिचित् भगिन्या पठनीयो **मन्त्रः** - भ्रातस्तवानुजाताहं भुंक्ष्व भक्तमिदं शुभम्। प्रीतये यमराजस्य यमुनायाः विशेषतः। **ज्येष्ठभगिन्यास्तु** - "भ्रातर्ज्येष्ठानुजाताहम्।" इति शेषः॥ **छठिमे संकल्प** - नमोऽद्येत्यादि इह जन्मनि जन्मान्तरे वा सकलदुःखदारिद्र्यसकलपातकक्षयअपस्मारकुष्ठादिमहाव्याधिसकलरोगक्षयनिरजीवपुत्रपौत्रादिलाभगोधनधान्यादि - समृद्धिसुखसौभाग्यअवैधव्य सकलकामावाप्तिकामा अद्य स्वश्न सूर्यायार्घमहं दास्ये इति संकल्प्य नमो भगवते सूर्य इहागच्छ इह तिष्ठेत्यावाह्य पूजनादिकं कुर्यात्॥ **एकादश्यां रात्री देवोत्थापनम्** - ब्रह्मेन्द्ररुद्रैरभिवन्द्यमानो भवानृषिर्वन्दितवन्दनीयः। प्राप्ता तवेयं किल कौमुदाख्या जागृष्व जागृष्व च लोकनाथ॥ मेघा गता निर्मलपूर्णचन्द्र शारद्यपुष्पाणि मनोहराणि। अहं ददानीति च पुण्यहेतोर्जागृष्व जागृष्व च लोकनाथ। उत्तिष्ठोत्तिष्ठ गोविन्द, त्यज निद्रां जगत्पते। त्वया चोत्थीयमानेन उत्थितं भुवनत्रयम्॥

आकाशक वात — (काल - उत्तरपूर्वमे)।

याम्यायन - याम्यगोल, शरद्-हेमन्त ऋतु, अशुद्ध-समय। शु. श. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, वृ. शु. रा. पश्चिमास्त, मं. बु. पूर्वोदित, ता. ९ के श. मार्गी, ता. ९ के शु. पूर्वोदित।

मौसम - एहि पक्षमे वर्षाक योग साधारण। तापमान सेहो रहत। मौसम अप्रिय।

मार्गकृष्णपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. नवम्बर-दिसम्बर १९९४ ई.।

तपः परं कृतयुगे त्रेतायां ज्ञानमुच्यते। द्वापरे यज्ञमेवाहुर्दानमेकं कलौ युगे॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः वृ. राशौ	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	वृ.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	श.	१७।२४	दि. १।३८	गे. ६०।००	अहोरात्र	शि. ६०।००	कौ. १७।२४	वृष	२।५९।१७	२६।४०	६।४०	५।२०	८।२५	३	१९
२	र.	२२।२७	" ३।४०	गे. १।३	प्रा. ७।६	शि. १।९	ग. २२।२७	वृ.३३।५८	३।५९।५५	२६।३७	६।४१	५।१९	८।२१	४	२०
३	चं.	२६।५२	मं. ५।२६	मृ. ६।५७	दि. ९।२६	सि. ७।५८	वि. २६।५२	मिथुन	५।००।४३	२६।३४	६।४१	५।१९	८।१७	५	२१
४	मं.	३०।१५	रा. ६।४८	आ.११।५४	" ११।२८	सा. २।६	बा. ३०।१५	मि. ५८।४८	६।१।३१	२६।३१	६।४२	५।१८	८।१३	६	२२
५	बु.	३२।३३	" ७।४३	पु. १५।४५	" १।००	शु. १।२२	कौ. १।२४	कर्क	७।२।१९	२६।२८	६।४२	५।१८	८।९	७	२३
६	बृ.	३३।३०	" ८।७	पु. १८।२७	" २।६	ब्र. ५७।८	ग. ३।२	कर्क	८।३।६	२६।२५	६।४३	५।१७	८।५	८	२४
७	शु.	३३।१८	" ८।३	श्ले.१९।५२	" २।१७	ऐं. ५३।३१	वि. ३।२४	क. १९।५२	९।३।५३	२६।२२	६।४४	५।१६	८।१	९	२५
८	श.	३१।३२	" ७।२१	म. २०।३	" २।४५	वै. ४८।५४	बा. २।२५	सिंह	१०।४।४०	२६।२०	६।४४	५।१६	७।५७	१०	२६
९	र.	२८।४९	" ६।१६	पू. १९।५	" २।२२	वि. ४३।३८	तै. ००।११	सिं. ३३।३७	११।५।४७	२६।१८	६।४४	५।१६	७।५३	११	२७
१०	चं.	२५।८	दि. ४।४८	उ. १७।१२	" १।३८	प्री. ३७।१९	वि. २५।८	कन्या	१२।६।५३	२६।१७	६।४५	५।१५	७।४९	१२	२८
११	मं.	२०।३७	" ३।००	ह. १४।२५	" १२।३१	आ. ३०।३०	बा. २०।३७	क. ४२।४२	१३।७।५९	२६।१६	६।४५	५।१५	७।४५	१३	२९
१२	बु.	१५।२६	" १२।५५	चि. ११।००	" ११।९	सौ. २३।७	तै. १५।२६	तुला	१४।९।५	२६।१५	६।४५	५।१५	७।४१	१४	३०
१३	बृ.	९।४७	" १०।४०	स्वा. ७।६	" ९।३५	शो. १५।२५	व. ९।४७	तु. ४९।००	१५।१०।११	२६।१४	६।४५	५।१५	७।३७	१५	१
१४	शु.	३।५४	" ८।१९	वि. २।५८	प्रा. ७।५६	अ. ७।३५	श. ३।५४	वृश्चिक	१६।११।१७	२६।१३	६।४५	५।१५	७।३३	१६	२

अं. ता.	
१९	मुनीस्नानम्। सुधर्गां विहाय कृष्णवस्त्रधारणदिनम्।
२०	म. ५९।४ उ. अनुराधायां रविः ३।५७। पूर्वास्तो बुधः ५०।५५। द्विरागमनम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा।
२१	म. २६।५२ या.। द्विरागमनम्। रोगविमुक्तस्नानम्। धान्यच्छेदनम् आर्द्रायाम्।
२२	कुशलतौषधीनां रोपणम्।
२३	शुक्रक्षयः दं. ५८।१९। मघायां सिंहे कुजः १०।१५। स्वात्यां ४ च. राहुः-भरणी २ च. केतुः २७।२२। द्विरागमनम्। उत्तराग्निना यात्रा पुष्ये।
२४	म. ३३।३० उ.। मार्गी शुक्रः ३५।१८। धान्यच्छेदनम्। मेथिस्थापनम्।
२५	म. ३।२४ या.। गं. ८।५२ उ. २३।५२ या.।
२६	वृश्चिके बुधः ७।५२। श्रीकालभैरवाष्टमी।
२७	द.ति. २८।४९ उ.। म. ५६।५८ उ.। वाटिकानिर्माणदिनम्।
२८	द.ति. २५।८ या.। अनुराधायां बुः १८।५१। गुरोरुदयः ३४।२१। म. २५।८ या.। मेथिस्थापनम् २५।८ उ.।
२९	उत्पन्ना एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
३०	प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। उत्तरां विना यात्रा। मेथिस्थापनम्। धान्यच्छेदनम्। नवाम्बरधारणम्।
१	म. ९।४७ उ. ३६।५० या.। दिसम्बर- १२। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
२	अमाक्षयः दं. ५४।५। अनुराधाक्षयः दं. ५५।४७। सुकर्माक्षयः दं. ५२।३। मार्गी अमा - ३०। पर्वणम्।

मार्ग कृ. १ श. मि. मा. ४३।२०

र.	७।२।५९।१७	६०।४६
मं.	३।२८।१६।५०	२१।४७
बु.	६।१८।५४।००	९०।११
बृ.	७।४।३२।३४	१३।१७
शु.	७।४।१२।४६	१५।१२
श.	१०।७।४४।५	४।४७
के.	०।२०।११।२	३।११
रा.	६।२०।११।२	३।११
अ.	२२।२६।१	

मार्ग कृ. ८ श. मि. मा. ४३।१०

र.	७।१०।४४।४	६०।५९
मं.	४।००।४२।३८	१२।२
बु.	६।२९।३६।३३	९२।२९
बृ.	७।६।५।४४	१३।२२
शु.	६।४।२४।३२	३२।३४
श.	१०।८।६।२९	२।५३
के.	०।१९।४५।३५	३।११
रा.	६।१९।४५।३५	३।११
अ.	२२।२६।२	

विशेष कथन — पञ्चोपचार पूजासामग्री - चानन, फूल, धूप, दीप, नैवेद्य। **षोडशोपचार** - "आसनं स्वागतं चार्घ्यं पाद्यमाचमनं तथा। मधुपर्काचमनस्नानवसनाभरणानि च॥ गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यं वन्दनं तथा॥" **पञ्चगव्य** - गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम्। पञ्चगव्यमिदं प्रोक्तं महापातकनाशनम्।" **जैमिनीक मतानुसार आयुसाधन** - १. लग्नेश-अष्टमेशसँ, २. लग्न-चन्द्रमासँ, ३. लग्न-होरालग्नसँ। चन्द्रमा लग्न वा सप्तममे होथि त लग्न-चन्द्रसँ, अन्यथा शनि चन्द्रसँ। **दीर्घायुः** - चरे लग्नेशः चरे अष्टमेशः, स्थिरे लग्नेशः द्विस्वभावेऽष्टमेशः द्वि. लग्नेशः स्थिरेऽष्टमेशः। **मध्यायुः** — चरे लग्नेशः स्थिरेऽष्टमेशः, स्थिरे लग्नेशः, चरेऽष्टमेशः द्वि. लग्नेशः द्वि. अष्टमेशः। **अल्पायुः** - चरे लग्नेशः द्वि. अष्टमेशः, स्थिरे लग्नेशः अष्टमेशश्च, द्वि. लग्नेशः चरेऽष्टमेशः। तीन प्रकारसँ वा दू प्रकारसँ आयु आबए से ग्रहण करी, तीनू प्रकारसँ भिन्नता भेने लग्न-होरा लग्नसँ जे आयु प्राप्त सहए ग्राह्य। **होरा लग्न** - पलात्मक इष्टमे ५ भागसँ लब्धि अंशादि, तकरा राशि आदि सूर्यमे जोड़लासँ होरा लग्न होइछ। विषमेहे रवौ योज्यं समेहे लग्नभादिषु।" दीर्घायु ९६, १०८, १२०, मध्यायु ६४, ७२, ८०, अल्पायु २२, ३६,४० वर्ष।

आकाशक बात — (काल - पूर्वमे)।

याम्यायन — याम्यगोल, हेमन्त ऋतु, अशुद्ध-समय। शु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, बृ. श. पश्चिमास्त, मं.बु.शु. पूर्वोदित, ता. २० के बु. पूर्वास्त, ता. २४ के शु. मार्गी।

मौसम - एहि पक्षमे छिट-फुट वर्षाक सम्भावना। समय अप्रिय।

मार्गशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. दिसम्बर १९९४ ई.।

बेलपत्र तोड़बाक मन्त्र — अमृतोद्भव श्रीवृक्ष शङ्करस्य सदा प्रियः। पवित्रं ते प्रयच्छामि शिवपूजार्थं विल्वपत्रं त्रिनेत्रपत्र॥

ति.	वा.	तिथयः द. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. द. प.	घं. मि.	योगाः यो. द. प.	करणानि क. द. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः सू.प. राशी	दि. मा. द. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	सू.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.	मार्गशुक्लपक्षः।
१	श.	५२।२२	रा. ३।३९	ज्ये. ५४।४०	रा. ४।३८	वृ. ५१।५०	किं. २५।१९	वृ. ५४।४०	१७।२२।२३	२६।२२	६।४१	५।२४	७।३०	१७	३	ग. ४८।४० उ.। ज्येष्ठायां रविः १०।५८। पश्चिमोत्तरयोर्यात्रा।
२	र.	४१।४५	" १।२८	मू. ५१।००	" ३।२०	शू. ४४।२०	बा. १९।२९	धनु	१८।२३।३३	२६।२०	६।४१	५।२४	७।२७	१८	४	गं. ३।४० बा.। चन्द्रदर्शनम्। [illegible]। द्विरागमनम्। वधूप्रवेशः।
३	चं.	४२।५२	" ११।३१	पू. ४७।४८	" १।५३	गं. ३७।२५	तै. १६।२९	धनु	१९।२४।४३	२६।१८	६।४१	५।२४	७।२४	१९	५	श्रीउमामहेश्वरव्रतम्। उत्तरदिशि यात्रा। शिल्पविद्यादिनम्।
४	मं.	३७।४४	" ९।५३	उ. ४५।२८	" १२।५८	वृ. ३०।४५	व. ९।४८	ध. २६।३	२०।२५।५३	२६।१६	६।४७	५।२३	७।२१	२०	६	प. ९।४८ उ. ३७।४४ बा.। ज्येष्ठायां ३: ४४।३५।
५	बु.	३३।४२	" ८।२९	श्र. ४३।५५	" १२।२१	ध्रु. २४।५७	ब. ५।४८	मकर	२१।२७।३	२६।१५	६।४७	५।२३	७।१८	२१	७	विवाहपञ्चमी ५। श्रीसीतारामविवाहोत्सवः। [illegible]: (पदवा) ४३।५५ उ.। द्विरागमनम्। वधूप्रवेशः। धान्यच्छेदनम्।
६	बृ.	३२।२६	" ७।४२	ध. ४३।२६	" १२।१९	व्या. १९।५८	वि. २।५९	म. १३।४२	२२।२८।१२	२६।१४	६।४७	५।२३	७।१५	२२	८	पूर्वदिशि यात्रा। लतापादपादिरोपणम्। द्विरागमनम्। वधूप्रवेशः।
७	शु.	३१।२८	" ७।२८	श. ४४।१९	" १२।२७	ह. १५।५२	ब. २।५	कुम्भ	२३।२९।२१	२६।१३	६।४७	५।२३	७।१२	२३	९	प. ३१।२८ उ.। गवां क्रयविक्रयादिनम्। भैषज्यसेवनादिनम्।
८	श.	३१।३५	" ७।२६	पू. ४६।७	" १।२५	व. १२।४२	वि. १।२७	कु. ३०।३८	२४।३०।३०	२६।१२	६।४८	५।२२	७।९	२४	१०	प. १।२७ बा.। वस्तूनां विक्रयदिनम्। १।२७ उ.।
९	र.	३३।२३	" ८।५	उ. ४९।२२	" २।३३	सि. १०।४०	बा. २।२४	मीन	२५।३१।४८	२६।००	६।४८	५।२२	७।६	२५	११	द.शि. ३३।२३ उ.। बीजरोपणम्। वाटिकादिनिर्माणदिनम्।
१०	चं.	३६।१२	" ९।२३	रे. ५३।५७	" ४।२९	व्य. ९।३४	तै. ४।४८	मी. ५३।५७	२६।३२।५	२५।५९	६।४८	५।२२	७।३	२६	१२	द.शि. ३६।१२ बा.। गं. ५३।५७ उ. ५६।५७ बा.। [illegible]: (पदवा) समाप्तिः ५३।५७ बा.। द्विरागमनम्। वधूप्रवेशः। कम्मर्दनम्।
११	मं.	४०।००	" १०।४८	अ. ५९।१९	" ६।२८	व. ९।२०	ब. ८।२	मेष	२७।३४।२२	२५।५८	६।४८	५।२२	७।००	२७	१३	प. ८।२ उ. ४०।०० बा.। मोक्षदा एकादशी [illegible] सर्वेषाम्। सूतीस्नानम्।
१२	बु.	४४।५७	" १२।४४	भ. ६०।००	अहोरात्र	प. ९।५२	ब. १२।२४	मेष	२८।३५।३९	२५।५७	६।४९	५।२१	६।५७	२८	१४	श्रीकेशव द्वादशी १२। गोमूत्रेण पारणा। धान्यच्छेदनम्।
१३	बृ.	५०।७	" २।५२	भ. ५।२४	प्रा. ८।५५	शि. १३।११	वि. १७।२७	मे. २१।३६	२९।३६।५५	२५।५६	६।४९	५।२१	६।५५	२९	१५	प्रदोष त्रयोदशी १३ व्रतम्। [illegible]: वस्तूनां विक्रयदिनम्। कृषिकर्माम्।
१४	शु.	५५।३२	" ५।१२	कृ. १०।४४	दि. ११।७	सि. १२।२४	ग. १२।५७	वृष	०।३८।२३	२५।५५	६।४९	५।२१	६।५२	३०	१६	प. ५५।३२ उ.। मूले धनुषि रविः ९।२० मु. ३० फलं साम्यम्। षडशीतिसंक्रान्तेः पुण्यकालः ९।२० उ. २५।२० बा.। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
१५	श.	६०।००	अहोरात्र	रो. १८।२१	" २५	सा. १३।३१	वि. २८।५	वृ. ५१।२१	१।३९।३०	२५।५४	६।४९	५।२१	प.८।४०	१	१७	प. २८।५ बा.। मन्वादिः।
१६	र.	००।३८	प्रा. ७।५	मृ. २४।२१	" ४।३०	शु. १४।२४	ब. ००।३८	मिथुन	२।४०।५३	२५।५२	६।५०	५।२०	"८।३९	२	१८	मार्गी पूर्णिमा १५। [illegible]स्नानम्।

विशेष कथन — मार्गमासीय शुक्लपक्षीय प्रथमरविवासरादी रविव्रतारम्भः। वैशाखमासे शुक्लपक्षीयान्तिमरविवासरे तद्व्रतविराम इति स्मृतिप्रमाणम्। **स्वकान्त-वोजन निर्णय** – कृष्यसार परिशिष्टमे कोनो मतसँ १३ अंश, कोनो मतसँ १५ और कोनोसँ २३ वृश्चिकांश ग्राह्य, मृगनेशसँ पुर्वहि कर्त्तव्य लिखल अछि। **शुल्काचार द्वारा लग्नक ज्ञान** – भुवक चारू कात १ श्वेत आ १ लाल (शूलिनी) नामक तारा २४ घंटामे मेषसँ मीन धरि घुमैत अछि। ध्रुवसँ पश्चिममे वृ., वायव्यमे मि., उत्तरमे कर्क, सिं., ईशानमे कन्या, पूर्वमे तुला, वृ., आग्नेयमे धनु, दक्षिणमे म. कु., नैऋत्यमे मीन। शूलिनी पश्चिमादि से तँ क्रमशः मेष-वृषादि लग्न जानी। **लग्नमान** – घं. मि. से. मेष-मीन - १।२७।२५, वृष -कुम्भ - १।४०।२४, मिथुन-मकर - २।२।२२, कर्क-धनु - २।२७।२२, सिंह-वृश्चिक - २।२८।४९, कन्या-तुला - २।२४।२२, **चन्द्रोदयकाल ज्ञान** – तिथिगुणितं रजनीपरिमाणं यमरहितं सहितं सितपक्षे। विषयशशाङ्कविभाजितलब्धं भवति विधूदयमस्तमयं वा॥ उदाहरण — कोनो कृष्णपक्ष पंचमीक रात्रिमान ३०। ३० × ५ = १५०, १५० – २ = १४८, १४८ + १ = ९।५२ लब्ध चन्द्रोदयमान।

आकाशक बात — (काल – पुवमि)।

याम्यायन — याम्यगोल, हेमन्त ऋतु, अशुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, बु. श. पश्चिमास्त, मं.शु. पूर्वोदित, गु. पूर्वास्त।

मौसम – एहि पक्षमे वात प्रकोप अधिक (शीतलहरी) रहत। मेघच्छाया, सेहो रहत। मौसम अप्रिय, पक्षान्तमे वात प्रकोप अधिक होएत।

मार्गशु. १ श. मि. मा. ४३।९		
र.	७।७।२२।२३	६१।५
मं.	४।१५।२।२	१८।५
बु.	७।०।४८।३३	९७।२७
बृ.	७।७।३८।४	१३।१०
शु.	६।५।१९।१९	३४।३४
श.	१०।५।२३।५९	२।५९
के.	०।२९।२६।३३	३।११
रा.	६।२९।२६।३३	३।११
अ.	२२।२६।३	

मार्गशु. ८ श. मि. मा. ४३।१		
र.	७।२४।२०।३०	६१।२४
मं.	४।४।२१।००	१२।१३
बु.	७।२२।२५।४२	१००।४
बृ.	७।९।१८।५९	१२।५४
शु.	६।२२।३०।२५	४०।४७
श.	१०।६।१८।५२६	३।२५
के.	०।२९।४।२४	३।११
रा.	६।२९।४।२४	३।११
अ.	२२।२६।४	

मार्गशु. १५ श. मि. मा. ४२।५		
र.	८।२।२९।३०	६१।२१
मं.	४।५।५५।२९	५।२
बु.	८।५।५३।२३	१०९।३३
बृ.	७।२०।५१।३४	१२।५१
शु.	६।२७।५१।२४	४०।४७
श.	१०।९।२४।३४	३।५६
के.	०।२८।३८।४८	३।११
रा.	६।२८।३८।४८	३।११
अ.	२२।२६।५	

मकड़ाक विषमे गोमूत्रक मड़ आमिल पीसि व्यवहार करी॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः म. राशौ	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	ब.लग्न घं. मि.	रे. गते	अं. ता.
१	चं.	५।२	दि. ८।५१	आ. २९।२८	रा. ६।३७	शु. १४।४९	कौ. ५।२	मिथुन	३।३२।४	२५।५१	६।५०	५।१०	८।३२	३	१९
२	मं.	८।२२	" १०।११	पु. ३३।३९	" ८।१८	ब्र. १४।२२	ग. ८।२२	मि. १७।३६	४।३३।३६	२५।५०	६।५०	५।१०	८।२८	४	२०
३	बु.	१०।३५	" ११।४	पु. ३६।४२	" ९।३१	ऐ. १३।५	वि. १०।३५	कर्क	५।३४।५८	२५।४९	६।५०	५।१०	८।२४	५	२१
४	बृ.	११।३०	" ११।२९	श्ले. ३८।२६	" १०।१२	वै. ९।४५	बा. ११।३०	क. ३६।२६	६।३६।२८	२५।४८	६।५०	५।१०	८।२०	६	२२
५	शु.	११।३	" ११।१९	म. ३८।५८	" १०।२६	वि. ७।२५	तै. ११।३	सिंह	७।३७।४२	२५।४७	६।५१	५।९	८।१६	७	२३
६	श.	९।२३	" १०।३६	पू. ३८।१८	" १०।१०	प्री. ३।६	व. ९।२३	सिं. ५२।५३	८।३९।२	२५।४६	६।५१	५।९	८।१२	८	२४
७	र.	६।३८	" ९।२९	उ. ३६।३७	" ९।२९	सौ. ५१।५७	व. ६।३८	कन्या	९।४०।२९	२५।४८	६।५०	५।१०	८।८	९	२५
८	चं.	२।५६	" ८।००	ह. ३४।५	" ८।२८	शो. ४५।१८	कौ. २।५६	कन्या	१०।४१।५४	२५।५०	६।५०	५।१०	८।४	१०	२६
१०	मं.	५३।९	रा. ४।६	चि. ३०।५१	" ७।१०	अ. ३८।७	व. २५।४५	क. २।२८	११।४३।१९	२५।५२	६।५०	५।१०	८।००	११	२७
११	बु.	४७।३२	" १।५०	स्वा. २७।७	सं. ५।४०	सु. ३०।३१	व. २०।२१	तुला	१२।४४।४४	२५।५३	६।४९	५।११	७।५६	१२	२८
१२	बृ.	४१।४२	" ११।३०	वि. २३।००	दि. ४।१	धृ. २२।४२	कौ. १४।३७	तु. ९।२	१३।४६।९	२५।५४	६।४९	५।११	७।५२	१३	२९
१३	शु.	३५।४६	" ९।७	अ. १८।४८	" २।२०	शू. १४।४७	ग. ८।४४	वृश्चिक	१४।४७।३४	२५।५५	६।४९	५।११	७।४८	१४	३०
१४	श.	३०।१	" ६।४९	ज्ये. १४।४३	" १२।४२	गं. ६।५५	वि. २।५४	वृ. १४।४३	१५।४८।५९	२५।५६	६।४९	५।११	७।४४	१५	३१
३०	र.	२४।४१	दि. ४।४०	मू. १०।५८	" ११।११	वृ. ५२।३	ना. २४।४१	धनु	१६।५०।२४	२५।५८	६।४८	५।१२	७।४०	१६	१

- १९ — द. ति. ५।२ उ.।
- २० — द. ति. ८।२२ या.। प. ३९।२९ उ.। **विशाखायां शुक्रः** १५।४५।
- २१ — घं. १०।३५ या.। धान्यच्छेदनम्।
- २२ — गं. २७।२६ उ. ४२।२६ या.।
- २३ — पूर्वाषाढे बुः ३०।३२।
- २४ — आयुष्मान्क्षयः दं. ५४।५०। प. ९।२३ उ. ३८।१ या.।
- २५ — सूतीस्नानम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा। लतापादपादिरोपणम्। विपणिदिनम्।
- २६ — नवमीक्षयः दं. ५५।२५। **अष्टका** - ९।
- २७ — प. २५।४५ उ. ५३।९ या.।
- २८ — **सफला एकादशी व्रतं सर्वेषाम्**। नामकरणौषधिसेवनदिनम्।
- २९ — **पूर्वाषाढे रविः** १८।१। वस्तुविक्रयदिनम्।
- ३० — प. ३५।४६ उ.। **प्रदोष त्रयोदशी व्रतम्**। पूर्वोत्तरयोर्यात्रा। अन्नप्राशनम्। लतापादपादिरोपणम्। व्यापारदिनम्।
- ३१ — वृद्धिक्षयः दं. ५२।२२। गं. ३।४३ उ. १८।४३ या.। प. २।५४ या.। उत्तराषाढे बुः ४४।२५। **दशतारकारम्भः** १४।४३ उ.। चतुर्दशीव्रतम्।
- १ — पौषी अमा - ३०। पार्वणम्। **जनवरी १९९५ ई. प्रारम्भः**। वृश्चिके शुक्रः ४।४५।

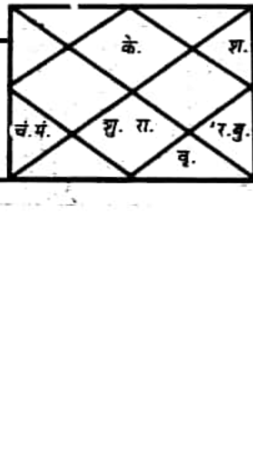
पौ.कृ. ६ श. मि. मा. ४२।५३		
र.	८।८।३९।३	६१।२४
मं.	४।६।२३।४७	४।१४
बु.	८।१६।१७।५७	१०५।२५
बृ.	७।१२।८।७	१२।४४
शु.	६।२२।२१।३१	४८।८
श.	१०।९।३७।११	४।२१
के.	०।१८।१९।४४	३।११
रा.	६।१८।१९।४४	३।११
अ.	२२।२६।६	

पौ.कृ. १४ श. मि. मा. ४२।५८		
र.	८।१५।४८।५९	६१।२६
मं.	४।६।२७।२३	५।५१
बु.	८।२८।१८।४०	१००।४७
बृ.	७।१३।३६।२५	१२।२६
शु.	६।२८।३।५१	५०।५७
श.	१०।१०।१९।१८	४।५६
के.	०।१७।५७।२९	३।११
रा.	६।१७।५७।२९	३।११
अ.	२२।२६।७	

आकाशक वात — (काल – पूर्वमे)।

याम्यायन - याम्यगोल, हेमन्त- ऋतु, अशुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, मं. शु. पूर्वोदित, बु. पूर्वास्त, श. पश्चिमास्त।

मौसम – एहि पक्षमे वात प्रकोप (शीतलहरी) अधिक। मौसम अप्रिय।

विशेष कथन — एहि वर्ष पौषी अमा. अशुभ दिनमे तथा दीपावली आ होलिका शुभ दिनमे पड़ल अछि जकर फल — दुर्भिक्ष, तथा सुभिक्ष कहल गेल अछि। पूसक पछ्वा बसात नीक नहि मानल गेल अछि, एहिसँ उपज स्वल्प होइछ। पौषकृष्ण सप्तमीमे घटा मात्र भेलासँ आर्द्रा एवं श्रावणीमे नीक वर्षा होइछ। पौषकृष्ण त्रयोदशीमे घटा भेलासँ श्रावणी अमा आर, पूर्णिमामे नीक वर्षा होइछ। "पूस अमावस मूल को, सरसै चारो वाय (वायु)। निश्चय बाँधो झोपड़ी, वर्षा होय सवाय।" "सोम, शुक्र, गुरु दिवस, पौष अमावस होय। घर-घर बाजे बधावड़ा, दुखी न देखे कोय॥" गोचरमे शनिक सुवर्णादि चरणविचार – शनिक राशि-संचार समय चन्द्रमा जन्म राशिसँ १।६।११ मे होइत त सुवर्णपाद, २।५।९ मे रजतपाद, ३।७।१० मे ताम्रपाद, आ ४।८।१२ मे लौहपाद, गोचरीमे शनि अशुभ रहितहुँ सुवर्णपादमे शुभ, रजतपादमे मध्यम, ताम्रपादमे न्यून अशुभ, लौहपादमे पूर्ण अशुभ। साढ़े साती शनिक ९० मासक विवरण — मस्तकमे ७ मास, नेत्रमे ९ मास हानि, मुखमे ८ मास, कण्ठमे ६, हृदयमे १०, उदरमे ११ मास सर्वत्र लाभे, नाभिमे ४ मास, गुह्य स्थानमे ५ मास हानि, जानुमे १४, जाँघमे ११, पैरमे ५ मास कष्ट।

ति.	वा.	तिथय: दं. प.	तिथय: घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगा: यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशय: रा. दं. प.	सूर्यांशा: अं.प. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	ब.लग्न घं. मि.	रे. गते	अं. ता.
१	चं.	१९।५१	दि. २।४८	पु. ७।४२	दि. ९।५३	व्या. ४५।११	ब. १९।५१	ध. २२।३	१७।५२।४१	२५।५९	६।४८	५।१२	७।३६	१७	२
२	मं.	१५।५१	" १।८	उ. ५।७	" ८।५१	ह. ३७।१६	कौ. १५।५१	मकर	१८।५३।१४	२६।००	६।४८	५।१२	७।३२	१८	३
३	बु.	१२।४०	" ११।५२	श्र. ३।२५	" ८।१०	व. ३४।००	ग. १२।४०	ध. ३३।३	१९।५४।३८	२६।१	६।४८	५।१२	७।२८	१९	४
४	बृ.	१०।३६	" ११।२	ध. २।४३	प्रा. ७।५३	सि. २९।३४	वि. १०।३६	कुम्भ	२०।५६।२	२६।२	६।४८	५।१२	७।२४	२०	५
५	शु.	९।४४	" १०।१२	श. ३।१२	" ८।४	व्य. २६।८	ब. ९।४४	कु. ४१।२७	२१।५७।२६	२६।३	६।४७	५।१३	७।२०	२१	६
६	श.	१०।१०	" १०।५१	पू. ४।५४	दि. ८।४५	व. २३।४२	तै. १०।१०	मीन	२२।५८।५०	२६।४	६।४७	५।१३	७।१६	२२	७
७	र.	११।५७	" ११।३४	उ. ७।५५	" ९।५७	प. २२।१७	ब. ११।५७	मीन	२४।००।१५	२६।५	६।४७	५।१३	७।१२	२३	८
८	चं.	१४।५०	" १२।४२	रे. १२।२	" ११।३५	शि. २१।४३	ब. १४।५०	मी. १२।२	२५।१।४०	२६।८	६।४६	५।१४	७।८	२४	९
९	मं.	१८।५५	" २।२०	अ. १७।१५	" १।४०	सि. २२।२	कौ. १८।५५	मेष	२६।३।५	२६।१०	६।४६	५।१४	७।४	२५	१०
१०	बु.	२३।४६	" ४।१६	भ. २३।१३	" ४।३	सा. २२।५४	ग. २३।४६	मे. ३९।५०	२७।४।३०	२६।११	६।४६	५।१४	७।००	२६	११
११	बृ.	२९।७	रा. ६।२५	कृ. २९।४०	रा. ६।३८	शु. २४।११	वि. २९।७	वृष	२८।५।५४	२६।१२	६।४६	५।१४	६।५६	२७	१२
१२	शु.	३४।३५	" ८।३५	रो. ३६।१५	" ९।१५	शु. २५।३३	ब. १।५१	वृष	२९।७।१८	२६।१३	६।४५	५।१५	६।५२	२८	१३
१३	श.	३९।३७	" १०।३६	मृ. ४२।२४	" ११।४३	ब्र. २६।३७	कौ. ७।६	वृ. ९।२०	०।८।४२	२६।१४	६।४५	५।१५	६।४८	२९	१४
१४	र.	४३।५८	" १२।२०	आ. ४७।५३	" १।५४	ऐ. २७।१५	ग. ११।३०	मिथुन	१।१०।२	२६।१६	६।४५	५।१५	म.८।२२	१	१५
१५	चं.	४७।१३	" १।३७	पु. ५२।२०	" ३।४०	वै. २७।१९	वि. ५।२१	मि. ३६।१३	२।११।२२	२६।१८	६।४४	५।१६	" ८।१८	२	१६

विशेष कथन : **कौशिकीस्नान मन्त्र** – "गाधिपुत्रसुते देवि, विश्वामित्रमुनेः स्वसः। ऋचीकभार्ये, सत्यार्ये पापं मे हर, कौशिकि! **सामान्य स्वप्नविचार**– श्रुत, अनुभूत, प्रार्थित, कल्पित, भावित, दोषज, एहि सभमे भावित (अदृश्य ओ अद्भुत एहि दुनुसँ विलक्षण), स्वप्नक फल ठीक घटित होइछ। सामान्यतः उज्जर वस्तु देखब नीक (भात, कपास, अस्थि छोड़िकए), कारी पदार्थ देखब अशुभ (ब्राह्मण, हाथी, गायके छोड़िकए)। **अंगस्फुरण फलादि** (आँखि और बाँहिमे स्त्रीगणक हेतु विपरीत) हृदय – इच्छापूर्ति, कटि – प्रमोद, नाभि – भार्या-पीड़ा, छाती – विजय, भग – पतिलाभ, पेट –प्रेम, उदर – धन, लिंग – पत्नीसौख्य, गुदा – वाहन प्राप्ति, वृषण – सन्तानलाभ, ओष्ठ – लाभ, हनु – भय, मस्तक – भूमिलाभ, ललाट – स्थानलाभ, स्कन्ध – भोग, भ्रूमध्य – सुख, कपोल – शुभ, दक्षिणनेत्र ऊपर – चिन्ता, वामनेत्र ऊपर – प्रिय लाभ, दक्षिणनेत्र अधः – धनागम, वामनेत्र अधः – प्रिय हानि, नेत्रसमीप – मिलन, नेत्रकोण – भार्यालाभ, हस्त – द्रव्यलाभ, हृदय – सौख्य, कण्ठ – ऐश्वर्य, ग्रीवा – शत्रु-भय, पृष्ठ – पराजय, मुख – सुभोजन, दक्षिणबाहु –विजय, वामबाहु – हानि, जंघा –स्वामीप्राप्ति, पादोपरि – स्थानलाभ, पादतल – नृपत्व, पादद्वय – शुभ, बाहुमध्य – धनागम, नासिका – प्रीति।

पौषशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शाके: १९१६, सन् १४०२ साल, अं. जनवरी १९९५ ई.।

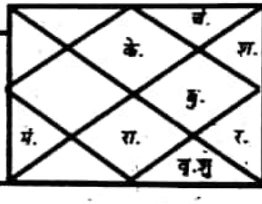
तेलपत्र अर्पण मन्त्रः – त्रितं त्रिगुणाकारं त्रिनेत्रं च त्र्यायुधम्। त्रिजन्मपापसंहारं बिल्वपत्रं शिवार्पणम्।।

अं. ता.	
२	द. ति. १९।५१ उ.। मकरे बुः ५४।२५। शिरोंस्नाम्बुलफलम्।
३	द. ति. १५।५१ था.। वक्री कुजः ३९।४४। अनुराधायां शुक्रः २४।५५। मूर्तीस्नानम्। पूर्वदक्षिणयात्रा।
४	प. ४८।३१ उ.। पञ्चकारम्भः (भदवा) ३।२५ उ.।
५	प. १०।३६ था.। पश्चिमोदितो बुधः १२।५६। पश्चिमदिशि यात्रा यन्त्रम्।
६	दक्षिणदिशि यात्रा सद्यामेव।
७	गवां क्रयविक्रयदिनम्।
८	प. ११।५७ उ. ४३।२३ था.। उत्तरदिशि यात्रा। सूतीस्नानं, लतापादपादिरोपणम् ११।५७ था.।
९	गं. ००।२ उ. १५।२ था.। श्रवणायां बुः ४।२५।
१०	पूर्वदिशि यात्रा। शाम्बनिर्माणदिनम्। दशलारकान्तः १७।२५ उ.।
११	प. ५६।२७ उ.। उत्तराषाढे रविः १८।००।
१२	प. २९।७ था.। पुत्रदा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। मन्वन्तरादिः।
१३	श्रीनारायण द्वादशी। गोमयेन पारणा। माघान्तः। लतापादपादिरोपणम्, विपणिव्यापारदिनम्।
१४	मकरे रविः ३४।१४ मु. ३० फलं साम्यम्। सौम्यायनसंक्रान्तेः पुण्यकालः दि. घं. १२ उ.। प्रदोष त्र्योदशी व्रतम्। शुक्लारम्भः ३४।१४ उ.।
१५	प. ४३।५८ उ.। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
१६	प. ५।६ था.। पौषी पूर्णिमा - १५। कौशिकीस्नानम्।

आकाशक वात – (काल – पूर्वमे)।

याम्यायन - सौम्यायन-याम्यगोल, हेमन्त-शिशिर ऋतु, अशुद्ध-शुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, मं. शु. पूर्वोदित, बु. पूर्वास्त, श. पश्चिमास्त। ता. ३ के मं. वक्री, ता. ५ के बु. पश्चिमोदित।

मौसम - एहि पक्षमे वात प्रकोप (शीतलहरी) अधिक। मौसम अप्रिय।

पौ.शु. ६ श. मि. मा. ४३।२		
र.	८।२२।५८।५०	६१।२५
मं.	४।५५।३।२८	५।५४
बु.	९।१९।५०।११	९३।२
बृ.	७।१९।१४।९	१२।२
शु.	७।४।४०।३	६३।११
श.	१०।१०।४८।१०	५।२१
के.	०।१७।३५।१०	३।११
रा.	६।१७।३५।१०	३।११
अ.	२३।२६।८	

पौ.शु. १३ श. मि. मा. ४३।७		
र.	९।०।८।४२	६१।२२
मं.	४।५५।५।४३	७।३७
बु.	९।१९।२७।३०	९५।१७
बृ.	७।१६।२४।४९	११।३२
शु.	७।१२।१२।२६	६५।४२
श.	१०।११।२५।३०	६।१९
के.	०।१७।१२।५८	३।११
रा.	६।१७।१२।५८	३।११
अ.	२३।२६।९	

सर्वा समुखा पूजा का तेषां न विफलं ...

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः ग. द. प.	सूर्यांशाः म. गतौ	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	म.लग्न घं. मि.	रे. गते	अं. ता.
१०	मं.	४९।२५	रा. २।३०	पू. ५५।४२	रा. ५।२	वि. २९।८	बा. १८।२९	कर्क	३।२२।४२	२६।२०	६।४४	५।२६	८।२४	३	१७
२	बु.	५०।२२	" २।४९	श्ले. ५७।५	" ५।३४	प्री. २४।२१	कौ. १९।४९	क. ५७।५	४।२४।००	२६।२१	६।४४	५।२६	८।२०	४	१८
३	बृ.	४९।४२	" २।३४	म. ५८।३३	" ६।९	आ. २१।२३	व. १९।५७	सिंह	५।२५।२९	२६।२२	६।४४	५।२६	८।१६	५	१९
४	शु.	४७।५९	" १।५३	पू. ५८।९	" ५।५९	सौ. १७।२६	व. १८।४९	सिंह	६।२६।३८	२६।२३	६।४३	५।२७	८।१२	६	२०
५	श.	४५।९	" १२।४५	उ. ५६।४०	" ५।२३	शो. १२।२४	कौ. १६।३१	सिं. १२।४६	७।२७।५७	२६।२४	६।४३	५।२७	७।५८	७	२१
६	र.	४१।२९	" ११।२४	ह. ५४।२४	" ४।२८	अ. ६।४२	ग. १३।२३	कन्या	८।२९।२०	२६।२८	६।४२	५।२८	७।५४	८	२२
७	चं.	३६।४२	" ९।२२	चि. ५१।२८	" ३।२३	सु. ००।२९	वि. ९।००	क. २२।५१	९।२०।२३	२६।३१	६।४२	५।२८	७।५०	९	२३
८	मं.	३१।२६	" ७।२५	स्वा. ४७।४२	" १।४५	शू. ४५।५३	बा. ४।४	तुला	१०।२१।३६	२६।३४	६।४२	५।२९	७।४६	१०	२४
९	बु.	२५।५२	दि. ५।२	वि. ४३।४२	" १२।१९	गं. ३८।२९	ग. २५।५२	वृ. १।४२	११।२२।४९	२६।३७	६।४२	५।२९	७।४२	११	२५
१०	बृ.	१९।५८	" २।३९	अ. ३९।२७	" १०।२७	वृ. ३०।२५	वि. १९।५८	वृश्चिक	१२।२४।२	२६।४०	६।४०	५।३०	७।३८	१२	२६
११	शु.	१४।२४	रा. १२।२१	ज्ये. ३५।२२	" ८।४८	ध्रु. २२।२५	बा. १४।२४	वृ. ३५।२२	१३।२५।२५	२६।४३	६।३९	५।३१	७।३४	१३	२७
१२	श.	८।२१	" ९।५९	मू. ३१।३२	" ७।२६	व्या. १४।४४	तै. ८।२१	धनु	१४।२६।२८	२६।४६	६।३९	५।३१	७।३०	१४	२८
१३	र.	३।३	प्रा. ७।५१	पू. २८।७	मं. ५।५३	ह. ७।२१	व. ३।३	ध. ४२।२५	१५।२७।३४	२६।५०	६।३८	५।३२	७।२६	१५	२९
३०	चं.	५८।२१	रा. ४।२१	उ. २५।२१	दि. ४।४५	व. ००।२७	च. २६।२१	मकर	१६।२८।३९	२६।५४	६।३७	५।३३	७।२२	१६	३०

विशेष कथन शिवलिङ्गपूजातः प्राक् कीर्तिमुखपूजा कर्तव्या – पद्मपुराणे॥ शिवप्रदक्षिणा विधिः – 'आसन्नप्रसवा नारी जलपूर्णघटं यथा। उद्वहन्ती शनैर्यांति तथा कुर्यात् प्रदक्षिणा तथा – शिवस्यार्द्धप्रदक्षिणा॥ 'गृहे लिङ्गद्वयं नार्च्यं शालग्रामद्वयन्तथा' (पूजापद्धजभास्करे) शिवपूजार्थ शिव-वास-विचार – शुक्लादि तिथिसंख्याके द्विगुणित करी, ५ ओहिमे जोड़ दी और सातसँ भाग दी – शेष १-२-३ मात्र शुभ। नष्ट वस्तु लाभालाभ ज्ञान – रो, पुष्य तथा उ. फ. नि. पूषा. ध. रे. अन्धाक्ष, पूर्वमे शीघ्र लाभ। मृ. श्ले. ह. अनु. उषा. श. अश्वि. मन्दाक्ष, दक्षिणमे यत्नसँ लाभ। आ. म. चि. ज्ये. अभि. पूभा. भ. मध्याक्ष, पश्चिम दूरमे श्रवण, अलाभ। पुन. पू. फ. स्वा. मू. श्र. उभा. कृ. स्वक्ष, उत्तर, न श्रवण न लाभ। नक्षत्र भेद सँ ज्वरारम्भक फल – स्वा. ज्ये. पू. पू. आ. श्ले. अत्यन्त कष्टकारक; रे. अनु. स्थिरता; भ. श्र. श. चि. ११ दिन; वि. ह. ध. १५ दिन,; मू. कृ. अश्वि. ९ दिन; म. २० दिन; उ. भा. उ. फ. पू. पु. रो ७ दिन; मृ. उषा. ३० दिन। सप्त-नाड़ी चक्र – कृ. वि. अनु. भ. – चण्डा, रो. स्वा. ज्ये. अश्लेषा – वायु, मृ. चि. मू. रे. – अग्नि; आ. ह. पूषा. उषा. – सौम्या; पुन., उफ. उभा. पूभा. – नीरा; पुष्य, पूफ. अभि. श. – जला; श्ले. म. श्र. ध. – अमृता।

ज्येष्ठायां शुक्रः ४४।५१। उदयं विना यात्रा। मूर्तीस्नानम्।
गं. ४६।५ उ. धनिष्ठायां शुक्रः ४५।५६। अन्नस्नानम्।
गं. १।५ या.। घ. ११।५७ उ. ४९।४२ या.। विवाहः।
श्रीगणेशचतुर्थीव्रतम्।
अभिजित द्व. च. रविः ७।४५। स्वाती ३ च. राहुः भरणी १ च. केतुः २२।४५।
प. ४२।२९ उ.। निः विवाहः। नवान्नप्राशनम्। विपत्तिव्यापारादिनम्।
वृद्धितिथयः दं. ५३।२। प. ९।०० या.। पारस्करमतेन निः विवाहः।
शाकाष्टका ८। श्रवणायां रविः २४।१९। वस्तूनां क्रयदिनम्।
प. ५२।५५ उ.। अन्वष्टका ९। नि. विवाहेऽनुराधायाम्।
प. १९।५८ या.। वक्री बुधः १०।४५। मूर्तीस्नानम्। परिचमांतरांशयाश्रा। नि. विवाहेऽनुराधायाम्। भारतीय गणतन्त्रदिवसः।
द.ति. १४।२४ उ.। गं. २९।२२ उ. ४४।२२ या.। शतभिषायां शनिः १८।३५। पश्चिमास्ते बुधः १८।२५। षट्तिला एकादशी सर्वेषाम्। विवाहः मूले।
ट. नि. ८।२१ या.। प्रदोष १३ व्रतम्। गोक्रयविक्रयदिनम्।
चतुर्दशीक्षयः दं. ५५।२३। प. ३।३ उ. ३०।४० या.। मूले अनुदित शुक्रः ८।५। चतुर्दशी १४ व्रतम्। नरकनिवारणचतुर्दशी व्रतम्। पूर्वदिने व्रत स्पष्टस्नानेन शिवार्चनम्।
सिद्धियोगः दं. ५३।४३। माघी अमा - ३०। पार्वणम्। सोमवारी व्रतम्। (मौनि अमा)

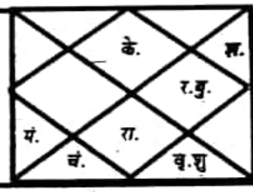
मा.कृ. ५ स. मि. मा. ४३।१२		
र.	९।७।२।७।५७	६१।२६
मं.	४।३।१४।२।२८	२९।२८
बु.	९।२।४५।७।२०	६।३७
बृ.	७।२।७।१३।२	१०।५०
शु.	७।२।९।५।६।३४	६७।५६
श.	१०।२।२।२।१९।२	९।३८
के.	०।२।६।५।०।१२	३।२१
रा.	६।२।६।५।०।१२	३।२१
अ.	२२।२।६।२०	

मा.कृ. १२ स. मि. मा. ४३।२३		
र.	९।२।४।२।६।२८	६१।७
मं.	४।०।३।६।२५	२९।२९
बु.	९।२।३।२।३।२३	४५।५२
बृ.	७।२।८।४२।५४	८।२२
शु.	७।२।८।५।४।५६	६८।२७
श.	१०।२।३।५।८।२०	६।५२
के.	०।२।६।२।८।२७	३।२१
रा.	६।२।६।२।८।२७	३।२१
अ.	२२।२।६।२१	

आकाशक वात – (काल – पूर्वमे)।

सौम्यायन – याम्यगोल, शिशिर ऋतु, शुद्ध-समय। मं. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं.-शु. पूर्वोदित, बु. पश्चिमोदित। श. पश्चिमास्त। ता. २६ के बु. वक्री, ता. २७ के बु. पश्चिमास्त।

मौसम – एहि पक्षमे वात प्रकोप (शीतलहरी) अधिक। छिट-फुट वर्षाक योग अछि। समय सुलक्षण नहि।

माघशुक्लपक्षः।

संवत् २०५१, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. जनवरी-फरवरी १९९५ ई.।

व्रतयज्ञविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे। आरब्धे सूतकं न स्यादनारब्धे तु सूतकम्॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः म.कु. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	म.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	मं.	५१।२९	रा. ३।८	श्र. २३।३०	दि. ४।००	व्य. ४८।४३	किं. २२।५०	म. ५३।२	१७।२९।४४	२६।५८	६।३६	५।२४	७।२८	१७	३१
२	बु.	४९।२१	" २।२०	ध. २२।३२	" ३।३७	व. ४४।२	बा. २०।२०	कुम्भ	१८।३०।४९	२७।२	६।३६	५।२४	७।२४	१८	१
३	बृ.	४८।३४	" २।२	श. २२।४३	" ३।४०	प. ४०।२८	तै. १८।५८	कुम्भ	१९।३१।५४	२७।४	६।३५	५।२५	७।२०	१९	२
४	शु.	४९।४	" २।२३	पू. २४।९	" ४।२५	शि. ३७।३५	व. १८।४९	कु. ८।४८	२०।३२।५९	२७।७	६।३५	५।२५	७।६	२०	३
५	श.	५०।५७	" २।५७	उ. २६।५१	" ५।२८	सि. ३५।५३	व. २०।२	मीन	२१।३४।४	२७।२०	६।३४	५।२६	७।२	२१	४
६	र.	५३।५५	" ४।७	रे. २७।४९	सं. ५।४२	सा. ३५।५	कौ.२२।२६	मी. २७।४९	२२।३५।२	२७।२४	६।३३	५।२७	६।५८	२२	५
७	चं.	५८।४	" ५।४७	अ. ३५।४३	रा. ८।५०	शु. ३५।२१	ग. २६।००	मेष	२३।३५।२८	२७।२७	६।३३	५।२७	६।५४	२३	६
८	मं.	६०।००	अहोरात्र	भ. ४२।३४	" ११।२०	शु. ३५।५७	वि. ३०।३१	मे. ५८।२०	२४।३६।५५	२७।२०	६।३२	५।२८	६।५०	२४	७
८	बु.	२।५७	प्रा. ७।४२	कृ. ४८।००	" १।४३	ब्र. ३७।१९	ब. २।५७	वृष	२५।३७।५१	२७।२३	६।३१	५।२९	६।४६	२५	८
९	बृ.	८।२८	दि. ९।५०	रो. ५४।३६	" ४।२१	ऐ. ३८।३४	कौ. ८।२८	वृष	२६।३८।४७	२७।२६	६।३१	५।२९	६।४२	२६	९
१०	शु.	१३।४२	" ११।५९	मृ. ६०।००	अहोरात्र	वै. ३९।४९	ग. १३।४२	वृ. २७।४४	२७।३९।४३	२७।२९	६।३०	५।३०	६।३८	२७	१०
११	श.	१८।३९	" १।५८	मृ. ००।५३	प्रा. ६।५१	वि. ४०।४०	वि. १८।३९	मिथुन	२८।४०।३९	२७।३२	६।३०	५।३०	६।३५	२८	११
१२	र.	२२।५४	३।३९	आ. ६।३५	दि. ९।७	प्री. ४०।४९	बा. २२।५४	मि. ५५।७	२९।४२।२३	२७।३६	६।२९	५।३१	६।३२	२९	१२
१३	चं.	२६।२	" ४।५३	पु. ११।२८	" १०।५९	आ. ४०।८	तै. २६।२	कर्क	०।४२।७	२७।३९	६।२८	५।३२	६।२९	३०	१३
१४	मं.	२८।५	सं. ५।४२	पु. १४।५५	" १२।२६	सौ. ३८।३६	व. २८।५	कर्क	१।४२।५१	२७।४२	६।२८	५।३२	कु. ८।५	१	१४
१५	बु.	२८।४४	" ५।५७	श्ले.१७।२८	" १।२२	शो. ३६।२	व. २८।४४	क. १७।२८	२।४३।३५	२७।४५	६।२७	५।३३	" ८।०	२	१५

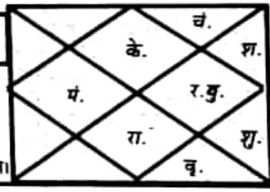
- ३१ — पञ्चकारम्भः (भद्वा) २३।३० उ.।
- १ — फरवरी - २। चन्द्रदर्शनम्। श्रवणायां शुक्रः ४५।२७। ज्येष्ठायां गुरुः २६।१। पश्चिमदिशि यात्रा। उपनयनम्। मुण्डनम्। विवाहः। गजच्छायाश्राद्धसमाप्तिदिनम्।
- २ — बदर ३। पश्चिमदिशि यात्रा। उपनयनम्। मुण्डनम्।
- ३ — भ. १८।४९ उ. ४९।४ या.। बदर - ४। कुन्दकुसुमैः पार्वतीपूजनम्।
- ४ — श्रीपञ्चमी ५। श्रीसरस्वतीपूजनम्। उत्तराभिमुखे हलप्रवहणम्। गृहप्रवेशः रेवत्याम्।
- ५ — गं. १५।४९ उ. ३०।४९ या.। पञ्चकान्तः (भद्वा) समाप्ति २७।४९ उ.।
- ६ — भ. ५८।४ उ.। धनिष्ठायां रविः २८।१०। माघी सप्तमी ७। (अचला सप्तमी) मन्वादिः। अरुणोदये स्नानम्।
- ७ — भ. ३०।३१ या.। भीष्माष्टमी ८। भीष्मतर्पणम्।
- ८ — विश्रामवाटिनिर्माणदिनम्। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
- ९ — पूर्वोदितो बुधः ४८।५५। आश्लेषायां कुजः ५।८। उपनयनम् मुण्डनम्, नि. विवाहः। गृहप्रवेशः दशम्याम्।
- १० — भ. ४६।२१ उ.। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा। उपनयनम्, मुण्डनम्, नि. विवाहः। गृहप्रवेशः।
- ११ — द. ति. १८।३९ उ.। भ. १८।३९ या.। पूर्वाषाढे शुक्रः ९।५८। भैमी एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। गृहप्रवेशः।
- १२ — द.ति. २२।५४ या.। श्रीमाधव द्वादशी। गोदुग्धेन पारणा। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। मासान्तः।
- १३ — कुम्भे रविः १।२५। मु. ३० फलं साम्यम्, विष्णुपदी सं. पु. का. टि. घं. १२ या.।
- १४ — भ. २८।५ उ. ५८।२५ या.। मासादिः।
- १५ — गं. ६।२८ उ. ३१।२८ या.। माघीपूर्णिमा १५। क्षेत्रस्नानम्। कलियुगादिः।

विशेष कथन — अचला सप्तमीमे स्नानमन्त्र - (सातटा अकौन तथा सातटा बैरक पात माथपर राखि) यद्यज्जन्मकृतं पापं मया सप्तसु जन्मसु। तन्मे रोगं च शोकञ्च माकरी हन्तु सप्तमी॥ एतज्जन्मकृतं पापं यच्च जन्मान्तरार्जितम्। मनोवाक्कायजं यच्च ज्ञाताज्ञातञ्च यत्पुनः। इति सप्तविधं पापं स्नानान्मे सप्तसप्तिके! सर्वव्याधिसमायुक्तं हर माकरि, सप्तमी!" एहि सप्तमीमे अरुणोदय कालमे स्नान कयलासं सूर्यग्रहण स्नान तुल्य फल होइछ। यदि गंगामे स्नान कयल जाय त कोटि सूर्यग्रहण तुल्य फल होइछ। पञ्च पञ्च उषः कालः सप्तपञ्चारुणोदयः। अष्ट पञ्च भवेत् प्रातः शेषः सूर्योदयो मतः (देवीभागवते)। **वसन्त** - मधु (चैत) आ माधव (वैशाख) सं वसन्त होइछ। मधु एवं माधव, दुहू शब्द मधुसं बनल अछि। मधुक अर्थ एक प्रकारक रस मानल जाइछ जे वृक्ष, लता तथा प्राणी सभकें उन्मत्त क दैत अछि, एहि रसक प्राप्ति जाहि ऋतुमे होइछ, ओकरा वसन्त ऋतु कहल जाइछ। **वसन्तपंचमी** - पूर्ण वसन्तमे त नहि पड़ैछ, मुदा वसन्तक प्रभावमे अवश्य पड़ैछ, कारण जे एही पंचमीक आसन्न वसन्तक कुसुमाकरत्व प्रत्यक्ष दृष्टिगोचर होमय लगैछ - आममे मंजरी आबि जाइछ, गुलाब, मालती आदि पुष्पित होमय लगैछ, इत्यादिसँ वसन्तपंचमी नाम कल्पना समुचित थीक।

आकाशक बात — (काल - पूर्वदक्षिणमे)।

सौम्यायन - याम्यगोल, शिशिर ऋतु, शुद्ध-समय। मं. बु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं. वृ. शु. पूर्वोदित, बु. श. पश्चिमास्त। ता. ९ के बु. पूर्वोदित।

मौसम - पक्षक पूर्वार्द्धमे साधारण वर्षाक योग अछि। उत्तरार्द्धमे वात प्रकोप (शीतलहरी) रहत। मौसम अप्रिय होएत।

मा.शु. ५ श. मि. मा. ४३।१५		
र.	९।२१।३४।४	६१।००
मं.	३।२७।२८।२५	२९।४९
बु.	९।२७।७।४९	३०।२०
बृ.	७।२९।३९।००	७।५४
शु.	८।७।२५।१	६८।२७
श.	१०।२३।४७।३२	७।२२
के.	०।२६।६।२२	३।२१
रा.	६।२६।६।२२	३।२१
अ.	२२।२६।२२	

मा.शु. ११ श. मि. मा. ४३।४१		
र.	९।२८।४०।३९	६०।५१
मं.	३।२४।००।२३	२६।४४
बु.	९।२४।४३।४९	८।२८
बृ.	७।२०।२१।५३	७।२३
शु.	८।२५।४।२६	६१।२
श.	१०।२४।३८।५२	७।२३
के.	०।२५।४३।५६	३।२१
रा.	६।२५।४३।५६	३।२१
अ.	२२।२६।२३	

फाल्गुनकृष्णपक्षः। संवत् २०५१, शाकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. फरवरी-मार्च १९९५ ई.।

भद्रायां द्वे न कर्तव्ये श्रावणी फाल्गुनी तथा। श्रावणी नृपतिं हन्ति ग्रामं दहति फाल्गुनी॥

ति.	वा.	तिथय: द. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. द. प.	घं. मि.	योगा: यो. द. प.	करणानि क. द. प.	राशय: रा. द. प.	सूर्यांशा: कु. राशी	दि. मा. द. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	कु.लग्न घं. मि.	रे. गते	अं. ता.
१	बु.	२८।६	सं. ५।४०	म. १८।२१	दि. १।४६	अ. ३२।२८	कौ. २८।६	सिंह	३।४४।२८	२७।४८	६।२६	५।३४	७।५५	३	१६
२	शु.	२६।२४	दि. ४।५६	पू. १८।२४	'' १।४४	सु. २७।५५	ग. २६।२४	सिं. ३२।५५	४।४५।२	२७।५०	६।२६	५।३४	७।५०	४	१७
३	श.	२२।२८	'' ३।२०	उ. १७।००	'' १।२३	धृ. २२।३२	वि. २२।२८	कन्या	५।४५।४४	२७।५४	६।२५	५।३५	७।४५	५	१८
४	र.	१९।२२	'' २।२०	ह. १४।५८	'' १२।२४	शू. १६।२७	बा. १९।२२	क. ४३।३०	६।४६।२७	२७।५८	६।२४	५।३६	७।४०	६	१९
५	चं.	१४।३८	'' १२।२५	चि. १२।२	'' ११।२३	गं. ९।४०	तै. १४।३८	तुला	७।४६।५०	२८।२	६।२४	५।३६	७।३५	७	२०
६	मं.	९।२०	'' १०।७	स्वा. ८।२९	'' ९।४७	वृ. २।२३	व. ९।२०	वृ. ५०।३०	८।४७।२३	२८।६	६।२३	५।३७	७।३१	८	२१
७	बु.	३।५९	'' ७।५८	वि. ४।३२	'' ८।२१	व्या. ४७।००	व. ३।३९	वृश्चिक	९।४७।५६	२८।२०	६।२२	५।३८	७।२७	९	२२
९	बृ.	५१।४९	रा. ३।५	अ. ००।२४	प्रा. ६।३१	ह. ३९।९	तै. २४।४७	वृ. ५६।२४	१०।४८।२९	२८।२४	६।२१	५।३९	७।२३	१०	२३
१०	शु.	४६।६	'' १२।४६	मू. ५२।२९	रा. ३।२६	व. ३१।२९	व. १८।५८	धनु	११।४९।२	२८।२८	६।२०	५।४०	७।२९	११	२४
११	श.	४०।४८	दि.१०।३९	पू. ४८।४९	'' १।५२	सि. २४।३	व. १३।२७	धनु	१२।४९।३३	२८।२२	६।२०	५।४०	७।२५	१२	२५
१२	र.	३६।४	'' ८।४८	उ. ४५।५३	'' १२।४०	व्य. १७।४	कौ. ८।२६	म. ३।५	१३।४९।५५	२८।२६	६।२९	५।४२	७।२१	१३	२६
१३	चं.	३२।९	'' ७।२०	श्र. ४३।५३	'' ११।५१	व. १०।४०	ग. ४।७	मकर	१४।५०।२७	२८।३०	६।२८	५।४२	७।७	१४	२७
१४	मं.	२९।९	सं. ५।५७	ध. ४२।४२	'' ११।२२	प. ४।५८	वि ००।३९	म. १३।२८	१५।५०।३८	२८।३४	६।२७	५।४३	७।३	१५	२८
३०	बु.	२७।२३	दि. ५।९	श. ४२।३९	'' ११।२०	शि. ००।४	ना. २७।२३	कुम्भ	१६।५०।५९	२८।३८	६।२६	५।४४	६।५९	१६	१

- नि. विवाहः। विपणाम्बादिनिर्माणदिनम्।
- भ. ५४।२६ उ.। मार्गी बुधः २०।२९। उपनयनम्। मुण्डनम्, नि. विवाहः। द्विरागमनं वधूप्रवेशश्च। गृहारम्भादिमनुगमनम्।
- द. नि. २२।२८ उ.। भ. २२।२८ या.। शतभिषायां रविः ३८।५०। पूर्वाभिमुख यात्रा हन्ते।
- द. नि. १९।२२ या.। श्रीगणेशचतुर्थीव्रतम्। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
- परिचमदक्षिणयोर्यात्रा। उपनयनम्। नि. विवाहः। द्विरागमनम्। वधुप्रवेशः। अन्नप्राशनम्।
- षष्ठीक्षयः द. ५२।४६। भ. ९।२० उ. २६।३० या.। भैषज्यसेवनम्।
- अष्टमीक्षयः द. ५४।५। उत्तराषाढे शुक्रः ३८।४२। नवाम्बरधारणं विपणिव्यापारमनुगमनम्।
- ज्येष्ठाक्षयः द. ५५।५०। गं. ५०।२९ उ.।
- भ. १८।५८ उ. ४६।६ या.। गं. ५।२९ या.। नि. विवाहः। शिशोस्ताम्बूलभक्षणम्। १८।५८ या.।
- विजया एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। उत्तरदिशि यात्रा विपणास्वादिनिर्माणदिनम्।
- सतीस्नानम् नि. विवाहः। विपणिव्यापारदिनम्।
- भ. ३२।९ उ.। ज्येष्ठायां गुरुः ३०।४८। प्रदोष १३ व्रतम्। पञ्चकारम्भः (भद्रा) ४३।५३ उ.। दक्षिणदिशि यात्रा महाशिवरात्रिव्रतम्। गौरीविवाहोत्सवः।
- भ. ०।३९ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। शिवदर्शनम्।
- सिद्धक्षयः द. ५६।२। फाल्गुनी अमा - ३०। पार्वणम्। गोसहस्त्रिका। मन्वादिः। मार्च १।

फा.कृ. ३ स्प. मि. मा. ४३।५७

र.	१०।५।५५।४४	६०।३८
मं.	३।२१।२।५९	२२।२४
बु.	९।२४।३६।३२	२३।४९
बृ.	७।२१।२२।५२	६।४४
शु.	८।२३।७।२६	६१।३५
श.	१०।२५।३०।५०	७।३३
के.	०।२५।२१।४०	३।२१
रा.	६।२५।२१।४०	३।२१
अ.	२३।२६।२४	

फा.कृ. ११ स्प. मि. मा. ४४।११

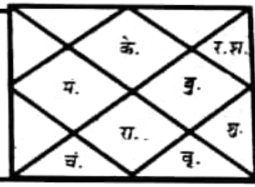
र.	१०।१२।४९।३३	६०।२४
मं.	३।२९।२०।२९	११।२
बु.	९।२०।२२।२०	६०।२०
बृ.	७।२१।५८।२५	५।३४
शु.	९।२२।४२।७	६१।३५
श.	१०।२६।२५।२०	७।४६
के.	०।२४।५९।२७	३।२१
रा.	६।२४।५९।२७	३।२१
अ.	२३।२६।२५	

विशेष कथन — **शिवरात्रि** — ई सर्वविदिते अछि जे संसारक उत्पत्ति, स्थिति आओर संहार तीनू विभूति क्रमशः ब्रह्मा, विष्णु तथा महेश छथि। तद्नुसार-परब्रह्मक जे प्रलयंकारी वा संहारकारी स्वरूप छैन्हि, उएह थिकाह रुद्र अथवा शिव, ओ रुदन करबाक कारण रुद्र आ संसारक हित करबाक कारणें शिव, परस्पर विरोधी नामसँ प्रविष्ट भेला पर उपर्युक्त सन्देह भ्रमपूर्णो सिद्ध होइछ। कारण जे बिना विनाश वा प्रलय भेने शिव वा शुभक सृष्टि नहि भय सकैछ, कोनो अन्नक, यावत् ओकर कण पृथ्वीमे भ विनष्ट नहि भ जाइछ, तावत् अनेक कणक सृष्टि नहि भऽ सकैछ। बीजकेँ माटिमे मिलि जायब ईश्वरक रुद्र रूप आ पुनः अनेक रूपमे प्रकट भेनाइ शिव रूप थिक। तँ एकहि शक्तिकेँ रुद्र आ शिव रूप मानल जाइछ, जे यथार्थ थिक। एही रुद्र किम्बा शिवक महोत्सवक दिन थिक — शिवरात्रि। लिङ्गपुराणमे कहल गेल अछि जे — हवनक आगि मुहेसँ फूकी — हाथ, पंखा आदिसँ नहि। होम एकहि हाथसँ करी, आ तर्पण दूहू हाथसँ। द्वार अथवा आचार्यक भेदसँ दू सहोदरक उपनयन एकहु मण्डप पर भए सकैछ। आचार्य एवं ब्रह्मार्कँ क्षौरादि करएबाक चाही। (ब्रह्मवैवर्त)

आकाशक बात — (काल - दक्षिणमे)।

सौम्यायन — याम्यगोल, शिशिर ऋतु, शुद्ध-समय। मं. बु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं. बु. बृ. शु. पूर्वोदित, श. पश्चिमास्त। ता. १६ के बु. मार्गी।

मौसम — एहि पक्षक पूर्वार्द्धमे वात प्रकोप साधारण रहत। पक्षक उत्तरार्द्धमे वायु अधिक रहत। समय सुहावन नहि।

फाल्गुनशुक्लपक्ष:। संवत् २०५१-५२, शक: १९१६, सन् १४०२ साल, अं. मार्च १९९५ ई.।
स्वर्गलोके चिरं वासो येषां मनसि वर्तते। तत्र क्वापि जलं तैस्तु स्नातव्यं मृगभास्करे॥ — ब्रह्मपुराण

ति.	वा.	तिथय: दं. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगा: यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशय: रा. द. प.	सूर्यांशा: कु.मी. गती	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	कु.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	बु.	२६।३०	दि. ४।५२	पू. ४३।४६	रा. ११।४६	श्र. ५३।५	ब. २६।३०	कु. २८।२९	१७।५१।२०	२८।४२	६।२६	५।४४	६।५५	१७	२
२	गु.	२७।६	" ५।५	उ. ४६।२३	" १२।४४	शु. ५१।६	बौ. २७।६	मीन	१८।५१।४२	२८।४६	६।२५	५।४५	६।५१	१८	३
३	शु.	२९।२	सं. ५।५०	रे. ४९।५४	" २।२२	शु. ५०।८	ग. २९।२	मी. ४९।५४	१९।५१।२।२	२८।५०	६।२४	५।४६	६।४८	१९	४
४	श.	३१।५९	रा. ७।२	अ. ५४।४३	" ४।६	ब्र. ५०।२	ब. ०।३०	मेष	२०।५१।२८	२८।५४	६।२३	५।४७	६।४४	२०	५
५	सं.	३६।७	" ८।३९	भ. ६०।००	अहोरात्र	ऐं. ५०।४०	ब. ४।३	मेष	२१।५१।२।२४	२८।५८	६।२२	५।४८	६।४०	२१	६
६	मं.	४०।५९	" १०।२६	भ. ००।२५	प्रा. ६।२२	वै. ५१।५०	बौ. ८।३३	मे. १६।५१	२२।५१।२।२०	२९।२	६।२२	५।४८	६।३६	२२	७
७	बु.	४६।२८	" १२।४२	कृ. ६।४३	दि. ८।५२	वि. ५३।२६	ग. १३।३९	वृष	२३।५१।२।२६	२९।५	६।२१	५।४९	६।३२	२३	८
८	गु.	५१।३६	" २।४८	रो. १३।२९	" ११।३०	प्री. ५४।३७	वि. १८।५७	वृ. ४९।३१	२४।५१।२।३२	२९।२०	६।२०	५।५०	६।२८	२४	९
९	शु.	५६।२८	" ४।४४	मृ. १९।४३	" २।२	आ. ५५।३९	ब. २४।२	मिथुन	२५।५१।२।३७	२९।२४	६।१९	५।५१	६।२४	२५	१०
१०	श.	६०।००	अहोरात्र	आ. २५।३४	" ४।२२	सौ. ५६।२१	तै. २८।३०	मिथुन	२६।५१।२।४२	२९।२८	६।८	५।५२	६।२०	२६	११
१०	र.	००।३१	प्रा. ६।२०	पु. ३०।३२	सं. ६।२१	शो. ५५।५२	ग. ०।३१	मि. १४।२८	२७।५१।२।३३	२९।२२	६।८	५।५२	६।२६	२७	१२
११	चं.	३।२८	" ७।३०	पु. ३४।२२	रा. ७।५२	अ. ५४।४२	वि. ३।२८	कर्क	२८।५१।२।२४	२९।२६	६।७	५।५३	६।२२	२८	१३
१२	मं.	५।२१	दि. ८।२४	श्ले. ३७।३	" ८।५५	सु. ५२।२९	ब ५।२१	क. ३७।३	२९।५१।२।२५	२९।३०	६।६	५।५४	६।८	२९	१४
१३	बु.	५।५१	" ८।२५	म. ३८।२३	" ९।२६	धृ. ४९।७	तै. ५।५१	सिंह	०।५१।२६	२९।३४	६।५	५।५५	मी.७।३७	१	१५
१४	गु.	५।४	" ८।२	पू. ३८।३३	" ९।२९	शू. ४५।६	व. ५।४	सिं. ५३।२८	१।५१।५७	२९।३८	६।४	५।५६	७।३३	२	१६
१५	शु.	३।४	प्र. ७।२८	उ. ३७।३२	" ९।५	गं. ४०।२	व. ३।४	कन्या	२।५१।४८	२९।४२	६।४	५।५६	७।२९	३	१७

अं. ता.	
२	चन्द्रदर्शनम्। नि. विवाह: उनभ्भांट। मुर्तीम्नानम्।
३	नि. विवाह:, द्विरागमनम्। पुष्कनम्, दीक्षाग्रहणदिनम्। उपनयनम्। मधुप्रवेश:। अन्नप्राशनम्।
४	द. नि. २९।२ उ.। गं. ३३।५४ उ. ५२।५४ या.। पूर्वभाद्रपदे रवि: ४९।१०।
५	द. नि. ३१।५९ या.। प. ०।३० उ. ३१।५९ या.। धनिष्ठायां शु: २२।२५। श्रीगणेशचतुर्थीव्रतम्।
६	श्रवणायां शुक: २।३३। शम्भीनर्माणदिनम्.
७	विपशम्भादिनिर्माणदिनम्।
८	प. ४६।२८ उ.। पूर्वदक्षिणयांयात्रा। नि. विवाह:। द्विरागमनम्। मधुप्रवेश:।
९	प. १८।५७ या.। नि. विवाह:। द्विरागमनम्। मधुप्रवेश:।
१०	कुम्भे शु: २४।३३। दक्षिणदिशि यात्रा मृगशिर्गशि।
११	गृहप्रवेश:। विपशम्भादिनिर्माणदिनम्।
१२	प. ३२।०० उ.। हलादीनामुपनयनम्। भैषज्यसेवनं गवां क्रयविक्रयदिनम्।
१३	प. ३।२८ या.। मासान्त:। आमलकी एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
१४	गं. २६।३ उ. ४२।३ या.। मीने रवि: ५१।३१ मु. ३० फलं साम्यम्। गोविन्द द्वादशी। गवां टम्हा घरपा। प्रदोष त्रयोदशी व्रतम्।
१५	मासादि:। षडशीतिसंक्रान्ते: पुण्यकाल: दिवा घं. १२ या.। शतभिषायां शु: १४।३२। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
१६	प. ५।४ उ. ३४।४ या.। होलिकादाह: रात्री घं. ७ मि. ४२ उ.।
१७	फाल्गुनी ५ पूर्णिमा - १५। धेनुस्नानम्। श्रीचैतन्यजयन्तीमहोत्सव:। धनिष्ठायां शुक: १२।४५। संवत् २०५२ प्रारम्भ: ३।४ उ.।

विशेष कथन — होलिकादहनोत्सवक हेतु पंचमीसँ दस दिन धरि श्रीहरि इन्धन (लकड़ी) एकत्र करबाक विधान अछि। पूर्णिमाक रातिमे चाण्डाल वा प्रसूतिकाक घरसँ बच्चाक द्वारा आगि मँगाय जरबाक बाट धुर कथा स्वर्गीय पीत आदि सँ होलिका जरबाक चाही। पञ्चाङ्गं गवसी (होलिका) तृप्त होइत, आ बालकक शान्त होइत। रातिमे ई कार्य कैलाक बाद निर्णीत दिन होलिकोत्सवमे सब वर्गक लोक सम्मिलित भए परस्पर अबीर-अबीरं, क्रीडा-विनोद आदिसँ उत्सवक शोभा बढ़बैत छथि। प्राचीन कालसँ अबीर उड़ायब, पिचकारी द्वारा रंग छिड़कब आदि एहि उत्सवक प्रधान कर्म रहल अछि, ते वसन्तोत्सवक अंग मानल जाइछ। आब तऽ 'होरी खेलब' शब्द एहि अर्थमे प्रयुक्त भए जाइत अछि, वस्तुत: ई उत्सव हँसी-खुशीक संग अबीर-अबीरक हेतु अछि। शास्त्रे होलिकाक दहन निषेध — "भद्रायां दीपिता होली राष्ट्रभङ्गं करोति वै" तथा च — "प्रतिपद्भूतभद्रासु याऽर्चिता होलिका दिवा। संवत्सरं तु तद्राष्ट्रं पुरं दहति साद्भुतम्॥" होलिकादाहे वायुफलम् — पूर्वे वायु: होलिकाया: प्रजानृपतयो: सुखम्। पलायनं च दुर्भिक्षं दक्षिणे जायते ध्रुवम्॥ पश्चिमे तृणसम्पत्ति: उत्तरे धान्यसम्भव:। कठोरानेऽम्बरमृदु: सर्वं तत्र समादिशेत्।

आकाशक बात — (काल - दक्षिणमे)।

सौम्यायन — याम्यगोल, शिशिर-वसन्त ऋतु, शुद्ध-समय। मं. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं. बु. वृ. शु. पूर्वोदित, श. पश्चिमास्त।

मौसम — एहि पक्षमे वात सञ्चार अधिक रहत। पक्षान्तमे करका (ओला) पातक सम्भावना। समय नीक नहि।

फा.शु. ३ श. मि. मा. ४४।२५		
र.	१०।२९।५२।२	६०।२
मं.	३।२।७।५।३।२	१०।३०
बु.	९।२।८।३।८।२।३	७०।२
वृ.	७।२।२।३।५।३८	५।७
शु.	९।९।२।१।२।७	६९।४
श.	१०।२।७।२।२।३	८।२१
के.	०।२।४।३।७।२।३	३।२१
रा.	६।२।४।३।७।२।३	३।२१
अ.	२२।२।६।२।६	

फा.शु. १० श. मि. मा. ४४।३		
र.	१०।२।६।५।२।४।२	५९।५७
मं.	३।२।६।४।५।२	५।३१
बु.	१०।७।८।७	७६।३५
वृ.	७।२।३।२।०।२।४	४।४०
शु.	९।२।७।२।९।४।२	७०।४
श.	१०।२।८।२।०।२।६	८।२१
के.	०।२।४।२।५।५।७	३।२१
रा.	६।२।४।२।५।५।७	३।२१
अ.	२२।२।६।२।७	

चैत्रकृष्णपक्षः। संवत् २०५२, शकः १९१६, सन् १४०२ साल, अं. मार्च १९९५ ई.।

[illegible]

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः मी. राशी	दि. मी. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	मी.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	श.	००।१	प्रा. ६।१४	ह. ३५।३८	रा. ८।१८	वृ. ३४।१०	बी.००।१	कन्या	३।५१।३९	२९।४६	६।३	५।५७	७।२५	४	१८
३	र.	५१।११	रा. २।३०	चि. ३१।५२	" ७।११	ध्रु. २७।३८	व. २३।३७	क. ४।१५	४।५१।१५	२९।५०	६।२	५।५८	७।२१	५	१९
४	चं.	४५।४७	" १२।२०	स्वा. २९।२७	दि. ५।४८	व्या. २०।३३	ब. १८।२९	तुला	५।५०।५१	२९।५४	६।१	५।५९	७।१७	६	२०
५	मं.	४०।१	" १०।००	वि. २५।३६	" ४।१४	ह. १३।५	बी. २२।५४	वृ. ११।३४	६।५०।२७	२९।५८	६।००	६।००	७।१३	७	२१
६	बु.	३४।१	" ७।३१	अ. २१।२९	" २।३६	व ५।२४	ग. ७।१	वृश्चिक	७।५०।३	३०।२	६।००	६।००	७।९	८	२२
७	बृ.	२८।००	दि. ५।११	ज्ये. १७।२०	" १२।५५	सि. ४९।५४	वि. १।००	वृ. १७।२०	८।४९।३९	३०।६	५।५९	६।१	७।५	९	२३
८	शु.	२२।१४	" २।५४	मू. १३।२२	" ११।१९	व्य. ४२।२७	बी. २२।१४	धनु	९।४९।१४	३०।९	५।५८	६।२	७।१	१०	२४
९	श.	१६।५५	" १२।४४	पू. ९।४५	" ९।५२	व. ३५।२२	व. १६।५५	ध. २४।००	१०।४८।४९	३०।१२	५।५८	६।२	६।५७	११	२५
१०	र.	१२।६	" १०।५०	उ. ६।४४	" ८।४०	शि. २८।५०	वि. १२।६	मकर	११।४८।९	३०।१६	५।५७	६।३	६।५३	१२	२६
११	चं.	७।९	" ८।५०	श्र. ४।३३	" ७।४५	सि. २३।००	बा. ७।९	म. ३३।५१	१२।४७।२९	३०।२०	५।५६	६।४	६।४९	१३	२७
१२	मं.	५।९	" ७।५९	ध. ३।९	प्रा. ७।१	सा. १७।५७	तै. ५।९	कुम्भ	१३।४६।४९	३०।२४	५।५५	६।५	६।४५	१४	२८
१३	बु.	३।११	" ७।१०	श. २।५१	" ७।२	शु. १३।४६	व. ३।१३	कु. ४८।४	१४।४६।९	३०।२८	५।५४	६।६	६।४१	१५	२९
१४	बृ.	२।२७	प्रा. ६।५३	पू. ३।४५	" ७।२४	शु. १०।३५	श. २।२७	मीन	१५।४५।२९	३०।३२	५।५४	६।६	६।३८	१६	३०
३०	शु.	३।००	" ७।५	उ. ५।५३	दि. ८।१४	ब्र. ८।२३	ना. ३।००	मीन	१६।४४।४९	३०।३६	५।५३	६।७	६।३४	१७	३१

अं. ता.	
१८	द्वितीया: दं. ५६।२। दति. ००।१ उ. ५६।३ बा.। होलिकोत्सव: (होली) [illegible]
१९	प. २३।३७ उ. ५१।१ बा.। दक्षिणदिशि यात्रा। [illegible]
२०	गजारोहणम्। वाटिकानिर्माणदिनम्। श्रीगणेशचतुर्थी व्रतम्।
२१	[illegible]धारणम्। वस्तुविक्रयदिनम्।
२२	[illegible]: दं. ५२।११। प. ३४।१ उ.। कुम्भे शुक्रः ५४।५८। पूर्वभाद्रपदे शनिः १२।४८। पूर्वदिशि यात्रा।
२३	प. १।०० बा.। मं. ११।२० उ. २६।२० बा.। मार्गी बुधः २९।३३। पूर्वभाद्रपदे शुक्रः ५४।४५। उत्तरदिशि यात्रा। मूले पूर्वदिशि यात्रा।
२४	पूर्वोत्तरयोर्यात्रा। श्रीशीतलाष्टमी व्रतम्। [illegible]
२५	प. ४४।३१ उ.। उत्तरदिशि यात्रा। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
२६	प. १२।६ बा.। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा [illegible]। औषधिसेवनदिनम्।
२७	दक्षिणदिशि यात्रा श्रवणायाम्। [illegible]: (भदा) ४।३३ उ.। पापमोचिनी एकादशी [illegible]
२८	[illegible] शुक्रः १८।५८। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। पश्चिमदिशि यात्रा [illegible]
२९	प. ३।१३ उ. ३२।५१ बा.। मीने शुक्रः ४८।५५। चतुर्दशी १४ [illegible]
३०	[illegible]धारणम्।
३१	चैत्री अमा - ३०। [illegible]। रेवत्यां रविः ४०।११ मं. ५७।१९ उ.।

चै.कृ. १ स. मि. या. ४४।५३		
र.	११।३।५१।३९	५९।४४
मं.	३।१९।१५।५४	२।५०
बु.	१०।१९।२३।११	९०।५०
बृ.	७।२३।३।७	३।१६
शु.	९।२५।४०।३१	७०।१२
श.	१०।१९।१६।३५	७।३४
के.	०।१३।५२।४२	३।११
रा.	६।१३।५२।४२	३।११
ब.	२२।१९।१८	

चै.कृ. ९ स. मि. या. ४५।६		
र.	११।१०।४८।४९	५९।१८
मं.	३।१९।३।४५	३।५३
बु.	१०।१७।३०।३५	१०२।३१
बृ.	७।२३।५०।५५	०।५५
शु.	१०।३।५३।३९	७०।३७
श.	१०।१०।४।३९	७।१२
के.	०।१३।३०।१७	३।११
रा.	६।१३।३०।१७	३।११
ब.	२२।१६।१९	

आकाशक बात — (काल - दक्षिणमे)।

सौम्यायन — याम्यगोल, वसन्त ऋतु, शुद्ध-समय। मं. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं. बु. बृ. शु. पूर्वोदित, श. पश्चिमास्त। ता. २३ के मं. मार्गी।

मौसम - एखक पूर्वार्द्धमे वात प्रकोप अधिक, दाहकता, मौसम अप्रिय, पक्षान्तमे समय मध्यम।

विशेष कथन — तडागारम्भे सूर्यभाद् गणना - स्थान-[illegible]फलानि क्रमशः —पूर्व २ जलशोष, अग्नि, ३ बहुजल, दक्षिण २ जलनाश, नै. २ अमृतजल, पश्चिम ३ जल, वा. २ जलशोष, उत्तर ३ स्थिर जल, ई. ३ जलशोष, मध्य ५ पूर्ण जल, बाह्य ३ अमृतजल। कूपारम्भ रोहिणीभात् - प्रत्येक ३-३ मे क्रमशः — स्वादु जल, निर्जल, आशु जल, निर्जल, अमृतजल, निर्मल जल, जलहानि, मधुरजल, खारजल। कूपखनन दिक् फलम् - कूपे वास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौ पुष्टिरैश्वर्यवृद्धिः। सूनोर्नाशः स्त्रीविनाशो मृतिरथ सम्पत्पीडा शत्रुतः स्वास्थ्य सौख्यम्॥ दिशाक वृक्ष शुभाशुभ वृक्ष — पूर्वमे अश्वत्थ (पीपर), दक्षिणमे प्लक्ष (पाकड़), पश्चिममे वट (बड़) तथा उत्तरमे उदुम्बर (गुलर) अशुभ। ई वृक्ष सभ क्रमशः — पश्चिम, उत्तर, पूर्व तथा दक्षिणमे शुभ कहल गेल अछि। गृहसमीप अशुभ वृक्ष - काँट बला, दूध बला तथा फल बला वृक्ष वृहत् संहिताक अनुसार अशुभ। पुन्नाग, अशोक, अरिष्ट, बकुल, शमी, आ साल शुभ मानल गेल अछि। लिंगपुराणानुसार - केराक वन गृह समीप निषेध अछि। संहितानुसार - जलाशय वास्तुसँ केवल उत्तर आ ईशान दिशामे शुभप्रद होइछ।

ति.	वा.	तिथय: दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगा: यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशय: रा. दं. प.	सूर्यांशा: मी.मे. राशौ	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	मी.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	श.	८।५७	दि. ७।५१	रे. ९।४९	दि. ९।३६	ऐ. ७।४५	व. ४।५७	मी. ९।४९	१७।४४।१९	३०।४०	५।५२	६।८	६।३०	१८	१
२	र.	७।५८	" ९।२	अ. १३।५३	" ११।००	वै. ६।५६	कौ.७।५८	मेष	१८।४३।४४	३०।४४	५।५१	६।१९	६।२६	१९	२
३	सो.	१२।२	" १०।३९	भ. १९।२५	" १।३६	वि. ७।२९	ग. १२।२	मे. ३५।५८	१९।४२।४९	३०।४८	५।५०	६।४०	६।२३	२०	३
४	मं.	१६।४८	" १२।३३	कृ. २५।३६	" ४।४	प्री. ८।३५	वि.१६।४८	वृष	२०।४१।२३	३०।५२	५।५०	६।४०	६।४९	२१	४
५	बु	२२।१३	" २।३८	रो. ३२।४१	मं. ६।४१	आ १०।३	बा. २२।१३	वृष	२१।४०।२७	३०।५६	५।४९	६।४१	६।४५	२२	५
६	बृ.	२७।४५	" ४।४२	मृ. ३८।४२	ग. ९।४७	सौ. ११।३५	तै. २७।४५	वृ. ५।२७	२२।३९।२१	३१।००	५।४८	६।४२	६।४१	२३	६
७	शु.	३१।५७	स. ६।१४	आ. ४४।४०	" ११।३९	शो. १२।५०	व. ३१।५७	मिथुन	२३।३८।३५	३१।४	५।४७	६।४३	६।१७	२४	७
८	श.	३५।५६	रा. ८।८	पु. ४९।५१	" १।४२	अ. १३।३५	वि. ३।५६	मि. ३३।३२	२४।३७।३९	३१।८	५।४६	६।४४	६।३	२५	८
९	र.	३५।४७	" ७।५२	पु. ५३।५७	" ३।२०	सु. १३।३५	बा. ५।३७	कर्क	२५।३६।२८	३१।४२	५।४५	६।४५	६।०	२६	९
१०	सो.	४०।३०	" ९।५७	श्ले. ५६।२२	" ४।३०	धृ. १२।४१	तै. ७।५४	क. ५६।५२	२६।३५।४७	३१।४६	५।४५	६।४५	५।५७	२७	१०
११	मं.	४०।५३	" १०।५	म. ५८।३१	" ५।८	शू. ११।४७	व. १०।४२	सिंह	२७।३४।६	३१।२०	५।४४	६।४६	५।५४	२८	११
१२	बु	३९।५९	" ९।४३	पू. ५८।५६	" ५।४७	गं. ९।५३	व. १०।२६	सिंह	२८।३२।५४	३१।२४	५।४३	६।४७	५।५१	२९	१२
१३	बृ.	३७।४८	" ८।४९	उ. ५८।४१	" ४।५८	वृ. ३।५९	कौ. ८।५६	सिं. १३।४५	२९।३१।४२	३१।२८	५।४२	६।४८	५।४८	३०	१३
१४	शु.	३४।४४	" ७।३६	ह. ५६।२६	" ४।४६	व्य.५३।३५	ग. ६।४६	कन्या	०।३०।३०	३१।३२	५।४२	६।४८	५।४५	३१	१४
१५	श.	३०।३८	दि. ५।५६	चि. ५३।५०	" ३।४३	ह. ४७।४७	वि. २।४१	क २५।८	१।२९।८	३१।३६	५।४१	६।४९	मे. ७।८	१	१५

विशेष कथन – प्रत्येक प्राणीक हृदयकें प्रफुल्लित कैनिहार ओ प्राकृति नूतन साज-शृंगारक रचयिता वसन्तक शुक्लपक्ष तथा प्रकाशमय मध्याह्नक समय प्रकट होगय वास्तवमे मर्यादा पुरुषोत्तम भगवान रामक अनुरूप अछि। हुनक प्राकट्य हेतु एहिसँ अधिक उपयुक्त अन्य कोन समय भ सकैत छल? **रामनवमीक दिन** – उपवासादि कार्य तप मानल गेल अछि आ पंचामृत स्नान, प्रतिमार्चन तथा हवन आदि यज्ञ आओर प्रतिमा दान, ब्राह्मण-भोजनादि त दान मानले गेल (यज्ञोदानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् – गीता) – असकृज्जलपानाच्च सकृत्ताम्बूलभक्षणात्। उपवासः प्रणश्येत दिवास्वापाच्च मैथुनात्। अशोककलिका ह्यष्टौ ये पिबन्ति पुनर्वसौ। चैत्रे मासि सिताष्टम्यां न ते शोकमवाप्नुयुः। – लिंगपुराण। **अशोककलिकापान - मन्त्र:** – त्वमशोककराभीष्ट मधुमाससमुद्भव। पिबामि शोकसन्तप्तो मामशोकं सदा कुरु। **नन्दिपुराण** – ये वापीमथवा कूपं देशे तोयविवर्जिते। खानयेत् स दिवं याति बिन्दौ बिन्दौ शतं समाः॥ **उच्छिष्टे घृतं न भक्षणीयं तदुक्तं स्मृतिसारे – ताम्रपात्रे पयःपानमुच्छिष्टे घृतभोजनम्। दुग्धे च लवणं दद्यात्सद्यो गोमांसभक्षणम्॥**

चैत्रशुक्लपक्ष:।

संवत् २०५२, शक: १९१६-१७, सन् १४०२ साल, अं. अप्रिल १९९५ ई.।

रतौ सुप्तोत्थिते स्नाते भुक्ते वान्ते च सङ्करे। सभायां विदुषां राज्ञां कुर्यादाचमनं बुधः॥

अं. ता.	
१	दं. ति. ४।५७ उ.। गं. १२।४९ या.। **पूर्वास्तो बुध: १२।१६। वक्री गुरु: ५७।५५। अग्नुग्रारम्भ: ५७।५५ उ.। अप्रिल - ४।**
२	दं. ति. ७।५८ या.। सुतीस्नानम्। पश्चिमाश्विना यात्रा।
३	मं. ४४।२५ उ.। • **वासन्तीयनवरात्रारम्भ:** दुर्गोत्सवः, कलशस्थापनम्। पञ्चकान्तः (भदवा) ९४९ उ.। चन्द्रदर्शनम्।
४	म. १६।४८ या.। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
५	पूर्वदिशि यात्रा - मध्यमा। सूर्यषष्ठीव्रतस्य पूर्वदिनकृत्यम् (खरना)।
६	पश्चिमदिशि यात्रा दि. घं. ७ मि. ५९ उ.। **वासन्तीयसूर्यषष्ठीव्रतम्। सायंकालीनार्घदानम्।** बिल्वाभिमन्त्रणम्।
७	म. ३१।५७ उ.। **सूर्यषष्ठीव्रतस्य प्रातःकालीनार्घदाने पारणं च।** पत्रिकाप्रवेशः। निशापूजा।
८	म. ३।५६ या.। पश्चिमदक्षिणयोर्यात्रा। **अशोकाष्टमी** ८। अशोककलिकापानम्। ब्रह्मपुत्रस्नानम्। महाष्टमीव्रतम्।
९	**श्रीरामनवमीव्रतम्।** श्रीहनुमद्ध्वजारोपणम्। महानवमीव्रतम्।
१०	गं. ४५।५२ उ.। विजयादशमी। अपराजितापूजा। देवीविसर्जनम्।
११	म. १०।४२ उ. ४०।५३ या.। गं. ००।५२ या.। **कामदा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।** सुतीस्नानम्।
१२	श्रीविष्णु १२। गोघृतेन पारणा। **स्वाती २ च. राहु: अश्वि. ४ च. केतु: २०।१८।**
१३	**धुवक्षय: दं. ५५।१३।** प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। मासान्तः।
१४	म. ३४।४४ उ.। **अश्विन्यां मेषे रवि:** १३।४२ मु. ३० फलं साम्यं पवविषुव सं. पु. दि. घं. १२ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। **श्रीमहावीरजयन्ती।** (सतुआईन) अम्बेदकरजयन्ती।
१५	म. २।४२ या.। चैत्री पूर्णिमा - १५। क्षेत्रस्नानम्। मन्वादिः। गोष्ठानये सतसगाः। गोष्ठलये सत्संग्रहश्च॥ **जूड़शीतल। इन्धनस्थापनम्, ग्रस्तोदितचन्द्रग्रहणं स्पर्श:** २८।३५ **मोक्ष:** ३३।२९।

चै.शु. १ श. मि. मा. ४५।२०		
र.	११।४७।४४।१९	५९।४१
मं.	३।२०।२२।३६	४।२१ मा.
बु.	११।००।४।३०	१०८।५३
वृ.	७।२१।३८।२	००।३६व
शु.	१०।८।४७।४०	७४।४०
श.	१०।२४।००।२२	७।०२
के.	०।४३।४८।४४	३।४१
रा.	६।४३।४८।४४	३।४१
अ.	२२।२६।२०	

आकाशक बात – (काल – दक्षिणमे)।

सौम्यायन – याम्य – याम्यगोल, वसन्त ऋतु, अशुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, मं. वृ. शु. पूर्वोदित, श. पश्चिमास्त। ता. १ के बु. पूर्वास्त।

मौसम – एहि पक्षमे तापमान अधिक, वात-प्रकोप सेहो रहत। मौसम अप्रिय।

वैशाखकृष्णपक्षः।

संवत् २०५२, शकः १९१७, सन् १४०२ साल, अं. अप्रिल १९९५ ई.।

पूर्वं पक्षकेंद्रुस्मात् यादृशं समझना। तादृशं कनेन् पुनं ततः पक्षेन् पति प्रिकम्॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्यांशाः मी.मे. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	मी.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	र.	२५।४०	दि. ३।५६	स्वा.५०।३२	ग. १।५३	व. ४०।२५	कौ.२५।४०	तुला	२।२७।५३	३१।४०	५।४०	६।२०	७।४	२	१६
२	चं.	२०।१२	" १।४४	वि. ४६।४६	" १२।२१	वि. ३३।७	ग. २०।१२	तु. ३२।४३	३।२६।२८	३१।४४	५।३९	६।२१	७।००	३	१७
३	मं.	१४।१९	" ११।२२	अ. ४२।४३	" १०।४३	व्य. २५।३२	वि. १४।१९	वृश्चिक	४।२५।३	३१।४८	५।३८	६।२२	६।५६	४	१८
४	बु.	८।१६	" ८।५१	ज्ये. ३८।३३	" ९।३	व. १७।४९	बा. ८।१६	वृ. ३८।३३	५।२३।३८	३१।५२	५।३८	६।२२	६।५२	५	१९
५	बृ.	२।११	प्रा. ६।२१	मू. ३४।३०	" ७।२५	प. १०।९	तै. २।११	धनु	६।२२।१३	३१।५६	५।३७	६।२३	६।४८	६	२०
७	शु.	५०।५६	रा. १।५८	पू. ३०।४९	दि. ५।५६	शि. २।४१	वि. २२।३४	ध. ४५।१	७।२०।४८	३१।५९	५।३६	६।२४	६।४४	७	२१
८	श.	४६।४	" १२।१	उ. २७।३९	" ४।४०	सा. ४८।५९	बा. १८।३०	मकर	८।१९।२२	३२।२	५।३६	६।२४	६।४०	८	२२
९	र.	४२।५	" १०।२५	श्र. २५।१५	" ३।४१	शु. ४३।२	तै. १४।५	म. ५४।२७	९।१७।३८	३२।४	५।३५	६।२५	६।३६	९	२३
१०	चं.	३९।१	" ९।१०	ध. २३।४०	" ३।२	शु. ३७।५१	व. १०।३३	कुम्भ	१०।१५।५४	३२।९	५।३४	६।२६	६।३२	१०	२४
११	मं.	३७।००	" ८।२२	श. २३।७	" २।४९	ब्र. ३३।२९	व. ८।००	कुम्भ	११।१४।१०	३२।१२	५।३४	६।२६	६।२८	११	२५
१२	बु.	३६।१२	" ८।२	पू. २३।४६	" ३।३	ऐ. ३०।८	कौ. ६।३६	कु. ८।३६	१२।१२।२६	३२।१५	५।३३	६।२७	६।२४	१२	२६
१३	बृ.	३६।४१	" ८।१२	उ. २५।४१	" ३।४८	वै. २७।४६	ग. ६।३२	मीन	१३।१०।४१	३२।१८	५।३२	६।२८	६।२०	१३	२७
१४	शु.	३८।३१	" ८।५६	रे. २८।५२	" ५।५	वि. २६।२८	वि. ७।३६	मी. २८।५२	१४।८।५६	३२।२१	५।३२	६।२८	६।१६	१४	२८
३०	श.	४१।२३	" १०।४	अ. ३३।९	सं. ६।४७	प्री. २५।५९	च. ९।५७	मेष	१५।७।११	३२।२४	५।३१	६।२९	६।१२	१५	२९

अं. ता.	वैशाखकृष्णपक्षः
१६	मीने शुक्रः ५९।३६। सूतीस्नानम्। इन्धनस्थापनम्।
१७	प. ४७।१९ उ.। गृहारम्भदिनमनुराधायाम्। इन्धनस्थापनम्।
१८	प. १४।१९ या.। पश्चिमदिशि यात्रा।
१९	गं. ३२।३३ उ. ४७।३३ या.।
२०	षष्ठीक्षयः दं. ५२।११ दति. २।११ उ. ५४।१२ या.। प. ५४।१२ उ.। भरण्यां शुः ३७।११। पूर्वोत्तरयोर्यात्रा।
२१	सिद्धक्षयः दं. ५२।५३। प. २२।३४ या.।
२२	मद्यनिर्माणदिनम्।
२३	पञ्चकारम्भः (पदवा) २५।१५ उ.। कुँवरसिंहजयन्ती।
२४	प. १०।३३ उ. ३९।१ या.। पश्चिमदिशि यात्रा दशाम्याम्।
२५	वरूथिनी एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
२६	पश्चिमोदितो बुधः १५।२३। पश्चिमदिशि यात्रा। विपणिव्यापारदिनम्।
२७	प. ३६।४१ उ.। भरण्यां रविः ५५।१६। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्।
२८	प. ७।३६ या.। गं. १६।५२ उ. ३१।५२ या.। पुष्यकशुद्धिः। शुद्धारम्भः ५७।५५ उ.। कृत्ते बुधः १४।२२। चतुर्दशी १४ व्रतम्। पञ्चकान्तः (पदवा) २८।५२ उ.।
२९	वैशाखी अमा - ३०। पार्वणम्।

वै. कृ. ८ श. मि. मा. ४६।१		
र.	०।८।१९।२२	५८।२५
मं.	३।२३।५४।००	१९।१२
बु.	०।१८।२७।३६	१२३।५०
बृ.	७।२१।१३।३०	३।४६ व.
शु.	११।५।०।४०	७२।४७
श.	१०।१६।३०।३२	६।१४
के.	०।१२।७।३८	३।११
रा.	६।१२।७।३८	३।११
अ.	२२।२६।२४	

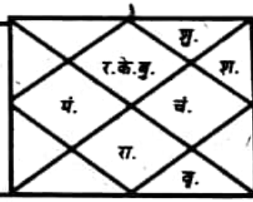
वै. कृ. ३० श. मि. मा. ४६।२२		
र.	१।१५।७।११	५८।९
मं.	३।२५।५३।१७	२२।२३
बु.	०।२८।३६।११	११३।५३
बृ.	७।२०।३२।३१	४।५३ व.
शु.	११।१३।२७।३६	७३।१
श.	१०।२७।१२।४३	५।५०
के.	०।११।४५।२२	३।११
रा.	६।११।४५।२२	३।११
अ.	२२।२६।२५	

विशेष कथन -- देवालय, जलाशय, गृहारम्भमे राहुमुख-ज्ञान – देवालयमे मीनक सूर्यसँ ३-३ मास मी. मे. वृ. मे ईशान, मि. क. सिं. मे वायव्य, क. तु. वृ. मे नैऋत्य, ध. म. कु. मे आग्नेय। जलाशयारम्भमे मकरक सूर्यसँ ३-३ मास तथा गृहारम्भमे सिंहक सूर्यसँ ३-३ मास उपर्युक्त दिशामे राहुक मुह रहैत छैक। यत्र राहुमुखं तत्पृष्ठकोणे खातं शुभं भवति। पृष्ठदिशा – ई. वा. नै. अ. कोण मुहक क्रमशः – अ. ई.वा.नै. मानल जाइछ। **इष्टिकारम्भः** – उत्तराश्विशिवे पुष्ये ज्येष्ठान्ते रोहिणीकरे। स्थिरेऽह्निऽर्के गुरौ मन्दे इष्टिकारम्भणं चरेत्॥ तथा गेहे सुधालेपः इष्टिकारम्भणादिषु॥ **वारिपूर्णघटदानविधिः** – वारिपूर्णघटाय नमः ३। कुशोपरि ब्राह्मणाय नमः३। घटं सिक्त्वा ओमद्येत्यादि मेषार्कसंक्रमणप्रयुक्तपुण्याहे पुण्यकाले वा अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणो मम स्वर्गकामो मेषार्क व्याप्य प्रत्यहं घटपरिमितजलं वरुणदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणायाहं ददे; ततो दक्षिणां दत्वा पठेत् – "एष धर्मघटो नित्यं ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः। अस्य प्रसादात् सफला मम सन्तु मनोरथाः। ददाति यो हि मेषार्के सक्तूनम्बुघटान्वितान्। पितृनुद्दिश्य विप्रेभ्यः सर्वपापैर्विमुच्यते॥ "प्रपा कार्या च वैशाखे देवे देया गलन्तिका॥"

आकाशक बात – (काल – दक्षिणमे)।

सौम्यायन – सौम्यगोल, वसन्त ऋतु, अशुद्ध-शुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, मं. वृ. शु. पूर्वोदित, श. पश्चिमास्त, बु. पूर्वास्त, ता. २६ के बु. पश्चिमोदित।

मौसम – पक्षक पूर्वार्द्धमे साधारण समय रहत, उत्तरार्द्धमे तापमान आ वातप्रकोप अधिक होयत, समय साधारण रहत।

वैशाखशुक्लपक्षः।

संवत् २०५२, शकः १९१७, सन् १४०२ साल, अं. अप्रिल-मई १९९५ ई.।
करे कर्टके वैव पावने ताम्रपजने अश्वत्थवटयोर्नु इन्दतं न पक्षंनुः॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. द. प.	सूर्याशाः मी. राशी	दि. मी. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	मी.लग्न घं. मि.	वै. गते	अं. ता.	वैशाखशुक्लपक्षः।
१	र.	५५।२२	ग. ११।४०	भ. ३८।३४	रा. ९।२१	आ. २६।२७	कि. १३।२८	मे. ५५।५	१६।५।२४	३२।२७	५।३१	६।२९	६।९	१६	३०	रेवत्यां शुक्रः ४८।२३। इन्धनस्थापनम्।
२	सो.	५०।३	" १।३१	कृ. ४४।३८	" ११।२१	सौ. २७।३०	बा. १७।४३	वृष	१७।३।२७	३२।३०	५।३०	६।३०	६।६	१७	१	चन्द्रदर्शनम्। मई - ५। नि. विवाहः। इन्धनस्थापनम्। हिरागमनं रोहिण्याम्।
३	मं.	५५।२४	" ३।३५	रो. ५१।२१	" १।५७	शो. २८।५८	तै. २२।३९	वृष	१८।२।२०	३२।३३	५।२९	६।३१	६।३	१८	२	अक्षय-तृतीया। सत्ययुगादिः। सूतीस्नानम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा। छन्दोगानामुपाकर्म। इन्धनस्थापनम्।
४	बु.	६०।००	अहोरात्र	मृ. ५७।४२	" ४।३४	अ. ३०।३४	व. २७।४७	वृ. २४।२७	१८।५९।२३	३२।३६	५।२९	६।३१	६।००	१९	३	भ. २७।४७ उ.। इन्धनस्थापनम्।
४	बृ.	००।२९	प्रा. ५।३६	आ. ६०।००	अहोरात्र	सु. ३१।५६	वि. ०।२९	मिथुन	१९।५७।२६	३२।३९	५।२८	६।३२	५।५७	२०	४	भ. ००।२९ प्रा.। उपनयनम्। इन्धनस्थापनम्।
५	शु.	५।००	" ७।२८	आ. ३।५२	दि. ७।२	धृ. ३२।५५	बा. ५।००	मि. ५४।२३	२०।५५।२९	३२।४२	५।२८	६।३२	५।५४	२१	५	द. ति. ५।०० उ.। इन्धनस्थापनम्।
६	श.	८।५३	" ९।००	पु. ११२	" ९।५१	शू. ३३।९	तै. ८।५३	कर्क	२१।५३।३१	३२।४४	५।२७	६।३३	५।५१	२२	६	द. ति. ८।५३ वा.। इन्धनस्थापनम्।
७	र.	११।३९	" १०।६	पु. १३।३३	" १०।५१	गं. ३२।२९	व. ११।३९	कर्क	२२।५१।२३	३२।४८	५।२६	६।३४	५।४८	२३	७	भ. ११।३९ उ. ४२।४५ वा.। जाह्नवी ७। हिरागमनम्।
८	सो.	१३।२०	" १०।४६	श्ले. १६।४४	" १२।८	वृ. ३०।५३	व. १३।२०	क. १६।४४	२३।४९।२५	३२।५१	५।२६	६।३४	५।४५	२४	८	गं. ५।४४ उ. २०।४४ वा.।
९	मं.	१३।३९	" १०।५३	म. १८।३९	" १२।५३	ध्रु. २८।२६	कौ. १३।३९	सिंह	२४।४७।१६	३२।५४	५।२५	६।३५	५।४२	२५	९	श्रीजानकीनवमी ९। विषहरस्यादिनिर्माणदिनम्।
१०	बु.	१२।४२	" १०।३१	पू. १९।२९	" १।९	व्या. २४।३९	ग. १२।४२	सिं. ३४।२०	२५।४४।५७	३२।५७	५।२५	६।३५	५।३८	२६	१०	भ. ४२।३७ उ. उपनयनम्। पुंसवनम्, नि. विवाहः। हिरागमनम्। गृहप्रवेशो वास्तुश्च।
११	बृ.	१०।३१	" ९।३६	उ. १८।४६	" १२।४९	ह. २०।६	वि. १०।३१	कन्या	२६।४२।४८	३३।००	५।२४	६।३६	५।२५	२७	११	भ. १०।३१ वा.। कृत्तिकायां रविः ४३।४२। मेषे शुक्रः ५१।१६। मोहिनी ११ व्रतं सर्वेषाम्। उपनयनम्, नि. विवाहः, द्विरागमनम्, गृहप्रवेशो वास्तुश्च।
१२	शु.	७।२६	" ८।२७	ह. १७।२१	" १२।२५	व. १४।४३	बा. ७।२६	क. ४५।५७	२७।४०।३९	३३।३	५।२३	६।३७	५।३२	२८	१२	श्रीमधुसूदन द्वादशी। कुशोदकेन पारणा। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। नि. विवाहः, द्विरागमनम्, गृहप्रवेशः।
१३	श.	३।९	" ६।३९	चि. १४।४४	" ११।२७	सि. ८।४२	तै. ३।९	तुला	२८।३८।३०	३३।६	५।२३	६।३७	५।२९	२९	१३	चतुर्दशीक्षयः द. ५४।५८। भ. ५८।७ उ.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। गृहप्रवेशो वास्तुश्च।
१५	र.	५२।३५	रा. ३।२४	स्वा. ११।३८	" १०।२	व्य. १।५७	वि. २५।२५	तु. ५३।५३	२९।३५।५९	३३।२०	५।२२	६।३८	५।२६	३०	१४	वरीयान्योगः द. ५२।५०। भ. २५।५५ वा.। वैशाखी ५ पूर्णिमा - १५। क्षेत्रस्नानम्। बुद्धपूर्णिमा। मासान्तः। वाक्सुवर्णादिकर्तव्यविशेषः कर्मादिः। इन्धनस्थापनम्।

विशेष ज्ञातव्य -- अक्षय तृतीया वसन्तमे होइछ। भारतीय धार्मिक प्रथाक अनुसार पहिने दान आओर पश्चात् भोजनक नियम अछि तदनुसार कृषिप्रधान देशक हेतु ई ऋतु दान करबाक लेल प्रशस्ततर अछि। एहि तृतीयामे गंगादि तीर्थस्नान, तर्पण, श्राद्ध तथा अनेक प्रकारक दान अनन्तफलद होइछ। नृसिंहावतार – भगवानक १० अथवा २४ अवतारमे चारिटा मुख्यतया अनुग्रहावतार छथि – राम, कृष्ण, नृसिंह तथा वामन। एहि हेतु वैष्णवक ओतय चारिटा जयन्ती महोत्सव विशेष मान्य अछि। भगवान् नृसिंह भक्त प्रह्लादक रक्षा और दुष्ट दैत्य हिरण्यकशिपुक वधक हेतु अवतीर्ण भेल छलाह। प्रह्लादक कथासँ सब परिचिते छथि। श्रीनृसिंह भगवानक कथनानुसार, प्रह्लाद पूर्व कल्पमे ब्राह्मण छलाह, पढल-लिखल नहि छलाह, नाम छलन्हि – वासुदेव; आ' दुश्चरित्र छलाह। मुदा पूर्व जन्ममे भगवानक व्रती छलाह। व्रतक प्रभावसँ हुनकामे भक्ति भेलैन्हि आ हुनक अत्यन्त प्रिय भेलाह। एहि पक्षमे श्रीजगज्जननी जानकीजीक जन्म मिथिलामे भेल छैन्हि। **वर्षाक शकुन - लोष्ट परीक्षा** – "पूर्णकुम्भाद्घटस्थाप्यं मृत्पिण्डानां चतुष्टयम्। आषाढादिचतुर्मासनामांचिह्नं पृथक् कृतम्॥ कुम्भे सत्रवज्जलेनार्द्रा॰यावन्तः पिण्डिका मृदः। वृष्टिस्तावत्सु मासेषु शुष्के पिण्डे न वर्षणम्॥"

आकाशक बात – (काल – दक्षिणमे)।

सौम्यायन – सौम्यगोल, वसन्त ऋतु, शुद्ध-समय। सब ग्रह मार्गी, मं. बृ. शु. पूर्वोदित, बु. पश्चिमोदित, श. पश्चिमास्त।

मौसम – एहि पक्षमे प्रचण्ड वात आ तापमान अधिक रहत। उत्तरार्द्धक अन्तमे साधारण समय (मध्यम) होयत। मौसम प्रतिकूल।

वै. शु. ६ श. मि. मा. ४६।२२		
र.	०।२१।५३।३१	५७।५६
मं.	३।२८।२१।५६	२४।४९
बु.	१।२०।२७।३१	९०।३८
बृ.	७।२९।५६।२	६।२ व.
शु.	११।२१।५५।३४	७३।२४
श.	१०।२७।५२।२३	५।२६
के.	०।२१।२३।७	३।२१
रा.	६।२१।२३।७	३।२१
अ.	२२।२६।२६	

वै. शु. १३ श. मि. मा. ४६।११		
र.	०।२८।३८।३०	५७।४२
मं.	४।००।४७।२३	२६।४४
बु.	१।२८।४५।४०	५६।४१
बृ.	७।२९।२३।२२	६।४१ व.
शु.	०।०।२३।४६	७३।२९
श.	१०।२८।२८।३४	४।५७
के.	०।२१।००।५१	३।२१
रा.	६।२१।००।५१	३।२१
अ.	२२।२६।२७	

ज्येष्ठकृष्णपक्ष:। संवत् २०५२, शक: १९१७, सन् १४०२ साल, अं. मई १९९५ ई.।

लवणं खदिरं तांबं गोरसं वह्निजंगमम्। हस्तादस्ते न दातव्यं हन्ति पुण्यं पुराकृतम्॥

ति.	वा.	तिथय: दं. प.	घंटा. मि.	नक्षत्राणि र. दं. प.	घं. मि.	योगा: यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशय: रा. द. प.	सूर्यांशा: मे.वृ. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	वृ.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.	ज्येष्ठकृष्णपक्ष:।
१	चं.	४६।३७	ग. १२।००	वि. ७।५८	दि. ८।३२	ध. ४७।१९	बा. १७।३६	वृश्चिक	००।३३।२८	३३।१३	५।२१	६।३९	५।२३	३१	१५	वृषे रवि: १०।१३ मु. १५ फलं महर्घं विष्णुपदी सं. पु. काल: दि. घं १२ बा.। इन्धनस्थापनम्।
२	मं.	४०।२९	" ९।३३	अ. ३।५४	" ६।५५	शि. ३९।४९	तै. १३।३३	वृ. ५७।४५	१।३०।५७	३३।१६	५।२१	६।३९	वृ.७।२	१	१६	ज्येष्ठाक्ष्य: दं. ५५।५०। गं. ५३।४५ उ.। सूतीस्नानम्। मासादि:। इन्धनस्थापनम्।
३	बु.	३४।२१	" ७।४	मू. ५५।४२	रा. ३।३७	सि. ३२।४	व. ७।२५	धनु	२।२८।२६	३३।१९	५।२०	६।४०	६।५८	२	१७	द. ति. ३४।२१ उ.। प. ७।२५ उ. ३४।२१ या.। गं. ८।४५ या.। गृहारम्भदिनम्।
४	बृ.	२८।२५	दि. ४।४२	पू. ५१।५५	" २।६	सा. २४।३८	व. १।२३	धनु	३।२५।५५	३३।२२	५।२०	६।४०	६।५४	३	१८	द. ति. २८।२५ या.। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
५	शु.	२२।५६	" २।२९	उ. ४८।३६	" १२।४५	शु. १७।२७	तै. २२।५६	ध. ६।६	४।२३।२४	३३।२५	५।१९	६।४१	६।५०	४	१९	उपनयनम्। पुंसवनम्। नि. विवाह:। बीजवपनम्।
६	श.	१७।५८	" १२:२९	श्र. ४६।००	" ११।४२	शु. १०।४८	ब. १७।५८	मकर	५।२०।५२	३३।२८	५।१८	६।४२	६।४६	५	२०	प. १७।५८ उ. ४५।५६ या.। पञ्चकारम्भ: (भद्वा) ४६।०० उ.।
७	र.	१३।५३	" १०।५१	ध. ४४।१४	" ११।००	ब्र. ४।४८	ब. १३।५३	म. १५।१७	६।१८।२७	३३।३०	५।१८	६।४२	६।४२	६	२१	ऐन्द्राक्ष्य: दं. ५४।४१। बीजवपनम्।
८	चं.	१०।४२	" ९।३५	श. ४३।२८	" १०।४१	वै. ५५।१	कौ. १०।४२	कुम्भ	७।१६।१	३३।३२	५।१८	६।४२	६।३८	७	२२	धरण्यां शुक्र: ५३।५५। शिशोर्दुग्धपानम्।
९	मं.	८।२८	" ८।४०	पू. ४३।५२	" १०।५०	वि. ५१।३०	ग. ८।२८	कु. २८।४६	८।१३।३५	३३।३४	५।१७	६।४३	६।३४	८	२३	प. ३८।४ उ.। वक्री बुध: ६।५१। पश्चिमदिशि यात्रा।
१०	बु.	७।४०	" ८।२१	उ. ४५।३०	" ११।२९	प्री. ४९।००	वि. ७।४०	मीन	९।११।९	३३।३६	५।१७	६।४३	६।३०	९	२४	प. ७।४० या.। नि. विवाह:। शिशोर्दुग्धपानम्।
११	बृ.	८।२	" ८।२९	रे. ४८।२४	" १२।४८	आ. ४७।३२	बा. ८।२	मी. २८।२४	१०।८।४३	३३।३८	५।१६	६।४४	६।२६	१०	२५	गं. ३६।२४ उ. ५१।२४ या.। अपरा एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। नि. विवाह:।
१२	शु.	९।४९	" ९।१२	अ. ५२।२८	" २।१५	सौ. ४६।५८	तै. ९।४९	मेष	११।६।१७	३३।४०	५।१६	६।४४	६।२२	११	२६	पश्चिमास्तो गु: ३९।१६। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। पारस्करमतेन नि. विवाह:।
१३	श.	१२।३६	" १०।१८	भ. ५७।३९	" ४।२०	शो. ४७।१८	व. १२।३६	मेष	१२।३।५१	३३।४२	५।१६	६।४४	६।१८	१२	२७	प. १२।३६ उ. ४४।३३ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
१४	र.	१६।३०	" ११।५१	कृ. ६०।००	अहोरात्र	अ. ४८।२१	श. १६।३०	मे. १४।८	१३।१।६	३३।४४	५।१५	६।४५	६।१४	१३	२८	विषरात्रनिर्माणदिनम्।
३०	चं.	२१।६	" १।४१	कृ. ३।३६	दि. ६।२९	सु. ४९।५७	ना. २१।६	वृष	१३।५८।२१	३३।४५	५।१५	६।४५	६।१०	१४	२९	ज्येष्ठी अमा - ३०। पार्वणम्। वटसावित्रीव्रतम्। सोमवारीव्रतम्। सोमवत्यमा। नि. विवाह: प्रतिपदि।

विशेष कथन — बहुविवाह दोषमाह (कालिका पुराणे) — बहुदार: पुमान् यस्तु रागादेकां भजेत् स्त्रियम्। स पापभाक् स्त्रीजितश्च तस्यारीर्यं सनातनम्॥ यद्दुखं जायते स्त्रीणां स्वाम्यसंयोगजं विभो। न तस्य सदृशं दुःखं किञ्चिदन्यत्र विद्यते॥ **असमयसंयोग निषेध:** — सर्वदा यो दिवारात्री सन्ध्यायां वनितारत:। सेवते सुरतं तास्मन् राजयक्ष्मा वासिष्यति। अतएव असमय, दिनमे, प्रातः वा सन्ध्या समय स्त्री-संयोग सर्वथा निषेध कएल गेल अछि। उक्त समयमे स्त्री संयोगसँ राजयक्ष्मा (टी.बी.) रोगक संग-संग आयु ओ स्वास्थ्यक हानि होइछ।

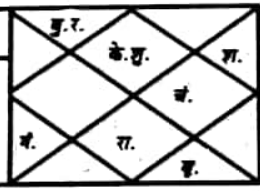
ऋतुमती स्त्रीक संग पहिल, दोसर ओ तेसर दिन संस्पर्श त्याग करी। चारिम दिन स्वामीक संस्पर्शमे ऋतुमती स्त्री **आर्चकि**। पाँचम दिनमे देवता-पितरक कार्य योग्य ऋतुमती स्त्री होइत छथि। कारण, भार्यामित्रकथन अछि — "प्रथमेऽहनि चाण्डाली द्वितीये ब्रह्मघातिनी। तृतीये रजकी प्रोक्ता चतुर्थेऽहनि शुद्ध्यति।" व्यासदेवक वाक्य — "भर्तृस्पृश्या चतुर्थेऽह्नि स्नानेन स्त्री रजस्वला। पञ्चमेऽहनि योग्या स्याद्दैवे पित्र्ये च कर्मणि॥"

ज्ये. कृ. ६ श. मि. मा. ४६।४४		
र.	१५।२०।५२	५७।३२
मं.	४।३।३६।५०	२८।४४
बु.	१।२३।३०।१८	१८।२३
बृ.	७।१८।२५।१२	७।२९ व.
शु.	०।८।५२।५५	७३।४३
श.	१०।२९।११।१६	४।३६
के.	०।१०।३८।३६	३।११
रा.	६।१०।३८।३६	३।११
अ.	२२।२६।२८	

आकाशक बात — **(काल - पश्चिमम)।**

सौम्यायन — सौम्यगोल, ग्रीष्म ऋतु, शुद्ध-समय, सब ग्रह मार्गी, मं. बृ. शु. पूर्वोदित, बु. पश्चिमोदित, श. पश्चिमास्त। ता. २३ के बुध वक्री, ता. २६ के गु. पश्चिमास्त।

मौसम – एहि पक्षक पूर्वार्द्धमे साधारण समय रहत। उत्तरार्द्धमे तापमान अधिक। समय समान।

ज्ये. कृ.१३ श. मि. मा. ४६।५१		
र.	१।१२।३।५१	५७।१९
मं.	४।६।३९।५८	३०।२०
बु.	१।२४।१६।२६	१४।२१व.
बृ.	७।१७।३३।२९	७।५२ व.
शु.	०।१७।२२।२६	७३।५०
श.	१०।२९।३०।२९	३।५७
के.	०।१०।१६।२०	३।११
रा.	६।१०।१६।२०	३।११
अ.	२२।२६।२९	

ज्येष्ठशुक्लपक्षः।

संवत् २०५२, शाकः १९१७, सन् १४०२ साल, अं. मई-जून १९९५ ई.।

तिलोद्वर्ती तिलस्नायी तिलहोमी तिलोदकी। तिलभुक् तिलदाता च षट्तिला पापनाशिनी॥

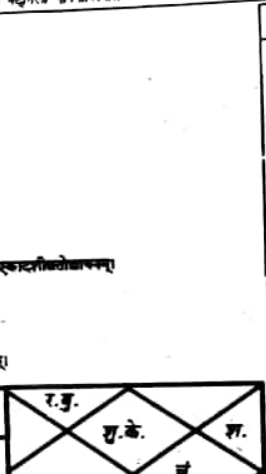
ति.	वा.	तिथयः दं. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः वृ. राशौ	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	वृ.लग्न घं. मि.	ने. ज्यै.	अं. ता.	
१	मं.	२६।८	दि. ३।४२	रो. १०।८	दि. ९।१७	धृ. ५१।२१	ब. २६।८	वृ. ४३।२१	१४।५५।३६	३३।४६	५।१५	६।४५	६।७	१५	३०	चन्द्रदर्शनम्। वक्री बुधः ६।४३। सूतीस्नानम्।
२	बु.	३१।९	" ५।४३	मृ. १६।३९	" ११।५५	शू. ५३।००	कौ. ३१।९	मिथुन	१५।५२।५१	३३।४७	५।१५	६।४५	६।४	१६	३१	स्वाती १ च. राहुः अश्वि. ३ च. केतुः ११।४९। दक्षिणपश्चिमयोर्यात्रा। अब्धारानम्।
३	बृ.	३५।४७	ग. ७।३३	आ. २२।५५	" २।२४	गं. ५४।८	तै. ३।२८	मिथुन	१६।५०।६	३३।४८	५।१४	६।४६	६।१	१७	१	द. ति. ३५।४७ उ.। रम्भा तृतीया। पञ्चाग्निव्रतम्।
४	शु.	३९।३७	" ९।५	पु. २८।२७	" ४।३७	वृ. ५४।३४	ब. ७।४६	मि. ११।४४	१७।४७।२१	३३।४९	५।१४	६।४६	५।५८	१८	२	द. ति. ३९।३७ या.। म. ७।४६ उ. ३९।३७ या.। उमा चतुर्थी। उमापूजनम्। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
५	श.	४२।२०	" १०।१०	पु. ३३।२	" ६।२७	ध्रु. ५४।८	ब. १०।५९	कर्क	१८।४४।३५	३३।५०	५।१४	६।४६	५।५५	१९	३	मीने शनिः १७।४७। विपणिव्यापारदिनम्।
६	र.	४४।००	" १०।५०	श्ले. ३६।३०	रा. ७।५०	व्या. ५२।४९	कौ. १३।१०	क. ३६।३०	१९।४१।४३	३३।५२	५।१४	६।४६	५।५२	२०	४	गं. २५।३० उ. ४०।३० या.। विषशस्त्रादिनिर्माणदिनम्।
७	सो.	४५।१६	" १०।५५	म. ३८।३९	" ८।४१	ह. ५०।२६	ग. १४।८	सिंह	२०।३८।५१	३३।५४	५।१३	६।४७	५।४९	२१	५	म. ४४।१६ उ.। वृषे शुक्रः ३१।३३।
८	मं.	४३।१७	" १०।३२	पू. ३९।३३	" ९।२	व. ४७।४	वि. १३।४७	सिं. ५४।२९	२१।३५।५९	३३।५६	५।१३	६।४७	५।४६	२२	६	म. १३।४७ या.। पूर्वदिशि यात्रा। विषशस्त्रादिनिर्माणदिनम्।
९	बु.	४२।१०	" ९।४०	उ. ३९।१६	" ८।५५	सि. ४२।४४	बा. १२।१२	कन्या	२२।३३।१६	३३।५७	५।१३	६।४७	५।४३	२३	७	रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
१०	बृ.	३७।४९	" ८।२०	ह. ३७।५२	" ८।२१	व्य. ३७।३३	तै. ९।२८	कन्या	२३।३०।१३	३३।५८	५।१२	६।४८	५।४०	२४	८	मृगशिरसि रविः ३७।१८। श्रीगंगादशहरा। गंगास्नानम्। सूतीस्नानम्। पूर्वदिशि यात्रा। उपनयनम्। मुण्डनम्। नि. विवाहः। गृहप्रवेशः।
११	शु.	३३।३८	दि. ६।३९	चि. ३५।४१	मं. ७।२८	व. ३१।३९	ब. ५।४४	क. ६।४६	२४।२७।२०	३३।५९	५।१२	६।४८	५।३७	२५	९	पूर्वफाल्गुन्यां बुधः १८।५३। निर्जला एकादशी व्रतं सर्वेषाम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा। उपनयनम्, नि. विवाहः मुण्डनम्, गृहप्रवेशः। एकादशीव्रतोद्यापनम्।
१२	श.	२८।३९	" ४।४०	स्वा. ३२।३९	दि. ६।१६	प. २५।५	ब. १।९	तुला	२५।२४।२७	३४।००	५।१२	६।४८	५।३४	२६	१०	त्रिविक्रम द्वादशी। तिलेन पारणा। पश्चिमदक्षिणयोर्यात्रा मध्यमा। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। गृहप्रवेशः।
१३	र.	२३।४	" २।२५	वि. २९।१	" ४।४७	शि. १८।१	तै. २३।४	तु. १४।५५	२६।२१।२७	३४।२	५।१२	६।४८	५।३१	२७	११	चतुर्दशी १४ व्रतम्। भूतायटनम्।
१४	सो.	१७।७	" १२।१२	अ. २५।२	" ३।१२	सि. १०।३५	ब. १७।७	वृश्चिक	२७।१८।२७	३४।३	५।११	६।४९	५।२८	२८	१२	म. १७।७ उ. ४४।२ या.। पूर्वाम्बिका यात्रा। इन्धन (गोरहा) स्थापनम्।
१५	मं.	१०।५७	" ९।३८	ज्ये. २०।५३	" १।३२	सा. ३।१	ब. १०।५७	वृ. २०।५३	२८।१५।२७	३४।४	५।११	६।४९	५।२५	२९	१३	शुभस्य: द. ५२।२३। गं. १४।५३ उ. २९।५३ या.। ज्येष्ठी पूर्णिमा - १५। क्षेत्रस्नानम्। पश्चिमदिशि यात्रा। इन्धन (गोरहा) स्थापनम्।

विशेष कथन — दशहरामे गंगा स्नान — ग्रीष्म ऋतु जकर प्रचण्ड गर्मीसँ युक्त ज्येष्ठ मास — शीतल जलमे साधारण स्नानक हेतु स्वभावतः उपयुक्त अछि, आ गंगाजलमे स्नान त आओर उत्तम होइछ। गंगाजल वस्तुतः स्वाभाविक रूपमे ग्रीष्ममे प्राप्त होइछ, किएक तS गंगोत्रीसँ पिघलल हिमक जल एही ऋतुमे अबैछ। अन्य ऋतुमे हिम पिघलैत गंगाजीक यावन्मात्र जलमे मीलि सकए एकर सम्भावना कम रहैछ। एहि हेतु ज्येष्ठ मासक अभिवर्धमान चन्द्रमासँ युक्त पक्ष एकर उत्पातक समय अछि। भागवतमे लिखल अछि जे गंगा स्नान करनिहार व्यक्तिकें डेग-डेग पर अश्वमेध, राजसूय आदि यज्ञक फल सुलभे रहैत छैन्हि। अन्य महापुराण, महाभारत, रामायण आदिमे गंगाक माहात्म्य भरल पड़ल अछि। आधुनिको विद्वान् गंगाजलक महिमाकेँ पूर्णतः स्वीकार करैत छथि। गंगाक माहात्म्यमे एतेक कहल गेल अछि जे — "तव तटनिकटे यस्य निवासः खलु वैकुण्ठे तस्य निवासः॥" अर्थात् गंगाक तीरक निकट जनिक निवास हो, हुनक निवास वैकुण्ठ अर्थात् स्वर्ग मानल जाइछ।

आकाशक बात — (काल – पश्चिममे)।

सौम्यायन — सौम्यगोल, ग्रीष्म ऋतु, शुद्ध-समय, बु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं.बृ.शु. पूर्वोदित बु.श. पश्चिमास्त।

मौसम — पक्षक पूर्वार्द्धमे तापमान अधिक, उत्तरार्द्धमे छिट-फुट साधारण वृष्टि आ तापमान सेहो हेबत। मौसम अप्रिय।

ज्ये. शु. ५ श. मि. मा. ४६।५५		
र.	१।१८।४४।३५	५७।११
मं.	४।९।५३।१२	३१।२८
बु.	१।२१।५२।४२	३०।४९
बृ.	७।१६।४०।१२	७।५२
शु.	०।२५।५२।५९	७३।५४
श.	१०।२९।५५।५	३।२४
के.	०।१९।५४।४	३।११
रा.	६।१९।५४।४	३।११
अ.	२२।२६।३०	

ज्ये. शु. १२ श. मि. मा. ४७।००		
र.	१।२५।२४।२७	५७।२
मं.	४।१३।१५।४३	३२।४६
बु.	१।१८।१९।३४	-२९।२९
बृ.	७।१५।४६।५९	७।५२
शु.	१।४।२३।५३	७४।१
श.	११।०।१५।४३	२।३९
के.	०।१९।३१।४९	३।११
रा.	६।१९।३१।४९	३।११
अ.	२२।२६।३१	

आषाढकृष्णपक्षः।

संवत् २०५२, शंकः १९१७, सन् १४०२ साल, अं. जुन १९९५ ई.।

पुष्पहस्ते पयोहस्तं तैलाभ्यङ्गे च वो नरः। आर्शाः कुर्वन्नर्तुर्थी नरकगामिनी॥

ति.	वा.	तिथयः दं. प.	तिथयः घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	नक्षत्राणि घं. मि.	योगाः यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशयः रा. दं. प.	सूर्यांशाः वृ.मि.राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	वृ.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.
१	बु.	४।४६	दि. ७।५	मू. १६।४६	दि. ११।५३	शु. ४७।५४	कौ. ४।४६	धनु	२९।४२।२७	३४।५	५।४१	६।४९	५।२२	३०	१४
३	बृ.	५३।४१	रा. २।२७	पू. १२।५२	" १०।२०	ब्र. ४०।४२	व. २५।४९	ध. २७।००	०।९।२७	३४।६	५।४१	६।४९	५।४८	३१	१५
४	शु.	४८।८	" १२।२६	उ. ९।२६	" ८।५७	ऐ. ३३।५८	व. २०।३९	मकर	१।६।२७	३४।७	५।४१	६।४९	मि.७।४२	१	१६
५	श.	४३।५६	" १०।४४	श्र. ६।३९	" ७।५०	वै. २७।४९	कौ. १६।२	म. ३५।४२	२।३।२६	३४।८	५।४०	६।५०	" ७।८	२	१७
६	र.	४०।३६	" ९।२४	ध. ४।४३	" ७।३	वि. २२।२२	ग. १२।४६	कुम्भ	३।००।२१	३४।९	५।४०	६।५०	" ७।४	३	१८
७	चं.	३८।२१	" ८।३०	श. ३।३९	" ६।३८	प्री. १७।४५	वि. ९।२९	कु. ४८।५२	३।५७।४६	३४।४०	५।४०	६।५०	"७।००	४	१९
८	मं.	३७।४८	" ८।५	पू. ३।४४	" ६।४०	आ. १४।३	बा. ७।५०	मीन	४।५४।४१	३४।४१	५।४०	६।५०	"६।५६	५	२०
९	बु.	३७।३२	" ८।४	उ. ४।३७	" ७।४	सौ. ११।२३	तै. ७।२५	मीन	५।५१।१६	३४।४२	५।४०	६।५०	"६।५२	६	२१
१०	बृ.	३९।८	" ८।४८	रे. ७।३७	" ८।४२	शो. ९।४३	व. ८।२०	मी. ७।३७	६।४८।४	३४।४३	५।९	६।५१	"६।४८	७	२२
११	शु.	४२।४८	" ९।५२	अ. ११।३१	" ९।४५	अ. ९।२	व. १०।२८	मेष	७।४४।५६	३४।४४	५।९	६।५१	"६।४४	८	२३
१२	श	४५।३६	" ११।२३	भ. १६।२२	" ११।४२	सु. ९।४४	कौ. १३।४२	मे. ३२।४८	८।४२।५०	३४।४४	५।९	६।५१	"६।४०	९	२४
१३	र.	५०।८	" १।४३	कृ. २२।८	" २।४	धृ. १०।४२	ग. १८।५२	वृष	९।३८।२२	३४।४२	५।४०	६।५०	"६।३६	१०	२५
१४	चं.	५५।९	" ३।४४	रो. २८।३०	" ४।३४	शू. ११।३६	वि. २२।४९	वृष	१०।३५।३४	३४।४१	५।४०	६।५०	"६।३२	११	२६
३०	मं.	६०।००	अहोरात्र	मृ. ३५।३	सं. ७।४१	गं. १३।४७	च. २७।३९	वृ. १।४६	११।३२।३६	३४।४०	५।४०	६।५०	"६।२८	१२	२७
३०	बु.	००।९	प्रा. ५।४४	आ.४२।२२	रा. ९।४३	वृ. १४।५४	ना. ०।९	मिथुन	१२।२९।४७	३४।९	५।४०	६।५०	"६।२४	१३	२८

अं. ता.	
१४	द्वितीया क्षयः द. ५४।००। पूर्वोदितो बुधः ४४।१। मासान्तः पूर्वदिशि यात्रा।
१५	प. २५।४९ उ. ५३।४१ या.। मिथुने रविः ३६।१३ मु. ३० फलं साम्यं षडशीति सं. पु. का. दि. घं. १२ या.। इन्धनस्थापनम्।
१६	मासादिः।
१७	गजाश्वारोहणम्। पञ्चकारम्भः (भदवा) ६।३९ उ.।
१८	प. ४०।३६ उ.। मार्गी बुधः १७।३। शस्यरोपणम् ४।४३ उ.।
१९	द. ति. ३८।२१ उ.। प. ९।२९ या.। वाटिकादिनिर्माणदिनम्। शस्यरोपणम् ३।३९ या.।
२०	द. ति. ३७।४८। या.। पश्चिमदिशि यात्रा। विषरास्त्रादिनिर्माणदिनम्।
२१	गं. ५१।०० उ.। नि. विवाहः। रोगविमुक्तस्नानदिनम्।
२२	प. ८।२० उ. ३९।८ या.। गं. ६।०० या.। आर्द्रायां रविः ३८।१९। स्त्रीपुंसंयोगः। पञ्चकान्तः (भदवा) ७।३७ उ.। पश्चिमोत्तरयोर्यात्रा।
२३	पूर्वोत्तरयोर्यात्रा दि. घं. ९।४५ या.। मोहिनी एकादशी व्रतं सर्वेषाम्।
२४	मकरे शुक्रः ४२।३। विषरास्त्रादिनिर्माणदिनम्।
२५	प. ५०।८ उ.। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्। पूर्वदक्षिणयोर्यात्रा रोहिण्याम्। नि. विवाहः। इन्धनस्थापनम्। गजाश्वारोहणम्।
२६	प. २२।४९ या.। चतुर्दशी १४ व्रतम्। इन्धनस्थापनम्।
२७	आषाढी अमा - ३०। पार्वणम्। इन्धनस्थापनम्।
२८	आषाढी अमा - ३०। इन्धनस्थापनम्।

आ. कृ. ५ श. मि. मा. ४७।४		
र.	२।२।३।२९	५९।५७
मं.	४।१६।४६।५५	३३।३३
बु.	१।१६।७।३४	१२।२३
बृ.	७।१४।५५।२९	७।२२
शु.	१।१२।५५।१९	७।४८
श.	११।००।३१।४४	२४
के.	०।९।९।३३	३।११
रा.	६।९।९।३३	३।११
अ.	२२।२६।३२	

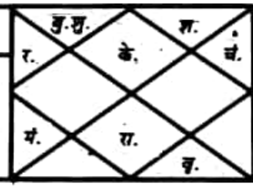
आ. कृ. १२ श. मि. मा. ४७।७		
र.	२।८।४१।५०	५९।५२
मं.	४।२०।२६।२	३४।३८
बु.	१।१७।४१।२४	११।४५
बृ.	७।१४।८।४०	६।४०
शु.	१।२१।२७।४८	७४।४४
श.	११।००।४२।४७	१।२२
के.	०।८।४२।४८	३।११
रा.	६।८।४२।४८	३।११
अ.	२२।२६।३३	

विशेष कथन — आर्द्रासँ १० नक्षत्रक स्त्री संज्ञा छैन्हि। यथा आ. पु. पु. श्ले. म. पू. उ. ह. चि. स्वा.। विशाखा, अनुराधा, ज्येष्ठा नपुंसक संज्ञक, शेष १४ नक्षत्र — मू. पू. उ. श्र. ध. श. पू. उ. रे. अ. भ. कृ. रो. मृ. पुरुष संज्ञक छथि। स्त्री-पुरुष योगमे वर्षा, स्त्रीक-नपुंसक योगमे अनावृष्टि तथा स्त्री-स्त्रीक योगमे कदाचित् खण्डवृष्टि होइछ। **शकुन** — आषाढकृष्ण अष्टमीकऽ चन्द्रोदय समयमे मेघक दृश्य भेलासँ सुभीक्ष, साफ चन्द्रोदय भेलापर अकाल होइछ। आषाढकृष्ण नवमीमे बिजुली भेलासँ नीक वृष्टि होइछ। **पञ्चोपचार** — गन्धः पुष्पं च धूपश्च दीपो नैवेद्यमेव च। पञ्चोपचाराः कथिताः देवानां प्रीतिहेतवे॥ **सप्तमृत्तिका** — गजाश्वरथ्यावल्मीकसङ्गमाद्ह्रदगोकुलात्। राजद्वारप्रवेशाच्च मृदमानीय निक्षिपेत्॥ **सर्वौषधि** — मुरा मांसी वचा कुष्ठं शैलेयं रजनीद्वयम्। शुण्ठी चम्पकमुस्तं च सर्वौषधिगणः स्मृतः। **सप्तधान्य** — यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंकुस्तथैव च। श्यामाकं चणकं चेति सप्तधान्यमुदाहृतम्। **पञ्चपल्लव** — अश्वत्थोदुम्बरप्लक्षचूतन्यग्रोधपल्लवाः। पञ्चभङ्ग इति प्रोक्तः सर्वकर्मसु शोभनः। **पञ्चरत्न** — व. मौ. वै. पु. इन्द्रनील।

आकाशक बात — (काल - पश्चिममे)।

सौम्यायन — सौम्यगोल, ग्रीष्म ऋतु, शुद्ध-समय, बु. वक्री, शेष ग्रह मार्गी, मं. बृ. शु. पूर्वोदित बु. पश्चिमास्त। ता. १४ के बु. पूर्वोदित, ता. १८ के बु. मार्गी।

मौसम — पक्षक पूर्वार्द्धमे तापमान साधारण। उत्तरार्द्धमे वात प्रकोप अधिक रहत। मौसम प्रतिकूल रहत।

आषाढशुक्लपक्षः।

संवत् २०५२, शकः १९१७, सन् १४०२ साल, अं. जून-जुलाई १९९५ ई.।

पताम्पुं विद्वगाइं व झाकं माम्कुमकुटम्। तगुनं गुम्जनं वैब अग्बा बान्मवनं वंनं।

ति.	वा.	तिथय: दं. प.	घं. मि.	नक्षत्राणि न. दं. प.	घं. मि.	योगा: यो. दं. प.	करणानि क. दं. प.	राशय: रा. दं. प.	सूर्यांशा: मि. राशी	दि. मा. दं. प.	सू.उ. घं. मि.	सू.अ. घं. मि.	मि.लग्न घं. मि.	ने. गते	अं. ता.	
१	बृ.	४।४३	दि. ७।३	पु. ४७।५	रा. १२।००	ध्रु. १६।६	ब. ४।४३	मि. ३०।३९	१३।२६।८	३४।८	५।१०	६।५०	६।२०	१४	२९	प्रीष्मीयनवरात्रारम्भः। दुर्गोत्सवः। कलशस्थापनम्। अन्त्यादिदेवशयनम्। चन्द्रदर्शनम्। इन्धनस्थापनम्। शिशोर्दुग्धपानम्।
२	शु.	८।३४	" ८।३७	पु. ५१।५२	" १।५६	व्या. १६।४३	कौ. ८।३४	कर्क	१४।२२।५९	३४।७	५।११	६।४९	६।१६	१५	३०	मिथुने शुक्रः १०।४९। श्रीजगन्नाथरथयात्रा। उपनयनम्। दीक्षाग्रहणदिनम्। इन्धनस्थापनम्। वैवाहिकसभा प्रारम्भः।
३	श.	११।२०	" ९।४३	श्ले. ५५।३४	" ३।२५	ह. १६।२६	ग. ११।२०	क. ५५।३४	१५।१९।५०	३४।६	५।११	६।४९	६।१२	१६	१	प. ४२।१२ उ.। गं. ४४।३४ उ. ५९।३४ या.। इन्धनस्थापनम्।
४	र.	१३।३	" १०।२४	म. ५८।१	" ४।२३	व. १५।१८	वि. १३।३	सिंह	१६।१६।४१	३४।४	५।११	६।४९	६।८	१७	२	प. १३।३ या.। नि. विवाहः। दीक्षाग्रहणदिनम्। इन्धनस्थापनम्।
५	चं.	१३।२२	" १०।३३	पू. ५९।९	" ४।५२	सि. १३।७	बा. १३।२२	सिंह	१७।१३।३२	३४।२	५।१२	६।४८	६।४	१८	३	उत्तरदिशि यात्रा। उपनयनम्। पुष्पनम्। दीक्षाग्रहणदिनम्। इन्धनस्थापनम्।
६	मं.	१२।२६	" १०।१०	उ. ५९।८	" ४।५१	व्य. ९।५६	तै. १२।२६	सिं. १४।९	१८।१०।२७	३४।००	५।१२	६।४८	६।००	१९	४	उत्तरफल्गुन्यां बुधः ४७।५२।
७	बु.	१०।१७	" ९।१९	ह. ५७।५६	" ४।२२	व. ५।४५	व. १०।१७	कन्या	१९।७।१४	३३।५९	५।१२	६।४८	५।५६	२०	५	द. ति. १०।१७ उ.। आर्द्रायां शुक्रः ३९।१५। शस्यरोपणम्।
८	बृ.	७।३	" ८।१	चि. ५५।५६	" ३।३४	प. ००।४३	ब. ७।३	क. २६।५६	२०।४।४	३३।५८	५।१२	६।४८	५।५२	२१	६	शिवक्षयः दै. ५४।११। द. ति. ७।३ या.। प. ७।३ उ. ३९।४३ या.। पुनर्वसौ रविः ४३।२१। विश्वेर्योगः। मिथुने बुधः ४०।११। वक्री शनिः ४१।५६। नि. विवाहः।
९	शु.	२।५४	श. ६।२३	स्वा. ५२।५७	" २।२४	सि. ४८।२६	कौ. २।५४	तुला	२१।०।५४	३३।५७	५।१३	६।४७	५।४८	२२	७	दशमीक्षयः दै. ५५।१। नि. विवाहः। वैवाहिकसभा समाप्तिः।
११	श.	५२।२२	श. २।१०	वि. ४९।३०	" १।१	सा. ४१।२६	व. २५।२३	वृ. ३५।२९	२१।५७।४४	३३।५६	५।१३	६।४७	५।४४	२३	८	प. २५।२३ उ. ५२।२२ या.। हरिशयिनी एकादशीव्रतं सर्वेषाम्।
१२	र.	४६।२५	" ११।७	अ. ४५।३४	" ११।२७	शु. ३४।२	व. १९।२४	वृश्चिक	२२।५४।३३	३३।५५	५।१३	६।४७	५।४०	२४	९	श्रीवामन द्वादशी। यवपूर्णेन पारणा। बीजवपनम्।
१३	चं.	४०।१२	" ९।१८	ज्ये. ४१।२६	" ९।४७	शु. २६।२९	कौ. १३।१९	वृ. ४१।२६	२३।५१।२४	३३।५४	५।१३	६।४७	५।३६	२५	१०	गं. ३५।२६ उ. ५०।२६ या.। कन्यायां बुधः २०।४५। प्रदोषत्रयोदशी व्रतम्।
१४	मं.	३३।५९	मं. ६।४९	मू. ३७।१६	" ८।७	ब्र. १८।४९	ग. ७।६	धनु	२४।४८।१४	३३।५३	५।१३	६।४७	५।३२	२६	११	प. ३३।५९ उ.। चतुर्दशी १४ व्रतम्।
१५	बु.	२७।५६	दि. ६।२४	पू. ३३।१८	दि. ६।३३	ऐं. ११।६	वि. ०।५७	ध. ४७।३२	२५।४५।४	३३।५२	५।१४	६।४६	५।२८	२७	१२	प. ०।५७ या.। आषाढी पूर्णिमा - १५। वेदस्नानम्। (गुरु पूर्णिमा)। गुरुपूजनम्। सन् १४०३ साल प्रारम्भः २७।५६ उ.। सर्वदिवशयनम्।

आ. शु. ३ श. मि. मा. ४७।३		
र.	२।१५।१९।५०	५६।५०
मं.	४।२४।१३।४१	३५।१९
बु.	१।२२।१०।४१	५६।१९
बृ.	७।१३।२४।१६	५।५०
शु.	२।०।०।७	७४।२०
श.	११।०।४९।३७	०।४३
के.	०।८।२५।२	३।११
रा.	६।८।२५।२	३।११
अ.	२२।२६।३४	

आ. शु. १२ श. मि. मा. ४६।५८		
र.	२।२१।५७।४४	५६।५१
मं.	४।२८।५।३३	३६।३
बु.	२।००।४४।१०	८९।३२
बृ.	७।१२।४९।८	४।४३
शु.	२।८।३३।३६	७४।२६
श.	११।०।५१।२५	०।८
के.	०।८।२।४६	३।११
रा.	६।८।२।४६	३।११
अ.	२२।२६।३५	

विशेष कथन — हरिशयनी एकादशीसँ देवोत्थान धरि यज्ञादि (हवन सम्बन्धी) कार्य सर्वांगत रहैत अछि, कारण जे उक्त समयमे श्रीविष्णु (अग्नि) शयनावस्थामे रहैत छथि तथा 'सांमद्धग्मिऽग्नौ जुहुयात्' अर्थात् धधकैत आगिमे हवन करी — एहन श्रुति प्रमाण छैक। पुलिकमूलबन्धन-मन्त्र — ''शुर्चिसितदिनकरवारे करमूले बद्धपुलिकमूलस्य। नागारेरव नागाः प्रयान्ति किल दूरतस्तस्य॥'' अकृत्वा पुलिकैर्बन्धं प्रावृश्यतीयते नरः। चातुर्मास्ये व्यतीते तु मुक्तिस्तस्य कराद् भवेत्॥ सर्पक भयसँ बचबाक हेतु पुलिकमूल (इसरगदक जाड़) अवश्य बान्हक चाही। आषाढी पूर्णिमामे पुराणक रचयिता भगवान् श्री वेदव्यासजीक जन्म भेलैन्हि, तैं एहि दिनमे श्री वेदव्यासजीक पूजा कर्तव्य तथा श्रीगुरुदेवक पूजा करब सेहो आवश्यक। श्रीगुरुदेवक पूजा होएबाक कारणे एहि पूर्णिमाक नाम गुरुपूर्णिमा प्रसिद्ध भेल॥ शकुन — आषाढशुक्ल नवमीमे यदि बिजुली तथा मेघ नहि होइक त दुर्भिक्ष। पूर्णिमामे वर्षा हो त अन्नक भाव तेज हो। सर्वे भवन्तु सुखिनः सर्वे सन्तु निरामयाः। सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद्दुःखमाप्नुयात्॥

आकाशक बात — (काल - पश्चिममे)।

सौम्यायन — सौम्यगोल, ग्रीष्म ऋतु, शुद्ध-समय, सब ग्रह मार्गी, मं. बु. बृ. शु. पूर्वोदित श. पश्चिमास्त। ता. ६ के श. वक्री।

मौसम — पक्षक पूर्वार्द्धमे वात प्रकोप अधिक रहत। मेघच्छाया सेहो रहत। उत्तरार्द्धमे तापमान सेहो रहत। कृषक लोकनि असन्तुष्ट-अशान्त रहताह।

प्रचलित विविध मुहूर्त

(विशेष–लिखित प्रत्येक मुहूर्तविचारमे त्याज्य अंशवाला केवल त्याज्य बुझी, शेष लिखित सभ विहिते बुझी ।)

शिशुस्तनपान-मुहूर्त

नक्षत्र–अश्वि. रो. म. पु. पु. उफा. ह. चि. अनु. उषा. श्र. ध. श. उभा. रे. । शुभतिथि । शुभदिन । स्थिरलग्न २।५।८।११।

सुतिका-स्नान-मुहूर्त

नक्षत्र–अश्वि. रो. मृ. उत्तर. ३, ह. स्वा. अनु. रे.। तिथि–१।२।३।५।७।१०।११।१३।१५। दिन सू. मं. बृ. ।

शिशु-विलोकन-मुहूर्त

तृतीयमास । तिथि–२ । ३ । ५ । ७ । १० । ११ । १२ । १३ । १५ । दिन—सू. सो. बृ. शु. । दिनमे फल, द्रव्य, वस्त्रसँ युक्त ।

प्रसुती-नखच्छेदन-मुहूर्त

नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पुं. पु. उफ. ह. चि. स्वा. उषा. श्र. ध. श. उभा. रे. । तिथि–३।५।१०।११।१३। दिन शुभ । लग्न–३।५।११।६।७।८। समय—पूर्वाह्न ।

शिशु-निष्क्रमण-मुहूर्त

जन्मसँ चारिम मास तथा यात्रोक्त समय । अथवा बारहम दिन ।

दन्तजनन-फल तथा शान्ति

५ मास धरि अशुभ । छठम माससँ १२म मास धरि शुभ । जन्म कालमे तथा पहिने ऊपरक पंक्तिमे दाँत भेलासँ अशुभ होइछ । शान्तिक हेतु शुभ मुहूर्तमे बालकके हाथी वा नदीमे नावपर बैसाकए सर्वौषधि युक्त फल-फूल, पञ्चगव्य, पञ्चरत्न, सप्तमृत्तिका सहित कलश-जलसँ स्नान कराबी (ब्राह्मण द्वारा), ब्रह्माक पूजाकए ६ दिन धरि ब्राह्मण-भोजन कराबी । आठम दिनमे दक्षिणा आदि दी ।

अन्नप्राशन-मुहूर्त

बालककेँ छठम माससँ सम मासमे, कन्याकेँ पञ्चम माससँ विषम मासमे । नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पु. पु. उत्तर. ३., चि. स्वा. अनु. श्र. ध. श. रे. । तिथि—२। ३।५।७।१०।१३।१५ । शुक्लपक्ष, पूर्वाह्न । शुभ दिन ८ शुद्ध, शुभ लग्न । त्याज्य—जन्मराशि-जन्म लग्नसँ आठम राशिक नवांशवाला लग्न तथा मेष, वृश्चिक, मीन ।

विशेष—जन्म नक्षत्रमे अन्नप्राशन शुभ । ताम्बूल भक्षण सेहो अन्नप्राशनक दिन कराबी ।

कर्णवेध-मुहूर्त

जन्म दिनसँ १२।१६म दिनक बाद ६।७।८म मासमे चैत्र, पौष तथा जन्म मास, हरिशयन ओ तिथिक्षयकेँ छोड़िक, तकरा बाद, विषम वर्षमे । नक्षत्र—पुन. अश्वि. ह. पु. अभि. मृ. चि. अनु. रे. श्र. ध. । तिथि—१।२।५। ६।७।८।१०।११।१२।१३।१५ । दिन—सो. बु. बृ. श. । पक्ष—शुक्ल ।

शुभलग्न—२।३।४।६।७।९।१२ । विशेष—कर्णवेध संस्कार याम्यायनमे नहि होइछ, एहिमे केवल अग्रहण ग्राह्य थीक ।

प्राथमिक-केशकर्तन-मुहूर्त

पुत्रक हेतु जन्मसँ सम मास, पुत्रीक हेतु विषम मास। उत्तरायण । शुभदिन सो., बु. बृ. शु. । नक्षत्र—अश्वि. मृ. पु. पु. ह. चि. स्वा. श्र. ध. श. रे. । त्याज्य तिथि— रिक्ता, ८।३० । समय—पूर्वाह्न । युग्म वर्षत्यागः समाचारात् ।

अक्षरारम्भ-मुहूर्त

चैत्र छोड़ि उत्तरायणमे पाँचम वर्षमे गणेश, विष्णु, सरस्वती, लक्ष्मी तथा कुलदेवताक पूजा कए । नक्षत्र—अश्वि. आ. पु. पु. ह. स्वा. वि. अनु. अभि. रे. । तिथि—२।३।५।६।१०।११।१२ । शुभलग्न । शुभ दिन । चर रहित शुभलग्न । विशेष—उचित मुहूर्तमे पाँच वर्षक अभ्यन्तरहु अक्षरारम्भ भए सकैछ ।

विद्यारम्भ-मुहूर्त

उत्तरायणमे । गणेश, सरस्वती, लक्ष्मीक पूजा कय । नक्षत्र—मृ. आ. पुन. ह. चि. स्वा. श्र. ध. श. अश्वि. मूल. पूर्वा. ३. पु. श्ले. । तिथि—२।३।५।६।१०।११।१२। दिन—र. बु. बृ. शु. । शुभ लग्न । शुक्लपक्ष । धनुर्विद्याकहेतु उत्त. ३, रो. रे. अनु. शुभ थिक ।

व्रतबन्धन (उपनयन)-मुहूर्त

शुद्ध समय (उत्तरायण) नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पुष्य. पूफा. ह. चि. स्वा. ज्ये. पूषा. श्र. ध. श. पूभा. उभा. रे. । तिथि—२।३।५।१०।११।१२। (प्रदोषरहित)

दिन—सू. चं. बु. बृ. शु. । शुक्लपक्ष तथा कृष्णपक्षमे पंचमी तक । अपराह्न त्याज्य । पूर्वाह्न-मध्याह्न विहित । मन्वादियुगादितिथि रहित ।

मतान्तरसँ अस्तगत बुध दिन त्याज्य । सामवेदीक हेतु मंगल दिन शुभ ।

जन्म राशिसँ २।५।७।९।११म राशिमे गुरुकेँ रहला पर उत्तम, १।३।६।१० मे मध्यम तथा ४।८।१२ मे निन्दित । मतान्तरसँ केवल २।५।७ तथा नवमराशिस्थ गुरु उत्तम शेष राशिस्थ त्याज्य ।

विशेष—स्वोच्चस्वभे स्वमैत्रे वा स्वांशे वर्गोत्तमे गुरुः । रिष्फाष्टतुर्यगोऽपीष्टो नीचारिस्थः शुभोऽप्यसत् ॥ (मि. दि.) गोचराष्टकवर्गाभ्याम् यदि शुद्धिर्न लभ्यते । तस्योपनयनं कार्यं चैत्रे मीनगते रवौ । (रत्नकोश)

"मधुं विनोपवीतस्तु पुनः संस्कारमर्हति ।"

मण्डप (माँड़व)-निर्माण मुहूर्त

विवाहविहित मुहूर्तमे विवाहक-मंडप तथा उपनयनक विहित मुहूर्तमे उपनयनक मण्डप एवं उद्योगक दिन (बँसकट्टी) आओर यज्ञक मुहूर्तमे यज्ञ मण्डप बनाबी । विवाह उपनयनसँ पूर्व ३, ६ तथा ९म दिन मण्डपादिक निर्माण निषेध । दैवज्ञमनोहरः–"चित्रा विशाखा शततारकाश्विनी ज्येष्ठाभरण्यौ शिवभाच्चतुष्टयम् । हित्वा प्रशस्तं फल-तैल-वेदिकाप्रदानकं-कण्डन-मण्डपादिकम् ॥" विवाहपटले—मङ्गलेषु च सर्वेषु मण्डपो गृह्मानतः । कार्यः षोडशहस्तो वा द्विषट्हस्तो दशावधि (१६-१२-१०)

वर-वरण (तिलक) मुहूर्त

नक्षत्र—कृ. रो. पूर्वा. ३, उत्तरा ३ (आवश्यकमे विवाहक शुभ नक्षत्र सेहो) । शुभ दिन । त्याज्य—रिक्ता, भद्रा, अमा, पात, वैधृति, मासान्त, संक्रान्ति आदि दुष्ट योग । शुभलग्न, शुभसप्ताष्टम शुद्ध । कन्याक आदि दुष्ट योग । शुभलग्न, सप्ताष्टम शुद्ध : कन्याक भ्राता वा ब्राह्मण द्वारा वरके तिलक देबाक चाही ।

कन्या—वरण-मुहूर्त

वरक तिलक जकाँ कन्याक सेहो वरण कयल जाइछ । वैवाहिक नक्षत्र तथा कृ. पूर्वा ३, स्वा. अनु. उषा. श्र. ध. । शुभ तिथि —दिन । कन्याक वरण वरक पक्षक दिससँ क्रयल जाइछ ।

विवाह-मुहूर्त

सौर क्रमसँ वै. ज्ये. आषा. अग्र. माघ, फा. मास । रिक्ता. अमा. रहित तिथि । दिन—र. सो. बु. बृ. शु. । नक्षत्र—रो. मृ. उत्त. ३, म. ह. स्वा. अनु. मू. रे. (वेध रहित) सप्ताष्टम शुद्ध लग्न । पारस्कर मतसँ अश्वि. चि. श्र. ध. ।

द्विरागमन-मुहूर्त

सौर वैशा. अग्र. फा. मास । न.–अश्वि. रो. मृ. पु. पु. उत्त. ३, ह. चि. स्वा. अनु. मू. श्र. ध. रे. । विषम वर्ष । दिन—र. सो. बु. बृ. शु. । लग्न—तु. कन्या. मि. मी. म. यात्रोक्त तिथि । कृष्ण ५ तक तृतीयादि विषम वर्षमे शुक्र उदित समय ।

द्विरागमनमे १ वर्षक भीतर शुक्रास्तादि दोष नहि होइछ। दक्षिण-सम्मुख शुक्रमे द्विरागमन निषेध। रेवतीसँ मृगशिरा पर्यन्त शुक्रान्धमे द्विरागमन शुभ।

विवाहक दिनसँ १६ दिनक भीतर २।४।६।८।१०।१२।१४।१६ तथा ५।७।९म दिन वधू प्रवेश। बाद प्रथम मासक भीतर विषमदिनमे। एक मासक बाद १ वर्षक भीतर विषम मासमे, एक वर्षक बाद विषम वर्षमे तथा ५ वर्षक बाद मास ओ वर्षक विचार नहि होइछ।

नक्षत्र—उत्तर ३, रो. ह. अश्वि. पुष्य, अभि. मृ. रे. चि. अनु. श्र. मू. पुन. स्वा.।

रिक्ता-अमा रहित तिथि, दिन.—सो. बु. बृ. शु.।

"वधू-प्रवेशो न दिवा प्रशस्तो नृप-प्रवेशो न निशि प्रशस्तः। दिवा च रात्रौ च गृह-प्रवेशः सत्कीर्त्तिदः स्यात्त्रिविध-प्रवेशः।"

वास्तुभूमिशुभाशुभज्ञानप्रकार : सायंकाले हस्तप्रमितायां विस्तृतिप्रमाणगर्त्तं विधाय तज्जलपूर्णं कृत्वा प्रातः काले विलोक्यं तत्सजलं शुभम्, निर्जलं मध्यमं, निर्जलं स्फटितमसार्दिवा॥ किन्तु देशकालानुरोधेनायं विधिः।

गृहारम्भ-मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पु. उत्तरा. ३, ह. चि. स्वा. अनु. मू. श्र. ध. श. रे., (वृष चक्र शुद्ध पृथिवी-शयन रहित)। त्याज्य तिथि—१।४।८।९।१४।३०। दिन—सो. बु. बृ. शु. श.। शुक्लपक्ष, लग्न— २।३।५।११।१२.। त्याज्य मास—भाद्र, आश्विन, चैत्र, पौष (तृण गृहक हेतु सेहो) तथा पशु गृहक हेतु आषाढ़। उत्तम मास—श्रा. का. माघ. फा. वै. अन्य मध्यम सम्मुखकाल वर्जित। वृषचक्र—सूर्य नक्षत्रसँ चन्द्र नक्षत्र ७ तक त्याज्य, बाद ११ तक शुभ शेष ९ अशुभ, पृथ्वी शयन—सूर्यसँ ५।७।९।१२।१९।२६ चान्द्र नक्षत्रमे भूमि शयनावस्थामे रहैछ।

गृह-प्रवेश-मुहूर्त्त

त्याज्य नक्षत्र—भ. अश्ले. म. पूर्वा. ३, वि. त्याज्य, दिन—रवि, म. त्याज्य, तिथि—१।४।८।९।१४।३०। शुक्लपक्ष। लग्न २।३।५।६।८।९।११।१२। (१०म शुद्ध गृहारम्भक विहितमास) कुम्भचक्र शुद्ध कुम्भचक्र— सूर्यक नक्षत्रसँ प्रवेश नक्षत्र ५ तक अशुभ, बाद ८ तक शुभ, बाद ८ अशुभ, शेष ६ शुभ।

देवादिप्रतिष्ठा-मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. रो., मृ. पु. पु. उत्तरा ३, ह. चि. स्वा. अनु. श्र. ध. श. रे.। तिथि— २।३।५।६।८।१०।११।१२।१३।१५। शुभ दिन। शुक्लपक्ष उत्तरायण। शुद्ध समय।

दीक्षा-ग्रहण-मुहूर्त्त

ग्रहण, शारदीय नवरात्र, अन्यथा उत्तरायण, शुद्ध समय, मास—चैत्र, वैशाख, माघ, फाल्गुन (दक्षिणायनक श्रा. आश्वि. का. मार्ग) नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पु. पु पूफ. उफ. ह. चि. स्वा. वि. अनु. मू. पूषा. उषा. श. पूभा. उभा. रे.। दिन—र. सो. बु. बृ. शु.। तिथि—२।३।५।७।१०।११।१२। लग्न—२।५।६।९।१२। कृष्णमे ५ तक। समय—पूर्वाह्न, मध्याह्न।

सेवाकर्म (नौकरी)-मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. मृ. पुष्य. ह. चि. अनु. रे.। त्याज्य तिथि—१।९।१२।३०। शुभ दिन। शुभ लग्न।

दोकान आरम्भ-मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. रो. पुष्य. उत्तरा ३, ह. चित्रा. अनु. अभि. रे.। त्याज्य तिथि—४।९।१४।३०। त्याज्य दिन—मंगल। त्याज्य लग्न ११।–चन्द्र-शुक्र लग्नमे रहलासँ उत्तम।

धन-लगानी (लहना) मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. मृ. पु. चि. स्वा. वि. अनु. श्र. ध. रे.। लग्न १।४।७।१०। विशेष—बुध दिनमे लगानी नहि करी।

ऋण-कर्जा लेबऽमे वर्जित समय

संक्रान्ति। वृद्धियोग, मंगल दिन, हस्तयुत रवि दिन सेहो।

नवान्नश्राद्ध तथा भोजन मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. पु. पु. चि. स्वा. वि. अनु. ज्ये. श्र. ध. श. रे. उ. ३। शुभलग्न। अधोलिखित विशाखाक सूर्य। १।३।५।७ तारा। तिथि—१।४।६।९।११।१३।१४। दिन—मंगल, शुक्र, शनि। नक्षत्र—उग्र (पूर्वा ३, भ. मघा) श्ले. आ. विष घटी। ८म चन्द्र कृष्णपक्ष। चातुर्मास्य।

खल-खरिहान-स्थापन मुहूर्त्त

चर, मृदु तथा क्षिप्र नक्षत्र, शुभ तिथि, शुभ दिन शुभ लग्न।

मेधि (मेह) रोपण-मुहूर्त्त

नक्षत्र—मृ. चि. अनु. रे. उत्त. ३, रो. ह. अश्वि. पुष्य. स्वा. पु. श्र. ध. श.। शुभ दिन-तिथिमे खातमे द्रव्य आदि राखि मेधिक अग्रमे धान बान्हिकए।

वर्षाधिपक वश—मेधि स्थापन करक चाही।

सूर्यमे बाँस, सोम राजा हो तँ सिम्मर, मंगलमे कदम्ब, बुधमे डुम्हरि, गुरुमे आम, शुक्रमे निम्ब, शनिमे पलाश।

धान्यच्छेदन-मुहूर्त्त

शनि-मंगल, रिक्ताकेँ छोड़ि स्थिर लग्नमे। नक्षत्र—मू. ज्ये. आ. श्ले. पूभा. ह. कृ. श्र. ध. मृ. स्वा. म. उत्तरा ३, पूषा. भ. चि. पुष्य।

विशेष—प्रत्येक फसिलके उपर्युक्त मुहूर्तमे काटी।

मर्दन (दाउनि) मुहूर्त्त

नक्षत्र—पूफ. उफ. श्र. म. ज्ये. रो. मू. अनु. रे.। शुभ तिथि-दिन।

धान्यरोपण-मुहूर्त्त

नक्षत्र—वि. पूभा. मू. रो. श्र. उफ.। शुभ तिथि दिन।

बीज-रक्षण मुहूर्त्त

नक्षत्र—पू. भा. रे. मू. स्वा. ह. म. उषा. रो.। शुभ तिथि—दिन, स्थिर लग्नमे बीज राखी।

बीज-वपन-मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. रो. मृ. म. उत्तरा. ३, ह. चि. स्वा. अनु.-मू.-ध.। शुभ-तिथि, शुभ दिन, शुभलग्न।

धान्यक स्थिति (बखारी आदिमे राखब) मुहूर्त्त

त्याज्यनक्षत्र—भ. कृ. मृ. श्ले. म. पूर्वा ३, वि. ज्ये.। शुभतिथि—दिन। त्याज्य लग्न—मेष, कर्क, तुला।

यात्राक मुहूर्त्त

नक्षत्र—अश्वि. मृ. पु. पु. ह. अनु. ज्ये. मू. रे.। त्याज्य नक्षत्र—भ. कृ. आ. श्ले. म. उत्तरा ३, वि.। मध्य नक्षत्र—रो. पूर्वा ३., चि. स्वा. श्र. ध. श.। सर्वदिग्गमन नक्षत्र—अश्वि. पुष्य. मृ. श्र.। विशेष—एहि नक्षत्रमे सब दिशामे यात्राविहित। एहिमे वाम चन्द्रादि दोष नहि। किछु आचार्यक मतसँ पश्चिममे पुष्य, दक्षिणमे अश्विनी, उत्तरमे हस्त अविहित, परन्तु गुरु-वराह आदिक मतसँ ग्राह्य थिक। तिथि—२।३।५।७।१०।११।१३। समय—अर्द्धप्रहरा रहित (परिशिष्ट देखू)।

विशेष—उपर्युक्त तिथि कुयोगादिघटित अग्राह्य, आओर सिद्धियोगादि घटित अविहितो तिथि ग्राह्य थिक। प्रशस्त—सम्मुख दक्षिण चन्द्र। दिक्शूलमे यात्रा निषेध।

दिक्शूल—पूर्वमे शनि, सोम। अग्निकोणमे सोम। दक्षिणमे बु. बृ. नैर्ऋत्यमे बुध। पश्चिममे रवि, शुक्र। वायव्यमे शुक्र। उत्तरमे मं. बु.। ईशानमे बुध।

चन्द्रवास—मे. सिं. ध. पूर्व। कन्या, वृष, म. मे दक्षिण। मि. तु. कु. मे पश्चिम। कर्क, वृश्चिक, मीन मे उत्तर। स्त्रीक यात्रामे काळक विचार होइछ। दक्षिण सम्मुख काल त्याज्य। विशेष—विशिष्टयात्राक हेतु विशिष्ट मुहूर्त विचारी।सम्मुख चन्द्र—लग्नक यात्रामे अधिक महत्त्व। योगिनीक कतहु सेहो प्रचलन अछि। स्त्री-यात्रामे दक्षिण-सम्मुख काल वर्जित, गृहारम्भ ओ गृहप्रवेशमे मात्र सम्मुख काल वर्जित। पितृ-गृह-यात्रामे कालक विचार नहि हो।

औषध-भक्षण-मुहूर्त

नक्षत्र—लघु, मृदु, चर, मू.। शुभ-तिथि। लग्न—२।६।९।१२। दिन—र. सो. बु. वृ. शु.। जन्मक नक्षत्रमे नहि।

हवनमे अग्निक वास

शुक्लपक्षसँ तिथिक संख्यामे १ जोड़िकए ओहिमे दिन संख्या मिलावी आओर ४ सँ भाग दी, ३।० शेष मे हवन शुभ। १।२ शेषमे हवन अशुभ।

विशेष—अतिरिक्त आओर मुहूर्त सभक विचार शास्त्रमे देखी, स्थानाभावक कारणे पंचांगमे एतबए लिखल गेल

यात्रामे शुभ शकुन

अग्रे धेनुः सवत्सा वृष-गज-तुरगा दक्षिणावर्त्तवह्निः, दिव्यस्त्री पूर्णकुम्भो द्विजवरगणिका श्वेतमाला पताका।
मत्स्यो मांसं घृतं वा दधि मधु सहितं काञ्चनं शुक्लवस्त्रम्। दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा पठित्वा फलमिह लभते मानवो गन्तुकामः॥
दर्शनं—गवादेः, स्पर्शनं—रत्नादेः पाठंश्च।

भदवामे त्याज्य

धनिष्ठापञ्चके त्याज्यस्तृणकाष्ठादिसंग्रहः।
त्याज्या दक्षिणदिग् यात्रा गृहस्याच्छादनं तथा॥

विशेष—भदवामे खाट, चटाई आदि नहि बुनक चाही। किछुए कार्य भदवामे नहि होइछ आओर सभ कार्य होइछ।

किछु उपयोगी अन्य बात

विवाहादौ स्मृतः सौरो यज्ञादौ सावनः स्मृतः।
शेषे कर्मणि चान्द्रः स्यादेष मासविधिः स्मृतः॥

सूर्य संक्रान्तिसँ सूर्य संक्रान्ति पर्यन्त सौरमास, अमान्तसँ अमान्तावधि चान्द्र मास। सूर्योदयसँ सूर्योदय पर्यन्त सावन दिन नक्षत्रोदयसँ नक्षत्रोदयपर्यन्त नाक्षत्र दिन।

हवनमे शाकल्य निर्णय

तिलार्द्धं तण्डुलं प्रोक्तं तण्डुलार्द्धं यवा स्मृताः।
यवार्द्धं शर्करा दद्यात् सर्वार्द्धं च घृतं स्मृतम्॥

ग्रहक होमार्थ समिध (लकड़ी)

अर्कः पलाशः खदिरस्त्वपामार्गोऽथ पिप्पलः।
औदुम्बरशमीदूर्वाकुशाश्च समिधः क्रमात्॥

व्रतनाशकारक वस्तु

असकृज्जलपानाच्च सकृत्ताम्बूलभक्षणात्।
उपवासः प्रणश्येत्तु दिवास्वापाच्च मैथुनात्।

शिव-वास

पार्थिव शिव-पूजाक हेतु प्रशस्त तिथि
शुक्ल—२।५।६।९।१३
कृष्ण—१।४।५।८।११।१२।३०

पल्लीपतन फल

यदि पतति च पल्ली दक्षिणाङ्गे नाराणां
स्वजनजनवियोगी लाभदा वामभागे।
उरसि शिरसि कण्ठे पृष्ठदेशे च मृत्युः
करचरणगुदायां सर्वसौख्यं ददाति॥

विशेष—अनिष्टपल्लीपतन शान्त्यर्थ सचैल स्नान कय तिल, उरीद दान करी तथा शिवमन्दिरमे दीप दान कय षडक्षर मन्त्र 'नमः शिवाय' १०८ बेरि जप करी।

योगिनी

तिथि १,९ पूर्वमे। ३,११ अग्नि कोणमे। ५, १३ दक्षिणमे। ४, १२ नैऋत्यमे। ६,१४ पश्चिममे। ७,१५ वायव्यमे। २,१० उत्तर मे ८, ३० ईशानकोणमे।

(पृष्ठ ६ केर शेषांश)

लम्बा, गंभीर, सांझ स्वस्थ एवं प्रभावशाली सूर्यरेखा प्रतिभा, रचनात्मकता, नीक गुण, नाम एवं अन्तमे सम्मानता तथा सम्मानिक द्योतक थिक।

जखन सूर्यरेखा पातर, छोट, छिछला, वक्र, टूटल, जंजीरनुमा वा टापूयुक्त रहैत अछि तऽ उपर्युक्त सभक सम्भावना कम भऽ जाइत अछि।

यदि ऊपर कहल गेल उम्रक फार्मूला सूर्यरेखांमे लगाओल जाए त व्यक्ति कहिया चमकत - तकरो पता लागि सकैत अछि।

यदि **चित्र ९ क** अनुसार सूर्यरेखा जीवनक उत्तरार्द्धमे देखि पड़ए त प्रारम्भिक उम्रमे कएल गेल परिश्रमक फल सफलता एवं सम्मानताक रूपमे भेटत। किन्तु, यदि अन्य-अन्य रेखा सभ कमजोर होअए त सफलता कम भऽ सकैछ। ककरो-ककरो हाथमे सूर्यरेखा होइते नहि-छैक। एकर अर्थ ई नहि जे, व्यक्ति पूर्णतः असफले रहत। किन्तु ओ व्यक्ति प्रतिभा आ प्रतिष्ठाक उच्च शिखरपर नहि चढ़ि सकत।

चित्र १० बुधरेखा - मूल चित्र देखू। बुधरेखा तरहत्थीसँ आरम्भ भए बुधक उभारपर समाप्त होइत अछि। अनेको हाथमे ई रेखा होइते नहि छैक। किन्तु, यदि ई रेखा रहैत छैक त ई पाचन-प्रणली, पेट, यकृत (लीवर), आन्त्रक स्वास्थ्यक सम्बन्धमे सूचना दैत अछि। साफ तथा गंभीर रेखा नीक स्वास्थ्यक निशानी थिक। किन्तु, टूटल, टापूनुमा, जंजीरनुमा एवं खराप रेखा रहलासँ नीक थिक जे बुधरेखा रहबे ने करए।

चित्र ११ प्रेमरेखा — ई रेखा प्रायः कनिष्ठाक जड़ि आओर हृदयरेखाक बीचमे पाओल जाइत अछि। (मूल चित्रक रेखा संख्या ११ देखू) — यदि अहाँक हाथमे प्रेमरेखा नहि हो त अहाँ ई नहि बुझी जे कोनो दिन अहाँकेँ प्रेम होएबे नहि करत, वरं एहिसँ ई प्रतीत होइत अछि जे भावुकताक अहाँक जीवनमे कोनो मूल्य नहि। अहाँक हाथमे एक वा अनेक प्रेमरेखा भऽ सकैत अछि। सबसँ गंभीर रेखा ओहि व्यक्तिक दिस संकेत करैत अछि जकरा प्रति अहाँकेँ गंभीर प्रेम हो। अनुभवसँ ज्ञात अछि जे भारतमे ई रेखा सामान्यतः मात्र एक रहैत छैक, जखन कि विदेशमे ई रेखा एक सँ अधिक पाओल जाइत अछि।

ई एहि बातकेँ स्पष्ट करैछ जे भारतमे सामान्यतः एक व्यक्ति एकेँ विवाह करैत अछि, जखन कि विदेशमे व्यक्ति अनेक विवाह करैत अछि।

यदि ई रेखा छिछला वा दोषयुक्त हो त व्यक्तिक भावनात्मक एवं प्रेमसम्बन्ध कमजोर हैत।

चित्र ११ देखू — एहिसँ अहाँकेँ बोध हैत जे अहाँक प्रेम सम्बन्ध कनेक उमरमे गंभीर वा छिछला हैत। एकरा जानबाक हेतु अहाँ देखू जे कनेक उमरमे अहाँक रेखा गंभीर अछि आओर कनेक उमरमे अहाँक रेखा छिछला अछि।

ऊपर हम हस्तरेखा सम्बन्धी मोटामोटी बात कहलहुँ। हस्तरेखा विचार बड़ गहन विषय थिक। संभव जे ऊपर लिखल बात सभ अनेको व्यक्तिक संग सही-सही घटित नहि हो, एहन स्थितिमे हस्तरेखा शास्त्रक सहायता लेबए पड़ैत छैक आओर ई हो देखए पड़ैत छैक जे ओकरा हाथमे शंख, चक्र, पताका, माछ, धनुष, मंदिर इत्यादि छैक कि नहि। सामान्य पाठक लोकनिक मनोरंजनार्थ एवं ज्ञानक हेतु ई लिखल गेल।

* * *

एकश्लोकी रामायण (नित्यपाठ)

आदौ राम तपोवनादिगमनं हत्वा मृगं कांचनं,
वैदेही हरणं जटायुमरणं सुग्रीवसम्भाषणम्।
बाली निर्दलनं समुद्रतरणं लंकापुरी दाहनं,
पश्चाद्रावणकुम्भकर्णहननं एतद्धि रामायणम्॥

अथ सूर्योदयात् सूर्योदयावधि–माहेन्द्रादियोगाः

वार	श्रावण, भाद्र, माघ, फाल्गुन, चैत्र, वैशाख	वार	आश्विन, कार्तिक, मार्ग, पौष	वार	ज्येष्ठ, आषाढ़
र.	मा. २,अ. ८, व. १०, शू. ८, मा. २, शू. २, अ. ६, शू. ८,व. ६, मा. २, व. ४, अ. २=६०	र.	मा. ६, व. ८, अ. ८, शू. २, मा. ४, शू. ६, व. ४, अ. ४, व. ४, अ. ६, शू. ४, अ. ४ = ६०	र.	शू. ४, अ. ६, व. ६, अ. ६, शू. २, व. ४, अ. २, शू. ४, मा. ६, शू. ४, व. ६, शू. २, मा. ४, व. ४ = ६०
सो.	मा. ४,शू. ६, अ. ६, व. ६, मा. २, अ. २, शू. ४, व. २, मा. ६. व. ८, अ. ८, व. ६=६०	सो.	अ. ४, व. ४, अ. ६, व. २२, अ. ८, व. ७, अ. ४, व. ५= ६०	सो.	व. ८, अ. ४, शू. ६, अ. ६, मा. ६, व. ६, अ. ८, व. ४, अ. ४, शू. ४, व. ४ = ६०
मं.	व. ४, शू. २, मा. ६, व. ४, शू. २, अ. ४, शू. ४, अ. ६,व. ४, शू. २, व. ८, अ. ६, शू. ४, अ. ४ = ६०	मं.	मा. २, शू. ६, अ. १०, व. ६, शू. २, व. १२, अ. २, शू. २, अ. ६, व. ४, मा. ४, व. ४ = ६०	मं.	अ. ४, शू. ४, व. ४, शू. २, अ. ४, व. २, मा. ८, शू. २, व. ६, अ. ६ शू. २, व. ४, अ. २, शू. २, अ. ६, व. २ = ६०
बु.	व. ४, अ. ४, व. ६, अ. ४, शू. २, व. ४, मा. २, व. ४, शू. ४, अ. ६, शू. ६, व. ८, अ. ६ = ६०	बु.	शू. ४, अ. ४, मा. ६, शू. ४, व. ६, शू. २, व. ८, अ. ४, व. ८, अ. ६, शू. ८ = ६०	बु.	शू. २, व. ४, अ. ८, व. ६, अ. ८, शू. २, अ. १०, शू. २, व. ८, अ. ६, शू. २, अ. २ = ६०
बृ.	व. ६, शू. ४, व. ४, अ. ६, व. ६, अ. ४, व. ४, शू. ४,अ. २, व. ८, अ. ४, शू. ४, अ. ४ = ६०	बृ.	अ. ४, व. ६, अ. ८, शू. ४, व. ६, शू. ४, अ. ८, व. ६, अ. ६, व. ६, मा. २ = ६०	बृ.	अ. २, शू. २, अ. ४, व. ८, अ. ६, शू. २, व. ६, शू. ४, अ. ४, शू. २, व. ६, अ. ६, शू. ४, व. ४ = ६०
शु.	शू. २, अ. १६, व. ८, अ. २, शू. २, व. ४, शू. ८, अ. ६, व. ८, अ. २, शू. २ = ६०	शु.	अ. २, व. ६, शू. ६, व. ६, अ. ८, व. ६, अ. ८, शू. ४, मा. २, व. ६, मा. ६ = ६०	शु.	शू. ४, अ. १४, व. ८, अ. २, शू. २, व. ४, शू. २, अ. ६, शू. ६, व. ८, मा. २, शू. २ = ६०
श.	शू. ४, व. ४, शू. ६, अ. ४, शू. २, अ. ४, शू. २, अ. ४, शू. ४, व. ४, अ. ४, व. ४, अ. ६, व. ४, अ. २, शू. २ = ६०	श.	मा. ४, शू. ४, अ. ८, शू. ८, अ. ४, शू. २, व. ११, शू. ४, व. ७, मा. २, शू. ६ = ६०	श.	शू. ४, व. ६, अ. ६, शू. २, व. ४, अ. ४, शू. ६, व. ६, अ. ४, व. ४, अ. ४, शू. २, अ. ४, व. ६ = ६०
	मा. = महेन्द्र, व. = वक्र अ. = अमृत शू. = शून्य		माहेन्द्रे विजयो नित्यममृते कार्यशोभनम् । वक्रे कार्यविनाशः स्याच्छून्ये च मरणं ध्रुवम् ॥		यात्रादि-परमावश्यक कार्यमे शुद्ध मुहूर्तक अभावमे चक्रोक्त शुभ समयमे कार्य करी ।

रत्नक उपचार प्रयोग—लाल (माणिक्य)—रक्त रोगमे, मोती—दाँतक रोगमे, मूँगा—नखरोगमे, पन्ना—पित्तरोगमे, पोखराज—कुष्ठादि चर्मरोगमे, हीरा-अस्थिरोगमे, नीलम—नेत्ररोगमे, गोमेद—प्रमेहादि वीर्य विकारमे, लहसुनियाँ—स्वरभंगमे, लाजावर्त—पाण्डुरोगमे, स्फटिक-काश, क्षय, प्लीहा आदि रोगमे। जनवरी-फरवरी आदि जन्म मासक जन्म अनुसार रत्न धारण—गार्नेट (रक्तमणि), नीलम—फिरोजा, लाल पत्थर, हीरा, मोती—पन्ना, सुलेमानी पत्थर, लाल मणि, मूँगा, नीलम—फिरोजा, दुधिया पत्थर, पोखराज, फिरोजा (आसमानी रंग) क्रमशः ।

नोट—परस्पर विरोधी रत्नक धारण नहि करबाक चाही ।

नवग्रहक दान-सामग्री

सूर्यक दान—मणि, गहूम, गुड़, सवत्सा गौ, कमलक फूल, लाल चन्दन, लाल वस्त्र, सोन, ताम, केसर, मूँगा । जप संख्या ६००० । तान्त्रिक जप मन्त्र—ॐ घृणिः सूर्याय नमः ।

चन्द्रमाक दान—बाँसक डाला, अरबा चाउर, श्वेत वस्त्र, श्वेत चन्दन, श्वेत फूल, चीनी, घी, श्वेत वृषभ, दधि, शंख, मोती, कर्पूर । जप १०,००० । मन्त्र—ॐ सों सोमाय नमः ।

मंगलक दान—मूँगा, पृथ्वी, मसुरीक दालि, तेल, गहूम, लाल वृषभ, गुड़, लाल चन्दन, लाल वस्त्र, लाल फूल, सोन, ताम्र, केसर, कस्तूरी । जप ७,००० ।

मन्त्र—ॐ अं अङ्गारकाय नमः ।

बुधक दान—कांस्य पात्र, हरित वस्त्र, हाथीक दाँत, घी, मूँगा, पन्ना, शस्त्र, सोन, अनेक फूल, कर्पूर, षट्रस भोजन । जप १७,००० ।

मन्त्र—ॐ बुं बुधाय नमः ।

गुरुक दान—पीत अन्न, पीत वस्त्र, पीत फूल-फल, सोन, पोखराज, हरदि, पुस्तक, मधु, लवण, शक्कर, छाता, घोड़ा । जप १६,००० । मन्त्र—ॐ बृं बृहस्पतये नमः ।

शुक्रक दान—श्वेत चन्दन, चाउर, फूल, अनेक रंगवाला वस्त्र, चानी, हीरा, सोन, घी, दधि, श्वेत, घोड़ा, गौ, शक्कर, सुगन्ध । जप २०,००० । मन्त्र—ॐ शुं शुक्राय नमः ।

शनिक दान—नीलमणि, तिल, उरीद, तेल, कारी वस्त्र, फूल-फल, कुरथी, लोहा, महिषी, कारी गौ, जूता, कस्तूरी, सोन । जप १९,००० । मन्त्र—ॐ शं शनैश्चराय नमः ।

राहुक दान—सात अन्न, उरीद, स्वर्ण-नाग, नील वस्त्र, गोमेद, कारी फूल, तिल, खड्ग, तेल, लौह, सूप, कम्बल, सतिल-ताम्रपात्र । जप १८,००० । मन्त्र—ॐ रां राहवे नमः ।

केतुक दान—कस्तूरी, उरीद, कम्बल, वैदुर्य, वृषभ, कारी फूल, वस्त्र, तिलतैल, लौह, बकरा, शस्त्र, सप्तान्न, सोन । जप ७,००० । मन्त्र—ॐ कें केतवे नमः ।

ग्रहक रत्न—लाल, मोती, मूँगा, पन्ना, पोखराज, हीरा नीलम, गोमेद, लहसुनियाँ (क्रमशः) ।

विशेष—ग्रह सबहिक वर्णक अनुरूप द्रव्यक दान नीक होइछ । जाहि ग्रहके प्रसन्न करबाक हो ओही दिन जप ओ शान्ति आदि कार्य करी ।

विवाह-विवेक तथा ग्रह मेलापक

वर-कन्याक जन्मपत्रीक मेलनपद्धति—वर-कन्याक स्वभाव, रूप ओ गुण अभिव्यक्त करैत अछि। भारतीय संस्कृतिमे प्रेमपूर्वक विवाह कल्याणकारी नहि मानल गेल अछि । विवाहक पूर्व वर-कन्याक जन्मपत्रीक मिलैबाक अभिप्राय केवल परम्परेक निर्वाह नहि, किन्तु भावी दम्पतिक स्वभाव, गुण, प्रेम तथा आचार-व्यवहारक सम्बन्धमे ज्ञात करब थिक । दू अपरिचित व्यक्तिक जीवन भरिक हेतु गठबन्धन कऽ देल जाइत अछि, यदि एहन स्थितिमे ओहि दूनूक स्वभावक सम्बन्धमे ज्योतिष द्वारा किछु जनतब कऽ लेल जाय तऽ ओहिसँ दूनूकेँ अत्यन्त उपकार भऽ सकैत अछि।

ज्योतिषमे लग्नकेँ राशि ओ चन्द्रमाकेँ मन मानल गेल अछि । प्रेम मनसँ होइछ, शरीरसँ नहि, एहि हेतु आचार्यलोकनि जन्म-राशिसँ मेलापक ज्ञान करबाक हेतु कहने छथि । गण-मिलान द्वारा वर-कन्याक प्रजनन शक्ति, स्वास्थ्य, विद्या एवं आर्थिक परिस्थितिक ज्ञान करक चाही। द्विजातिक विवाहमे ८१टा दोष कहल गेल अछि, किन्तु ओहिमे लत्ता आदि दशो टा दोष मुख्य अछि। एहिमे सँ अल्प दोष रहने विवाह करबाक आदेश अछि ।

जन्मलग्नसँ तथा जन्मराशिमे १-३-७-८-१२ एहि स्थान सभमे यदि मंगल कन्याक कुण्डलीमे हो तऽ ओ पतिघातिनी ओ वरक कुण्डलीमे हो तऽ ओ पत्नी-नाशक होइत अछि । यदि वर-कन्याक कुण्डलीमे मंगल उक्त स्थानमे नहि पड़ए अथवा दूनूक कुण्डलीमे पड़ए तऽ दूनूमे विवाह सम्बन्ध शुभ कहल गेल अछि ।

एकर परिहारमे एक कुण्डलीमे उक्त स्थानक मंगल हो तथा दोसर कुण्डलीमे यदि शनि, रवि, राहु, केतुमेसँ कोनो पापग्रह हो तऽ उक्त मंगलक दोष नष्ट भऽ जाइत अछि । बहुमत ई अछि जे, वर ओ कन्याक कुण्डलीमे उपर्युक्त स्थानमे पापग्रहक संख्या देखी । कन्याक कुण्डलीसँ वरक कुण्डलीमे यदि पाप ग्रहक संख्या तुल्य वा अधिक हो तऽ विवाह शुभप्रद अन्यथा अशुभप्रद होइत अछि । तात्पर्य ई जे, वर ओ कन्यामे जकर ग्रह निर्बल उक्त प्रकारेँ होइथिन, तकर मृत्यु पूर्व होयत, एहि हेतु कन्याकेँ अपन वैधव्य नहि दृष्टिगोचर होइक, ताहि प्रकारेँ मेलापक विचार कर्तव्य । शास्त्रमे इहो कहल गेल अछि जे कन्याक कुण्डलीमे सप्तम मंगल बालवैधव्यकारक, तकर शान्ति (कुम्भविवाहादि) करौलाक बादे विवाह करैबाक चाही ।

वेध-विचार–रो. अभि. भर. अनु., उषा. मू., श्र.-म., ह.-उभा., स्वा.-श., मू.-पुन., उफा.-रो. । पारस्करक नक्षत्र—अश्वि. चि. श्र. आओर श्र. क्रमशः पूफा., पूभा., मघा तथा श्लेषासँ वेधित होइछ। यदि अनुराधामे दिन देखबाक हो तऽ भरणीमे ग्रहके नहि रहने निर्वेध दिन होयत ।

नक्षत्र मेलापक

एहिमे १ वर्ण, २ वश्य, ३ तारा, ४ योनि, ५ ग्रह मैत्री, ६ गणमैत्री, ७ भकूट तथा ८ नाड़ी ई आठ कूट होइत अछि जे उत्तरोत्तर बली मानल गेल अछि ।

१. **वर्ण**—वर-कन्याक वर्ण समान अथवा वरक वर्ण श्रेष्ठ हो तऽ शुभ अन्यथा अशुभ। **परिहार**—कन्यासँ वरक राशि वर्ण हीन भेलहुँ पर यदि वरक राशिपति कन्याक राशिपतिसँ उत्तम वर्णक हो तऽ शुभ कहल गेल अछि । बृ० शु० ब्राह्मण, सू० मं० क्षत्रिय, चं० वैश्य, बुध शूद्र तथा शनि चाण्डाल वर्ण ।

२. **वश्य**—वर-कन्याक वश्य समान अथवा वरक वश्य कन्याक हो तऽ शुभ ।

३. तारा—कन्याक नक्षत्रसँ वरक नक्षत्र तक आओर वरक नक्षत्रसँ कन्याक नक्षत्रतक गणना कय ९ सँ भाग दी, यदि शेष ३-५-७ हो तऽ अशुभ आओर शेष १-२-४-६-८-० हो तऽ शुभ, कन्याक-वरक तारा शुभ भेने श्रेष्ठ, एकटाक शुभसँ मध्यम एवं दूनू अशुभसँ निन्द्य बुझक चाही ।

४. योनि—दूनूक एकहि योनि अथवा योनि मैत्री वा उदासीनता हो तऽ शुभ आ मध्यम, शत्रुता रहने अशुभ । परिहार—वर-कन्याक नक्षत्रयोनिक वैरिता रहनहुँ यदि वश्य गुण ठीक हो तऽ शुभ।

५. **ग्रह-मैत्री**—वर-कन्याक राशिपतिमे मैत्री, सममैत्री रहए तऽ शुभ, शत्रुता अशुभ । **परिहार**—वर-कन्याक राशिक नवांश पतिमे मैत्री हो वा नवांश पति बलवान् हो तऽ शुभ ।

६. गण—दूनूक गण एक वा एक मनुष्य, एक देवगण, तऽ शुभ, राक्षस-मनुष्य वा देव-राक्षस गण हो तऽ अशुभ । परिहार—गण दोष रहलो पर यदि दूनूक राशि पतिक मैत्री वा नवांश पतिक मैत्री रहए तऽ विवाह शुभ ।

७. **भकूट**—वर-कन्याक राशि परस्पर ६-८-९-५-२-१२ अशुभ। ३-११, ४-१०, ७-७ तथा एकहि राशिमे विवाह शुभ। **विशेष**—वरक राशिसँ कन्याक राशि ५म अशुभ, किन्तु नवम शुभ एवं वरक राशिसँ कन्याक राशि दोसर अशुभ, किन्तु बारहम शुभ (ज्योति-प्रकाश) । समसप्तक ओ चतुर्थ-दशमके शुभ कहल गेल अछि, किन्तु मकर-कर्क, सिंह-कुम्भ, एहि दूनू समसप्तकमे शत्रुता होइछ; एवं तुला मकर सँ, सिंह वृषसँ, कर्क मेषसँ, मीन मिथुनसँ, कन्या धनुसँ, वृश्चिक कुम्भसँ ई वर-कन्याक चतुर्थ दशक शुभ नहि। सारांश ई जे ३-६, ४-७, ५-८, ९-१२, १०-१, ११-२ एकर चतुर्थ दशक शुभ तथा समसप्तकमे ४-१०, ५-११, अशुभ । समसप्तक, तृतीयैकादश ओ चतुर्थ-दशकके राजकूट मानल गेल अछि, जाहिमे ग्रह-वैरिता, वर्णदोष, नाड़ी दोष, गणत्रयदोष नहि होइछ, किन्तु अशुभ सप्तक तथा चतुर्थ-दशकके त्याज्ये करब उचित, षट्काष्टकमे यदि दूनूक राशीशक मैत्री वा दूनूक राशीश एकहि ग्रह हो तऽ ओ मित्र षट्काष्टक मानल गेल अछि । मित्र षट्काष्टक १-८, २-७, ४-९, ५-१२, ६-११, १०-३ ई छओटा अछि, जे शुभ मानल गेल अछि। **दुष्ट भकूटक परिहार**—एकाधिपत्य राशीशमैत्री, नवांश पतिक मैत्री, तारा शुद्धि ओ राशिक वश्यता ई पाँच प्रकारक परिहार मानल गेल अछि, जाहिमे प्रत्येकमे नाड़ीक शुद्धि आवश्यक । **भकूट-ग्रहकूटक परिहार**—"खेटारित्वं नाशयेत्सद्भकूटं खेटप्रीतिश्चापि दुष्टं भकूटम् ।"

८. **नाड़ी**—वर-कन्याक भिन्न नाड़ी रहने शुभ, एकहि नाड़ी भेने विवाह अशुभ। **परिहार**—दूनूक राशि एक ओ नक्षत्र भिन्न तथा दूनूक नक्षत्र एक आ राशि भिन्न हो तऽ शुभ, एकहु नक्षत्रमे चरणभिन्नतासँ विवाह शुभ।

उपर्युक्त आठो कूटक गुण योग ३६ हो त, जाहिमे अर्धाधिक (१८ सँ अधिक) वर-कन्याक गुण-योगक प्राप्तिमे विवाह शुभ। एहनो प्रमाण अछि जे भकूट शुद्ध रहनहुँ १६ सँ स्वल्प गुणैक्य निन्दित। १६ सँ २० धरि मध्यम, २० सँ ३० धरि उत्तम आओर ३० सँ ३६ उत्तमोत्तम । दुष्ट भकूटमे २० तक निन्दित, २५ तक मध्यम, ३० तक तथा ३० सँ ३६ तक उत्तमोत्तम । यदि ग्रह-मेलापक उत्तम हो तऽ १६ सँ कम बारहो तक गुण योग ग्राह्य । जन्मनक्षत्र ज्ञात नहि हो तऽ पुकारोक नामसँ गणना करवाक चाही (शेष ३७ पेजमे)

नामाद्यक्षरेण नक्षत्र राश्यादीनां ज्ञानम्

नामाद्यक्षराणि	चु चे चो ल	लि लु ले लो	अ इ उ ए	ओ व वि वु	वे वो क कि	कु घ ङ छ	के को ह हि	हु हे हो ड	डि डु डे डो	म मि मु मे	मो ट टि टु	टे टो प पि	पु ष ण ठ	पे पो र रि
नक्षत्राणि	अश्विनी	भरणी	कृत्तिका	रोहिणी	मृगशिरा	आर्द्रा	पुनर्वसु	पुष्य	अश्ले.	मघा	पू.फ.	उ.फ०	हस्त	चित्रा
राशयः	मेष	मेष	१मे. वृ.	वृष	२वृ. मि.२	मिथुन	३मि.क.१	कर्क	कर्क	सिंह	सिं.	१सिं.क.३	कन्या	२क.तु.२
वर्णाः	क्षत्रिय	क्षत्रिय	क्ष. १वै.	वैश्य	२वै. शू.२	शूद्र	३शू.ब्रा.१	ब्राह्म.	ब्राह्मण	क्षत्रिय	क्ष.	१क्ष.वै.३	वै.	२वै.शू.२
वश्याः	चतुष्पद	चतु.	चतु.	चतु.	२च.द्वि.२	द्विपद	३द्वि.ज.१	जल.	जल.	चतु.	च.	१च.द्वि.३	द्वि.	द्वि.
योनयः	अश्व	गज	छाग	सर्प	सर्प	श्वान	बिड़ाल	छाग	मार्जार	मूषिक	मू.	गो.	महि.	व्याघ्र
योनिवैराः	महिष	सिंह	वानर	नकुल	नकुल	मृग	मूषिक	वानर	मूषिक	मार्जार	मार्जार	व्याघ्र	अश्व	गौ.
राशीशाः	मंगल	मंगल	१मं.शु.	शुक्र	२शु.बु.२	बुध	३बु.चं.१	चन्द्र	चं.	सूर्य	सू.	१सू.बु.३	बु.	२बु.शु.२
गणाः	देव	मनुष्य	राक्षस	मनुष्य	देव	मनुष्य	देव	देव	राक्ष.	राक्षस	म.	म.	दे.	राक्षस
नाड्यः	आदि	मध्य	अन्त्य	अन्त्य	मध्य	आदि	आदि	मध्य	अ.	अन्त्य	म.	आदि	आदि	मध्य

नामाद्यक्षराणि	रु रे रो त	ति तु ते तो	न नि नु ने	नो य यि यु	ये यो भ भि	भू ध फ ढ	भे भो ज जि	जु जे जो ख	खि खु खे खो	ग गि गु गे	गो स सि सु	से सो द दि	दु थ झ ञ	दे दो च चि
नक्षत्राणि	स्वाती	विशाखा	अनुराधा	ज्येष्ठा	मूल	पू.षा.	उ. षा.	अभिजित	श्रवणा	धनिष्ठा	शत.	पू.भा.	उ. भा.	रेवती
राशयः	तुला	३तु.वृ.१	वृश्चि.	वृ.	धनु	धनु	१ध.म.३	मकर	मकर	२म. कु.२	कु.	३कु.मी.१	मीन	मीन
वर्णाः	शू.	३शू.ब्रा.१	ब्राह्मण	ब्राह्मण	क्षत्रिय	क्षत्रिय	१क्ष.वै.३	वैश्य	वैश्य	२वै.शू.२	शू.	३शू.बा.१	ब्राह्म.	ब्राह्मण
वश्याः	द्वि.	३द्वि.की.१	कीट	कीट	द्विप.	द्वि.	१द्वि.च.३	चतु.	चतु.	२ज.द्वि.२	द्वि	३द्वि.ज.१	जल	जलचर
योनयः	महि.	व्याघ्र	हरिण	हरि.	श्वान	वानर	नकुल	नकु.	वानर	सिंह	अश्व	सिंह	गौ.	गज
योनिवैराः	अश्व	गौ.	श्वान	श्वा.	मृग	छाग	सर्प	स.	छाग	गज	महि.	गज	व्या.	सिंह.
राशीशाः	शु.	३शु.मं.१	मं.	मं.	बृ.	बृ.	१बृ.श.३	शनि	शनि	शनि	श.	३श.बृ.१	बृ.	बृह.
गणाः	दे.	राक्षस	दे.	रा.	रा.	म.	म.	देव	देव	राक्षस	रा.	म.	म.	देव
नाड्यः	अ.	अ.	म.	आ.	आ.	म.	अ.	अ.	अ.	मध्य	आ.	आ.	म.	अन्त्य

ध्रुव-स्थिर-संज्ञक नक्षत्र—उत्त. ३, रो. । चर-चल—स्वा. पुन. श्र. ध श. । उग्र-क्रूर—पूर्वा, भ. म. । मिश्र-साधारण—वि. कृ. । क्षिप्र-लघु—ह. अश्वि. पुष्य. अभि. । मृदु-मैत्र—मृ. रे. चि.अनु. । तीक्ष्ण-दारुण—मू. ज्ये. आ. अश्ले. । अधोमुख—मू. अश्ले. मिश्र. उग्र. । ऊर्ध्वमुख—आ. पुष्य. श्र. ध. श. ध्रुव. । तिर्यङ्-मुख—अनु. ह. स्वा. पुन. ज्ये. अश्वि. मृ. रे. चि. । अधोमुखमे बावली, तरहरा, कूप आदि बनयबाक चाही । ऊर्ध्वमुखमे—मठ-मन्दिर वृक्ष आदि रोपण तथा तिर्यङ्-मुखमे मोटर-साइकिल, घोड़ा-हाथी आदि यान-वाहनक व्यवहार उत्तम । पर्व—१४।८।३०।१५ संक्रान्ति । अ क च ट त प य श वर्गाः खगेशमार्जारसिंहशुनाम् । सर्पाऽऽखुमृगावीनां निजपञ्चमवैरिणामष्टौ ॥ यदि नाम्नि भवेद्वर्णः संयुक्ताक्षरलक्षणः । ग्राह्यस्तदादिमो वर्णः इत्युक्तं ब्रह्मयामले ॥ नन्दा—१।६।११। भद्रा—२।७।१२। जया—३।८।१३ । रिक्ता—४।९।१४ । पूर्णा—५।१०।१५ ।

युगादि तिथि

१	२	३	४
सत्य	त्रेता	द्वापर	कलि
का. शु. ९	वै. शु. ३	भा. कृ. १३	भा. कृ. ३

कुलाकुलचक्रम् ॥

	समे प्रतिवादि-जयः	वादि-जयः	समे उभयोः सन्धिः
तिथयः	८।१२।१४ ।	१।३।५।७।९।११।१३।१५	२।६।१०
दिनानि	मं. गु.	र. सो. बु. श.	बुधः
नक्षत्राणि	पूर्वा ३, अश्वि. पुष्य. म. मू.श्र. कृ. वि ज्ये. चि.	स्वा. म. श्ले. ध. रे. ह. पुन. उत्त. ३, रो. अनु.	श. आ. अभि. मृ.

कन्या-नक्षत्र

वर-कन्यागणना-गुणयोग-चक्र । (वर-नक्षत्र)

नक्षत्र चरण	अ.	भ.	कृ. १	कृ. ३	रो.	मृ. २	मृ. २	आ.	पु. ३	पु. १	पु.	श्ले.	म.	पू.	उ. १	उ. ३	ह.	चि. २	चि. २	स्वा.	वि. ३	वि. १	अ.	ज्ये.	मू.	पू.	उ. १	उ. ३	श्र.	ध. २	ध. २	श.	पू. ३	पू. १	उ.	रे.
अ.	२८	३३	२९	१९	२२	२३	२६	१७	१८	२२	३३	२७	२१	२६	१८	११	९	१३	२३	२७	२३	२०	२७	१५	१३	२६	२५	२६	२६	२१	२१	१५	१६	१५	२५	२६
भ.	३४	२८	२९	१९	२३	१४	१७	२६	२६	३१	३४	२५	२१	१९	१८	२२	१९	६	१५	३०	३०	२०	१८	२०	२०	१९	२०	२७	२८	१०	१०	२०	२४	२३	१७	२८
कृ. १	२८	२८	२८	१७	९	१६	१९	२०	२१	२६	२७	२४	१८	२१	२२	१६	१६	१९	२८	१६	२०	१७	२१	२७	२५	१८	१५	१६	११	२५	२५	२७	२०	१८	२०	१२
कृ. ३	१९	१९	१९	२८	१९	२६	१७	१८	१९	२२	३३	२०	२०	२३	२४	२१	२१	२४	२३	११	१५	२२	२६	३२	२०	१३	१७	१४	११	२३	२०	३१	२३	२०	२२	१४
रो.	२४	२४	१०	१९	१८	२६	२७	२४	२४	२७	२६	१२	१३	२७	२८	२५	२७	२०	१९	१६	१०	१७	३०	२५	१४	१९	१२	१७	१९	२०	२६	२५	३१	२७	२६	१९
मृ. २	२३	१४	१९	२७	१४	२८	२०	२५	२४	२६	१९	२२	२२	१८	२६	२४	२७	१३	१०	२५	१८	२४	२३	२६	१५	१२	१८	२१	२५	१३	१९	२७	३०	२७	१७	२७
मृ. २	२७	१८	२१	१९	२६	२०	२८	३३	३२	२०	११	१६	२४	२१	२९	३१	३४	२१	१४	२७	२०	१४	११	१३	२३	१९	२४	२१	२५	१२	१३	२१	२४	२८	१७	२७
आ.	१९	२७	२१	१९	२५	२६	३४	२८	२५	१३	२१	१४	२४	३०	२३	२५	२५	२७	२०	२७	२०	१४	१७	५	१६	२८	२७	२३	२३	१७	२०	२१	१६	१९	२७	२७
पु. ३	१९	२६	२२	२०	२४	२५	३३	२४	२८	१६	२३	१७	२३	२८	२२	२४	२५	२६	१९	१७	२१	१४	२१	५	१३	२७	२७	२८	२३	१८	१९	११	१७	२०	२८	२८
पु. १	२२	२८	२४	२०	२४	२५	१९	११	१५	२८	३५	२९	१६	२०	१५	१७	१८	२१	२०	२७	२०	१९	२६	११	८	२१	२२	२९	२६	२१	१३	७	११	१७	२५	२६
पुष्य	३१	२२	२७	२३	२४	१७	१०	१८	२२	३५	२८	३०	१९	१५	२४	२६	२७	१२	१२	२६	२१	२०	१९	२२	१७	११	२३	२६	२४	१३	५	१५	१८	२४	१८	२७
श्ले.	२५	२४	२३	१९	१२	२१	१३	१२	१५	२९	२९	२८	१५	१६	१८	२०	२३	२६	२६	१२	१७	१६	२०	२६	२३	१६	९	१२	१३	२७	९	१९	१३	१९	२०	१२
म.	२१	२१	१८	१९	१२	३०	२२	२३	२२	१७	१९	१६	२८	३०	२७	१७	१७	२३	२६	१२	१८	२५	२७	३४	२४	२०	१२	६	५	१९	२५	२६	१९	१८	१९	१२
पू.	२७	१९	२१	२२	२७	१८	२१	२९	२८	२३	१७	१७	३०	२८	३४	२४	२३	९	१२	२६	२०	२७	२५	२५	१९	१८	२७	२१	१९	५	१२	२०	२५	२४	१७	२५
उ. १	१७	२७	२२	२३	२७	२६	२९	२२	२२	१७	२६	१९	२७	३४	२८	१८	१७	१५	१९	२७	१८	२५	३१	२०	११	२६	२८	२२	२१	१२	१९	१३	१४	१६	२७	२५
उ. ३	१३	२२	१७	२१	२५	२४	३१	२४	२४	२०	२९	२२	१८	३५	१९	२८	२६	२५	१७	२६	१७	१८	२७	१३	१६	२९	३०	२६	२५	१७	१७	११	१५	१८	२९	२७
ह.	१०	२०	१७	२१	२६	२६	३३	२४	२४	२०	२९	२४	१८	२३	१७	२६	२८	२७	१९	२७	१८	२०	२६	१२	१४	२७	२८	२३	२४	१९	१९	९	१५	१९	२७	२७
चि. २	१३	६	१९	२६	२०	१२	१९	२६	२५	२१	१३	२७	२४	१०	१६	२५	२७	२८	२०	१९	२७	२८	११	१५	२८	१४	२१	१८	१९	१८	१८	२४	१९	२२	११	२१

वर-कन्यागणना-गुणयोग-चक्र । (वर-नक्षत्र)

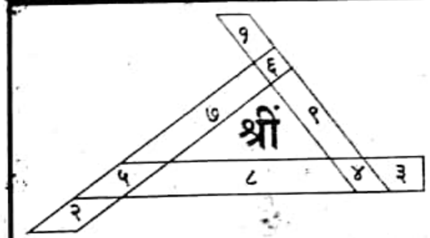
नक्षत्र चरण	अ.	भ.	कृ. १	कृ. ३	रो.	मृ. २	मृ. २	आ.	पु. ३	पु. १	पु.	श्ले.	म.	पू.	उ. १	उ. ३	ह.	चि. २	चि. २	स्वा.	वि. ३	वि. १	अ.	ज्ये.	मू.	पू.	उ. १	उ. ३	श्र.	ध. २	ध. २	श.	पू. ३	पू. १	उ.	रे.
चि. २	२३	१६	२९	[illegible]	२०	१२	१३	२०	१९	२०	१२	२६	२६	१०	१८	१८	२०	२१	२८	२७	३५	३५	८	२२	२८	१४	२१	२६	२७	२६	२०	२६	२१	१५	४	१३
स्वा.	२८	३०	१८	१३	१७	२७	२७	२६	२७	२८	२८	१६	१४	२६	२६	२६	२८	२१	२८	२८	२०	१०	२४	१९	२३	२७	१८	२३	२४	१७	२१	२०	२५	२१	२०	१३
वि. ३	२३	२३	२१	१६	११	१९	२०	२१	२१	२३	२२	१९	१८	२०	१९	१८	१९	२८	३५	१८	२८	१८	१७	२३	२८	२२	१३	१८	१८	३३	२७	२६	२२	१७	१४	५
वि. १	१७	१७	१५	२०	१५	२३	१३	१५	१५	१९	१८	१६	२२	२४	२२	१८	१९	२८	२४	८	१७	२८	२७	३२	२४	१७	१०	१२	१२	२७	२७	२७	२३	२१	१८	१०
अ.	२५	१५	२०	२५	२८	२१	११	१६	२२	२७	१८	२१	२५	२१	३०	२६	२७	१२	८	२३	१७	२८	२८	३१	१७	१५	२	२५	२६	१२	१२	२२	२५	२४	१८	२७
ज्ये.	१२	१९	२५	३०	२३	२३	१३	३	६	११	२०	२६	३१	२४	१७	१३	१२	२५	२१	१८	२१	३२	३०	२८	१५	१८	१८	२०	२०	२१	२५	२८	११	११	२१	२१
मू.	१२	२०	२५	१९	१३	१४	२१	१५	१२	९	१८	२४	२५	१९	१०	१३	१३	२७	२७	२१	२७	२५	१६	१६	२८	२८	२६	१६	१६	२२	२५	२२	११	१८	२६	२७
पू.	२६	१९	१८	१३	१९	११	१९	२७	२७	२४	१४	१८	२१	१९	२७	२१	२७	१२	१२	२७	२०	१७	१९	१९	२८	२८	३३	३३	२४	९	१७	२४	३२	३३	२४	३३
उ. १	२६	२७	१४	९	१२	१८	२४	२६	२६	२४	२५	१०	१२	२७	२८	२९	२८	२०	२०	१९	१२	१२	१२	२६	२०	३३	२८	१८	१६	१६	२३	२३	२९	३२	३३	२४
उ. ३	२८	३०	१७	१४	१७	२३	२१	२३	२३	२७	२९	१३	७	२२	२३	२६	२५	१८	२५	२४	१७	१४	२८	२२	१७	२६	१९	२८	२६	२६	१८	१८	२४	३१	३३	२४
श्र.	२८	३०	३५	१२	१८	३५	३४	२२	२२	२७	२५	१५	१८	२०	२०	२४	२५	१९	२६	२४	१७	१४	२८	२३	१७	२४	१७	२५	२८	३०	२२	१९	२४	३२	३१	२३
ध. २	२१	१९	२६	२४	२०	१३	९	१८	१८	२२	१३	२८	१९	६	१३	१६	१८	१७	२५	२६	३०	२८	१४	२८	२१	९	१७	२६	२८	२८	१९	२४	२१	२७	१६	२३
ध. २	२०	११	२६	३१	२८	१९	१०	२०	१९	१४	५	३०	२६	१२	२०	१८	२१	१८	१९	२२	२६	१८	१२	२६	३०	१८	१४	१९	२१	२०	२८	३३	२९	१९	८	१५
श.	१५	२१	२८	३३	२६	२५	१८	१०	१०	८	१५	२०	२७	२१	१४	१२	९	२६	२६	१९	२६	२७	२१	१९	२३	२५	२४	१९	१९	२५	३३	२८	१९	९	१८	१७
पू. ३	१८	२५	३०	२५	३२	३२	२४	१७	१७	१४	२१	१४	२०	२६	१८	१६	१८	१९	२०	२८	२१	३२	८	१२	२६	३२	३०	२५	२६	२१	२८	१९	२८	१८	२३	२१
पू. १	१५	२२	१७	१९	२६	२६	२५	१८	१८	१८	२५	१९	१७	२३	१५	१७	११	२०	१३	१९	१४	२१	२७	१२	१५	३१	३१	२९	३०	२६	१७	८	१७	२८	३३	३१
उ.	२५	१६	१९	२१	२५	१७	१७	२६	२७	२६	१९	२०	१८	१६	२६	२८	२६	१०	५	२०	१२	१९	२०	२२	२४	२२	३२	३०	२९	१५	६	१६	२२	३३	२८	३४
रे.	२५	२५	१२	१४	१७	२६	२६	२४	२६	२५	२७	१३	१२	२२	२२	२५	२६	२१	१४	१२	६	१३	२७	२२	२७	३१	२१	१९	२३	२३	१४	१६	१८	२१	३३	२८

दैर्घ्य	२१	२१	२३	२३	२३	२५	२५	२५	२७	२७	२७	२९	२९	२९	३१	३१	३१	३१	३३	३३	३३	४७
विस्तार	१९	२१	१९	२१	२३	२१	२३	२५	२३	२५	२७	२५	२७	२९	२५	२७	२९	३१	२७	२९	३१	४५
आय	७	१	५	३	१	५	७	१	५	३	१	५	७	१	७	५	३	१	३	५	७	३
वार	७	७	६	७	१	७	२	४	३	६	२	१	५	२	३	१	६	४	४	३	२	२
अंश	९	९	३	९	६	९	३	६	९	९	९	३	९	६	६	९	३	६	९	९	९	९
द्रव्य	१२	१२	४	१२	८	१२	४	८	१२	१२	१२	४	१२	१२	१२	१२	४	८	१२	१२	१२	१२
ऋण	५	३	७	१	३	७	५	३	७	१	३	७	५	३	५	७	१	३	१	७	५	१
नक्षत्र	६	१८	१३	३	२०	१५	१०	५	२७	२७	२७	२२	२७	५	१७	२७	१०	२०	२७	१५	३	१८
तिथि	१२	३	१	९	२	१५	१०	५	३	१५	१२	१०	९	८	५	६	७	८	३	६	९	१५
योग	३	९	२०	१५	१०	२१	५	१६	२७	२७	२७	११	२७	१६	२२	२७	५	१०	२७	२१	१५	९
आयु	७२	४८	९६	२४	३२	१२०	४०	८०	४८	१२०	७२	४०	२४	८	९०	९६	११२	८	४८	९६	२४	१२०

दैर्घ्य	४७	४७	४५	४५	४५	४३	५५	४३	४१	४१	४१	४३	३९	४९	३७	३५	४९	३५	४९	४९	५१
विस्तार	४१	३९	४३	४१	३९	[illegible]	५५	३५	३९	३५	३	४१	३३	४५	३१	४५	४१	३३	४३	४७	४९
आय	७	१	७	५	३	[illegible]	१	३	७	३	१	३	७	५	३	१	१	३	३	७	३
वार	४	५	६	१	३	१	४	७	६	७	४	५	५	७	५	७	७	७	७	७	७
अंश	६	९	९	९	९	९	९	६	९	६	९	३	९	९	६	६	३	९	६	३	९
द्रव्य	८	१२	१२	१२	१२	१२	१२	८	१२	८	१२	४	१२	१२	८	८	४	१२	८	४	१२
ऋण	५	३	५	७	१	७	३	१	५	१	३	१	५	७	१	३	३	१	१	५	१
नक्षत्र	२६	३	९	१८	२७	२४	२७	५	२१	५	२४	१०	९	९	२३	२६	७	६	८	१०	१२
तिथि	११	९	१५	१५	१५	६	१५	५	१२	५	९	४	६	१५	१०	५	७	१५	११	४	१२
योग	१३	१५	१८	९	२७	१२	[illegible]	२६	२६	१६	१२	५	१२	१८	२५	१३	१७	३	४	५	६
आयु	५६	२४	१२०	१२०	१२०	९६	१२०	८	७२	८०	२४	६४	९६	१२०	५६	८०	११२	१२०	५६	६४	७२

दैर्घ्य तथा विस्तारक घात पिण्ड। पिण्ड ९, ९, ६, ८, ३, ८, ८, ४, ८ सँ क्रमशः गुणन एवं ८, ७, ९, १२, ८, २७, १५, २७, १२० सँ क्रमशः भाग देला पर आयवारादि होइछ। विषमाय शुभ। सूर्यारवार शून्यांश अशुभ। द्विराशात्मक नक्षत्र कृत्तिका आदिमे एक शेषमे मेष, दू आदिमे वृषक्रमसँ धन अधिक शुभ, कर्तृघात् तारादिक ज्ञान। गृह तथा ओकर पतिक नक्षत्र एके नहि नीक। गज पृष्ठ (शुभ) — द. प. दिशा, नै. वा. कोण ऊँच हो। कूर्म पृष्ठ (शुभ) मध्यमे ऊँच, चारू कात नीच। नाग पृष्ठ (म.) द. उ. ऊँच, बीचमे नीच। दैत्य पृष्ठ (अ.) पू. ई. अ. ऊँच, प. नीच।

धनप्रदायक बीसा यन्त्र

बीसा यन्त्र विभिन्न प्रकारक बनाओल जाइत अछि। जेहन जे बीसा यन्त्र होइछ, तदनुसार फल दैछ। प्रस्तुत बीसा यन्त्रक आय (आमदनी) वृद्धिक हेतु प्रयोग कएल जाइछ। यदि एहि यन्त्रकेँ विधि अनुसार तैयार कएल जाए तऽ आमदनीमे अवश्य वृद्धि होइछ। ई अनुभूत प्रयोग अछि। एहि यन्त्रकेँ दीपावलीक दिन एक तोला चाँदीक पत्रपर बनवा ली। पश्चात् रातिमे महालक्ष्मीपूजनक समय कोनो पंडित द्वारा अथवा स्वयं श्रीमहालक्ष्मीक संग एहू यन्त्रक पूजा करी। एहि तरहेँ जखन यन्त्रक पूजा भऽ जाए तऽ एहि यन्त्रकेँ, यदि आहाँ व्यापारी छी तऽ गल्ला अथवा कैश-बक्समे (रुपैया जतए राखल हो) राखि दी। अथवा यदि नौकरी करइत छी तऽ जतए रुपैया-पैसा रखैत होइ ततए राखि दी। अन्यथा पूजाघर अथवा पूजा-स्थानपर स्थापित कए दी। तत्पश्चात् नियमित रूपेँ एहि यन्त्रकेँ अगरबत्ती वा धूप-दीप देखाकऽ पूजन करी। एहिसँ निश्चय अहाँक आय (आमद)मे वृद्धि हैत।

मासभेदसँ एकादशीक पारणा वस्तु

गोमूत्रेण च गोमयेन पयसा दध्ना गवां सर्पिषा
सद्भोंदककार्तवीर्ययवजैश्चूर्णैस्तथा दूर्वया।
कूष्माण्डेन गुडेन विल्वतुलसीपत्रेण वा पारणा
द्वादश्यां मुनिभिस्तथा निगदिता मार्गादिमासक्रमात्॥